T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANA AKIM MEDYA DİLİNİN HALKBİLİMİ AÇISINDAN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİNE TABİ TUTULMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GÜNGÖR BAŞDİNÇ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. METİN EREN

VAN 2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Güngör BAŞDİNÇ tarafından hazırlanan "**Ana Akım Medya Dilinin Halk Bilimi Açısından Eleştirel Söylem Analizine Tabi Tutulması**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Metin EREN Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Başkan : Doç. Dr. Metin EREN Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gülşen TORUSDAĞ Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hatice Kübra UYGUR Türk Dili ve Edebiyatı, Mardin Artuklu Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Tez Savunma Tarihi:	...../...../.....
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. ..... Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (30/06/2020)

Güngör BAŞDİNÇ

(Yüksek Lisans Tezi)

Güngör BAŞDİNÇ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran, 2020

(ANA AKIM MEDYA DİLİNİN HALKBİLİMİ AÇISINDAN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİNE TABİ TUTULMASI)

ÖZET

Hayatın sürekliliğinin sağlanması, öğretilerin aktarılması, pekiştirilmesi açısından kültür işlevsel bir değerdedir. Kültürel süreçlere bağlı olarak folklor, insan yaşamının temelinde yer alan, hayatın her alanında zemin oluşturan yaratımlardandır. Kültürün bütünlüklü bir yapıda varlığını sürdürmesi, yayılıp genişlemesinde ve aktarılmasında dil ana unsurlardan biridir. Araştırmanın amacı yazılı medyada halkbilimsel içerik taşıyan üç haberin karşılaştırılmalı analiz edilmesi buna bağlı olarak gazetelerin halkbilimsel haberlere yaklaşım tarzları olarak ele alınmıştır. Analiz edilecek medya söylemi içerisindeki halkbilimine dair veriler kültür ve folklor alanlarının odağında analiz edilecektir. Araştırmanın kapsamı, Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün gazetelerinde halkbilimine dair içerik barındıran üç haberin, medya dili üzerinden analiz edilmesi olarak belirlenmiştir. Her gazetenin bir yayın politikası buna bağlı olarak her gazetenin bir ideolojisi olduğu varsayımından hareketle üç ayrı gazete analiz çalışması için tercih edilmiştir. Bu çalışmada 2017-2018 yılları arasında halkbilimsel içerik taşıyan üç haberin karşılaştırılmalı analizi yapılacaktır. Disiplinler arası bir çalışmayı esas alan bu çalışma da halkbilimin iletişim alanı ile ortak çalışma konuları olduğu, disiplinler arası çalışmanın arttırılması ve halkbiliminin elektronik ortama dayalı çalışma alanında kapsamını arttırması sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Söylem, eleştiri, kültür, medya, halkbilim
Sayfa Sayısı: IV + 184
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Metin EREN

(Master Thesis)
Güngör BAŞDİNÇ
VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
June, 2020

(Subjection of Mainstream Media Language to Critical Discourse Analysis in terms of Folkloristic)

ABSTRACT

Culture has a functional value in terms of ensuring the continuity of life, transferring and reinforcing the teachings. Depending on the cultural processes, folklore is one of the creations that are the basis of human life and form the ground in all areas of life. Language is one of the main factors in the spread and expansion and transfer of culture. The aim of the research is to analyze the comparative analysis of three news that have folklore content in print media, and accordingly, the approach styles of newspapers to folklore news. Data on folklore in the media discourse to be analyzed will be analyzed at the focus of culture and folklore. The scope of the research was determined as the analysis of three news articles containing folklore in Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün newspapers over the media language. Based on the assumption that each newspaper has an ideology, three newspapers are preferred for analysis work. In this study, a comparative analysis of three news with folklore content will be conducted between 2017-2018. This study, which is based on an interdisciplinary study, has been concluded that folklore has common working areas with communication, increasing interdisciplinary work and increasing the scope of folklore in the field of electronic environment.

Keywords: Discourse, criticism, culture, media, folklore
Quantity of Page: IV + 184
Supervisor: Assoc. Dr. Metin EREN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET……III

ABSTRACT……IV

İÇİNDEKİLER……V

ÖN SÖZ……..XIII

KISALTMALAR DİZİNİ……XV

1.GİRİŞ……...1

Sınırlılıklar……...3

Araştırma Kapsamı……....5

Araştırma Sorusu……..5

Verilerin Toplanması Verilerin Analiz Edilmesi…….....……...……...6

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE……7

2.1. Kültür ve Halkbilim İlişkisi…….....7

2.1.1. Halkbilim ve Değişen Çalışma Alanı……..……13

2.1.1.1. Sözlü Yazılı ve Elektronik Ortam…….….20

2.2. Medya ve Halkbilim İlişkisi……...……..26

2.2.1. Medya……..…….....29

2.2.1.1. Haber…….……...31

2.2.1.1.1. Medyanın Toplum Üzerindeki Etkisi……..32

3. TEORİK ÇERÇEVE……...…….36

4. SÖYLEM ANALİZİ……41

4.1 Eleştirel Söylem Çözümlemesi……...48

4.1.1. Makro Yapı ……..…….....53

4.1.1.1.Tematik Çözümleme …….....……...55

4.1.1.2. Şematik Çözümleme…….……..55

4.1.2. Mikro Yapı …….....55

4.1.2.1. Sentaktik Çözümleme……..56

4.1.2.2. Semantik Çözümleme……..56

4.1.2.3. Kelime Seçimi…….56

4.1.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi……..57

5. HÜRRİYET YENİ ŞAFAK BİRGÜN GAZETELERİNDE ELDE EDİLEN VERİLERİN İNCELENMESİ…….58

5.1. Hürriyet Gazetesi……...59

5.2. Yeni Şafak Gazetesi……...60

5.3. BirGün Gazetesi……60

5.4. Gazetelerden Elde Edilen Bulguların Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Çözümlenmesi…….61

5.4.1. Dede Korkut Destanı…….65

5.4.1.1. Ana Olay ve Sunuluş Biçimi…….66

5.4.1.2. Hürriyet Gazetesinde 28/11/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi…….66

5.4.1.2.1. Makro Yapı…….66

5.4.1.2.1.1. Tematik Çözümleme……66

5.4.1.2.1.1.1.Başlık……...67

5.4.1.2.1.1.2. Haber Girişi…….67

5.4.1.2.1.1.3. Fotoğraflar……...68

5.4.1.2.1.2. Şematik Çözümleme……...69

5.4.1.2.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……...69

5.4.1.2.2. Mikro Yapı……72

5.4.1.2.2.1. Sentaktik Çözümleme…….....72

5.4.1.2.2.2. Semantik Çözümleme……....74

5.4.1.2.2.3. Kelime Seçimi……...74

5.4.1.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi……....75

5.4.1.3. BirGün Gazetesinde 28/11/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözülmesi…….....77

5.4.1.3.1. Makro Yapı……..78

5.4.1.3.1.1. Tematik Çözümleme…….....78

5.4.1.3.1.1.1. Başlık……...79

5.4.1.3.1.1.2. Haber Girişi…….....79

5.4.1.3.1.1.3. Fotoğraflar……...80

5.4.1.3.1.2. Şematik Çözümleme……..81

5.4.1.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……...81

5.4.1.3.2. Mikro Yapı……..82

5.4.1.3.2.1. Sentaktik Çözümleme……...82

5.4.1.3.2.2.Semantik Çözümleme……...83

5.4.1.3.2.3. Kelime Seçimi…….....……....83

5.4.1.3.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi…….……..84

5.4.1.4. Yeni Şafak Gazetesinde 02/12/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözülmesi……...85

5.4.1.4.1. Makro Yapı……..85

5.4.1.4.1.1. Tematik Çözümleme……85

5.4.1.4.1.1.1. Başlık……85

5.4.1.4.1.1.2. Haber Girişi……..86

5.4.1.4.1.1.3. Fotoğraflar……87

5.4.1.4.1.2. Şematik Çözümleme……..89

5.4.1.4.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……90

5.4.1.4.2. Mikro Yapı…….91

5.4.1.4.2.1. Sentaktik Çözümleme……...91

5.4.1.4.2.2. Semantik Çözümleme……...94

5.4.1.4.2.3. Kelime Seçimi……..96

5.4.1.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi……...…97

5.4.2. Kakava ……...98

5.4.2.1. Ana Olay ve Sunuluş Biçimi……99

5.4.2.2. Hürriyet Gazetesinde 04/05/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi….....100

5.4.2.2.1. Makro Yapı…….100

5.4.2.2.1.1. Tematik Çözümleme……101

5.4.2.2.1.1.1. Başlık……..101

5.4.2.2.1.1.2. Haber Girişi……101

5.4.2.2.1.1.3. Fotoğraflar…….....102

5.4.2.2.1.2. Şematik Çözümleme…….103

5.4.2.2.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi…….....104

5.4.2.2.2. Mikro Yapı…….....104

5.4.2.2.2.1. Sentaktik Çözümleme……...104

5.4.2.2.2.2. Semantik Çözümleme…….106

5.4.2.2.2.3. Kelime Seçimi……107

5.4.2.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi…….109

5.4.2.3. Yeni Şafak Gazetesinde 04/05/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi……...110

5.4.2.3.1. Makro Yapı……...110

5.4.2.3.1.1. Tematik Çözümleme……..110

5.4.2.3.1.1.1. Başlık……111

5.4.2.3.1.1.2. Haber Girişi……..111

5.4.2.3.1.1.3. Fotoğraflar……112

5.4.2.3.1.2. Şematik Çözümleme……...114

5.4.2.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……....114

5.4.2.3.2. Mikro Yapı……...115

5.4.2.3.2.1. Sentaktik Çözümleme…….115

5.4.2.3.2.2. Semantik Çözümleme…….116

5.4.2.3.2.3. Kelime Seçimi……117

5.4.2.3.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi…….118

5.4.2.4. BirGün Gazetesinde 26/04/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi…….....119

5.4.2.4.1. Makro Yapı……...119

5.4.2.4.1.1. Tematik Çözümleme……..119

5.4.2.4.1.1.1. Başlık……119

5.4.2.4.1.1.2. Haber Girişi……..120

5.4.2.4.1.1.3. Fotoğraflar……120

5.4.2.4.1.2. Şematik Çözümleme…….....……...121

5.4.2.4.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……121

5.4.2.4.2. Mikro Yapı……..122

5.4.2.4.2.1. Sentaktik Çözümleme…….122

5.4.2.4.2.2. Semantik Çözümleme…….123

5.4.2.4.2.3. Kelime Seçimi……125

5.4.2.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi…….126

5.4.3. Nasreddin Hoca…….....……..…… 127

5.4.3.1. Ana Olay ve Sunuluş Biçimi……128

5.4.3.2. Hürriyet Gazetesinde 13/04/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi….....129

5.4.3.2.1. Makro Yapı……129

5.4.3.2.1.1. Tematik Çözümleme……...129

5.4.3.2.1.1.1. Başlık……..129

5.4.3.2.1.1.2. Haber Girişi……130

5.4.3.2.1.1.3. Fotoğraflar……..130

5.4.3.2.1.2. Şematik Çözümleme……131

5.4.3.2.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……..131

5.4.3.2.2. Mikro Yapı……132

5.4.3.2.2.1. Sentaktik Çözümleme……..132

5.4.3.2.2.2. Semantik Çözümleme……..134

5.4.3.2.2.3. Kelime Seçimi……134

5.4.3.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi……..135

5.4.3.3. Yeni Şafak Gazetesinde 15/07/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi…….....136

5.4.3.3.1. Makro Yapı……136

5.4.3.3.1.1. Tematik Çözümleme……..136

5.4.3.3.1.1.1. Başlık……136

5.4.3.3.1.1.2. Haber Girişi……..137

5.4.3.3.1.1.3. Fotoğraflar……137

5.4.3.3.1.2. Şematik Çözümleme……...139

5.4.3.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……139

5.4.3.3.2. Mikro Yapı……140

5.4.3.3.2.1. Sentaktik Çözümleme……..140

5.4.3.3.2.2. Semantik Çözümleme……..141

5.4.3.3.2.3. Kelime Seçimi……142

5.4.3.3.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi……..143

5.4.3.4. BirGün Gazetesinde 17/07/2017 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi……...145

5.4.3.4.1. Makro Yapı……145

5.4.3.4.1.1. Tematik Çözümleme……..145

5.4.3.4.1.1.1. Başlık……145

5.4.3.4.1.1.2. Haber Girişi……..146

5.4.3.4.1.1.3. Fotoğraflar……146

5.4.3.4.1.2. Şematik Çözümleme……...147

5.4.3.4.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi……148

5.4.3.4.2. Mikro Yapı……148

5.4.3.4.2.1. Sentaktik Çözümleme…….148

5.4.3.4.2.2. Semantik Çözümleme ……149

5.4.3.4.2.3. Kelime Seçimi……..……..150

5.4.3.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi…….151

6. SONUÇ VE ÖNERİLER……153

KAYNAKÇA…….

FOTOĞRAF DİZİNİ (EK 1)……

ÖZGEÇMİŞ (EK 2)……...

TEZ ORİJİNALLİK RAPORU……...

ÖN SÖZ

Kültür, hayatın her alanında varlığını sürdüren insan hayatını derinlikli bir biçimde etkileyen sistematik bir düzene sahip olarak değerlendirilen olgular bütünüdür. Kültür kavramını sadece bir alana daraltıp bu doğrultuda açıklama yapmak yetersiz kalmaktadır. Tekil ve çoğul açılımları olan kültür, farklı ölçeklerde etki alanını oluşturmaktadır. Hayatın sürekliliğinin sağlanması, öğretilerin aktarılması, pekiştirilmesi açısından kültür işlevsel bir değerdedir. Kültürel bir varlık olan insan yaşamını idame ettirebilmek için biyolojik olduğu kadar kültürel süreçlere de ihtiyaç duymaktadır. Kültürün bütünlüklü bir yapıda varlığını sürdürmesi, yayılıp genişlemesinde ve aktarılmasında folklor ana unsurlardan biridir.

Gerek simgesel düzlemde gerekse reel düzlemde hayatın anlamlandırılması açısından kültürün folklor ile olan ilişkisi önemli bir ağ oluşturmaktadır. Folklor unsurları kültüre ait kodlarla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. İnsan kendisine aktarılan öğretileri zihin üzerinden var ederek belli bir kalıba dönüştürebilmektedir. Kültür sistematik bir biçimde varlığını sürdürürken buna dayalı olarak sözlü kültür ürünleri sistematik düzenin içinde bazen farklı formlar kazanabilmekte bazen de yeniden üretime dönük bir değişimin içerisinde yer alabilmektedir. İnsanlar arasında yaşanan iletişim süreci içerisinde folklorik unsurlar çeşitli kodlamalar vasıtasıyla toplumsal bağlamla birlikte kültür üzerinden kitleleri odak noktasına alarak etki alanını genişletebilmektedir. Aktarım yapılırken sözlü kültür ürünleri, değişim geçirerek kitleselleşmekte bununla birlikte yeni bir forma kavuşabilmektedir. Sözlü kültür ürünleri, oluştukları form içerisinde halk yaşamına dair verileri işlek bir kanalda yansıtmaktadırlar. Folklorik unsurlar, kültür yapısı içerisinde toplumun sosyoekonomik, sosyokültürel süreçleri hakkında bilgiler sunmaktadır.

Kültür ile folklor ilişkisi çerçevesinde medya önemli bir alana sahiptir. Halk yaşamında kültürel süreçlere bağlı olarak oluşan folklor unsurları kültürün kitlelere dönük örgütlülük yapısı medya vasıtasıyla dağılım sağlamaktadır. Bu dağılım yaşanırken folklor ürünleri kitle iletişim aygıtları tarafından ne şekilde ele alınmaktadır? Kitle iletişim araçları folklor unsurlarını ele alırken hangi yaklaşımı kullanmaktadırlar? Araştırmanın nedeni bu sorular çerçevesinde temellenmektedir.

Kültür ve medya halkbilim disiplinini önemli boyutlarda etkilemektedirler. Sözlü kültür ürünlerinin kullanıcılar tarafından elektronik ortam olarak kabul edilen dijital dünya içerisinde konumlandırılmaları ve ele alış biçimlerinin tespiti açısından çalışma önem arz etmektedir.

Tezimin hazırlanması ve raporlanması hususunda büyük katkıları olan danışmanım Doç. Dr. Metin Eren'e, maddi ve manevi destekleri olan anneme, babama, Ufuk Elyiğit'e ve Deniz Yakşı'ya teşekkür ederim.

KISALTMALAR DİZİNİ

Çalışma içerisinde kullanılmış olan kısaltmalar açıklamalarıyla birlikte aşağıda verilmektedir

Kısaltmalar	Açıklamalar
CBS	Columbia Broadcasting System
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
İHA	İhlas Haber Ajansı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

Medyanın kamuoyu oluşturma işlevi vardır, bu işlev aynı zamanda toplumu değiştirme ve dönüştürme işlevini de barındırır. Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi Birinci Dünya Savaşı sonunda İkinci Dünya Savaşına gidilen süreçte fark edilmiş, devamında medya propagandanın ana merkezi olmuştur. Kullanılan dil, metinlerin anlamlandırılması ve toplumsal gerçeklik algısı noktasında yeni bir düzlem yaratmıştır. Medya çerçevesinde oluşan ideolojiler dilsel kullanımların meşru oluşunun ve gayrimeşru oluşunun sınırını da belirler. Bireyin dünyada konumlanışı ve dünyayı anlamlandırmasında medya dili şekillendirici bir yerde bulunmaktadır. Herhangi bir çekişmeli halin olduğu durumlarda medya dili taraflardan birini yayın anlayışına yakın olarak değerlendirirse o tarafı olumlayan bir tavır; karşı tarafı ise olumsuz bir tavır ile ele almaktadır. Bu sayede, medya dili bireyin sınırını değiştirebilmektedir. Geleneksel dünyada bireyin yeri belirgin iken modern ve post-modern dünyada bireyin yeri anlık değişimlerle belirsizleşmiştir. Belirsizliğin oluşumunda medya dili etkileyici bir konumda bulunmaktadır. Aynı anda birden çok olaya ve olguya odaklanan insan zihni, dikkatin yöneldiği durumlardan bir sonuç çıkarma gayretine de girişebilmektedir.

Gerek reel gerekse simgesel düzlemde hayatın anlamlandırılması noktasında dilin kullanımı belirleyicidir. Söylem analizi, ana ekseni dilbilimsel çalışma olan farklı açılımlara dayanan teorik bir yaklaşımdır. Dilin kullanımına yönelik pratiklere dayanan söylem analizi metnin anlamını çözümlemeyi esas almaktadır. Bu çözümleme yapılırken dilin birey algısındaki yerine, bireyin sosyokültürel, sosyoekonomik yapısında dilin rollerine ve kodlarına değinilmektedir.

Halkbilimi, insan yaşamında gerçekleşen geçiş dönemlerine dayalı olarak insanı farklı biçimlerde etkileyen olaylara dayalı bir bakış sunarak araştırma alanını oluşturan bir disiplindir. Kültürün geleneksel yapısı, geleceğe aktarılması, değişimi ve dönüşümü önemli bir oranda dil ile oluşmaktadır. Dilin kendine has kodları ve sosyal bağlamın içerisinde rolleri bulunmaktadır. Dil sadece iletişim aracı değildir, bireyin sosyal yapısını temellendiren, dönüşümler yaşamasına, hayatı anlamlandırmasına yarayan işlevsel bir araçtır.

Kitle iletişim araçları toplumu değiştirme ve dönüştürme gücüne sahiptir. Medyada kullanılan dilin propagandaya dönük bir yanı olmakla birlikte ideolojiler yaratarak insan algısının bölünmesine yol açan bütünlüklü bir çerçevesi de vardır. Bu açıdan medyada halkbilimine dair haberlerin ele alınış ve sunuluş biçimi bu değişim, dönüşümde kültürel olana ne şekilde yansıdığının görünmesi açısından derinlikli bir bakış açısı sunmaktadır. İki disipline dayalı olarak gerçekleşen, ilişki sözlü kültür ürünlerine nasıl yansımaktadır? Bu bağlamda folklor ürünlerine yönelik kullanılan medya dilinin analiz edilmesi halkbilimi ile medya ilişkisine bir bakış sunulması açısından da önem taşımaktadır.

Bu çalışma da retorik ve semantik temelde şekillenen eleştirel söylem analizi çalışmasından hareketle Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün gazetelerinde yayınlanan Dede Korkut Destanı'nın UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alınmasına dair haber ile Kakava Şenlikleri ile ilgili haberin üç gazetede ele alınış biçimi değerlendirilecektir. Üçüncü haber ise Nasreddin Hoca ile ilgili üç gazetede farklı zaman aralıklarında yayınlanan üç ayrı haberin analizini teşkil etmektedir. Üç gazete de halkbilimi konularının ele alınış biçimi, haber olarak yansıtılma biçimi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Yöntemsel çalışmadan hareketle halkbilimine dair haberlerin dil açısından analizi yapılacaktır.

Sınırlılıklar

Söylem analizi dilin açılımlarına dair kullanımları inceleyen dil içi anlamdan ziyade dil dışı anlama odaklanan bir çalışmadır. Söylem analizi, farklı fikir anlayışlarına dayalı olarak değişik şekillerde ele alınıp incelenmektedir. Disiplinler arası çalışmanın ürünü olan teorik çalışma da bütün anlayışları incelemek zaman ve maliyet açısından mümkün olmayacağından bu çalışmada sadece eleştirel söylem analizine dayalı ele alınacaktır.

Söylem analizi dilden hareketle metnin tematik, semantik ve sentaks açıdan incelenmesine dayanan bir nitel araştırma yöntemidir. Kültürel süreçlerin, sosyal yapıların oluşumunda, değişim ve dönüşümünde dil teorileri oldukça önemlidir. Bu bağlamda söylem analizi çalışması teorik olarak yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm, yorum bilgisi, dilbilim, içerik analizinden ve göstergebiliminin verilerini kapsamaktadır. Söylem analizi konusunun kuramsal çerçevesi oluşturulurken bahsi edilen çalışmaların katkısı önemlidir. Zaman yetersizliğinden dolayı bu çalışmalardan sadece öz olarak bahsedilecektir.

Söylem analizine dayanan çalışmaların anlaşılması için Saussure ekseninde gelişen yapısalcıların çalışmaları önem taşımaktadır. Saussure dil ve düşüncenin birbirinden ayırt edilemeyeceğini dilin söylemi oluşturduğunu düşüncenin bu doğrultuda şekillendiğini açıklamaktadır. Saussure'un bu bağlamda söylediği, "Dil toplumsal söz ise bireysel bir gerçekliktir." açıklaması dilin sosyal boyutta var olma biçimine dair bir fikir vermektedir (Günay, 2013:22). Çünkü dil sosyal dünya tarafından kuşatılmış ve dilin ardında her zaman bir yapı bulunmaktadır. Yapısalcılık dünyanın ne olduğunu değil onu anlamlandıran insanın dünyayı anlamlandırma biçimlerini keşfetme amacı taşır.

Foucault'nun söylem analizi çalışması iktidar, güç kavramları odağında şekillenmektedir. Foucault, iktidarın iki işleyiş zemini olduğunu savunur. Bu zeminler, mekân ve söylemdir. İktidarın belli bir sınırı bulunmamakta, iktidar ve güç her mekânda her söylemde işler. Birey toplumsal düzlem içerisinde işleyen iktidarın hem öznesi hem de nesnesi olabilmektedir. Yorum bilgisi ise yazılı kelimeler ya da resimlerden oluşan metnin, ayrıntılı okunması ya da incelenmesine dayanır. Anlamın

değişkenliği önemsenir, cümle cümle, kelime kelime bir çözümleme esas alınmaktadır (Günay, 2013:23).

Sosyal sorunlara yönelik sosyokültürel, sosyoekonomik, politik, dilbilimsel süreçleri esas alan bir çözümleme planlanıyorsa eleştirel söylem çözümlemesini yönteminin kullanılması uygun görülmektedir. Teorik çalışmada toplanan veriler dört ayrı aşama ile analiz edilmektedir. Verilerin önce okuması yapılır, okunan veriler tek tek sınıflandırılarak yorumlama için hazır duruma getirilir. En son olarak elde edilen veriler yapılandırılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılır.

Van Dijk eleştirel söylem çözümlemesi yöntemini kullanırken metin içerisinde kullanılan dilin özelliklerine bakar devamında metindeki baskın temaya odaklanır. Bir söylem çözümlemecisi Van Dijk'e (1977) göre, metnin öncelikle ne söylediği, neyle ilgili olduğu, yani metnin anlamı üzerinde durmalıdır. Bu anlamda metnin semantik çözümlemesi yapılır. Sözcükler, tümceler, paragraflar, metnin semantik yapısını oluşturan öğelerdir. Tümcelerin kavramsal yapıları semantik bir değer taşır. Metnin toplumsal bağlamı, tümceler arasındaki anlamsal ilişki de semantik yapı kapsamında ele alınır. Bu tür ilişkilendirme ve anlamsal çözümlemeler metnin fikirsel ve ideolojik yapısını anlamayı olanaklı kılar. Semantik yapı aynı zamanda metnin üst yapı örgütlenmesi olarak da değerlendirilmelidir. Van Dijk'in haber çözümlemelerinde haberin başlığı ve spot bu anlamda önemlidir (Güngör, 2013:248).

Söylem analizinde araştırmacılar araştırma sürecinin başlangıcında ve devamında birtakım sorularla karşı karşıyadırlar.

1. Araştırmanın konu alanı nedir?

2. Araştırma ne hakkındadır?

3. Elde edilen veriler nelerdir?

4. Bu veriler nasıl seçilir ve nasıl toplanır?

5. Bu veriler nasıl organize edilip nasıl analiz edilir?

Yukarda verilen soruların çözümü dil analizini mümkün kılmaktadır. Araştırmacı bu sayede dil ötesi anlamı çözebilir. Ancak bu sorular sadece bir alanla

ilgili çalışma yürütüldüğünde işlevsel olabilir. Yapısalcılığa ve Foucault'nun iktidar kavramı odağında yapılacak ortak bir çalışmada soruların tamamının çözümü araştırmacı için planlanan zamandan ayrı bir süre gerektirebilir. Böylesi bir durum çalışmanın zamanından bitirilmesinin önüne engel oluşturabilir.

Araştırmanın Kapsamı

Söylem analizi disiplinler arası bir çalışmayı esas alan teorik bir çalışmadır. Buna bağlı olarak söylem analizi yapısalcılık, yorum bilgisi, içerik analizinin, gösterge biliminin verilerinden benzer şekillerde yararlanmaktadır. Her araştırmada kapsamın belirgin olması çalışmacıları hareket alanı konusunda sınırlar. Sınırlamanın olması ile birlikte çalışmacı planladığı konuya hâkimiyetini daha kolay sağlayabilir.

Zaman ve maliyet kısıtlamasına uyarak tez çalışmasında söylem analizi metodunu eleştirel söylem analizi çerçevesinde sınırlayarak kapsamın netliğini oluşturmak gerekiyor. Eleştirel söylem analizinin verileri üzerinden, Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün, gazetelerinde yer alan üç adet habere odaklanılarak bu haberlerde halkbilimine dair haberlerin ele alınış biçiminin çözümü esas alınmaktadır.

Araştırma Sorusu

Araştırma sorusu, araştırma konusunun soru cümlesine dönüştürülmüş biçimidir. Araştırma sorusu belirlenirken kuramsal çerçevede elde edilen bilgilerden yararlanılır. Aynı zamanda araştırma sorusu da kuramsal çerçevenin sınırlarını oluşturur. Bu nedenle araştırma sorularının belirlenmesi ve literatür taraması birçok araştırmada eş zamanlı yürüyen ve birbirini sürekli etkileyen iki süreçtir (Yıldırım, 2008:145).

Araştırılmak istenen konunun bir araştırma sorusunun olması çalışma yapılmadan önce araştırmanın seyrini netleştirmesi açısından önemlidir. Araştırma sorusu veri toplama, veri analiz edilmesi noktalarında araştırmacıya ön bilgi sunmaktadır.

Bu çalışmanın araştırma sorusu şu şekilde oluşmaktadır; halkbilimine dair medya da sunulan haberler eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenebilir mi?

Sözlü kültür ürünleri medya içerisinde ele alınırken hangi yaklaşımlar doğrultusunda ele alınmaktadır?

Verilerin Toplanması, Verilerin Analiz Edilmesi

Veriler toplanmaya başlanmadan önce araştırmanın evren ve örnekleminin açıklanması verilerin toplanması kısmında araştırmacıya bazı noktalarda kolaylık sağlamaktadır. Araştırmacı bu sayede hareket alanını da belirlemiş olur ve bu bağlamda çalışma hakkında ön bilgi sağlanmış olur.

Veri toplama aşaması çalışmanın geçerliliğinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma da veriler toplanırken, Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün gazetelerinin günlük yayın politikaları takip edilerek kategorilendirilmiş başlıklarla halkbiliminin çalışma alanına göre haber toplanması esası oluşturmaktadır. Çalışmada içerik analizinin verilerinden yararlanarak doküman incelenmesine yönelik bir süreç esas alınmaktadır. Bu sayede zaman ve emek konusunda bazı tasarruflar kazanılabilmektedir. Belgelerin incelenmesi araştırmaya başlanmadan önce yapılması gereken bir süreçtir.

Araştırma süreci sonunda elde edilen veriler betimsel ve içerik analizine tabi tutulurlar. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım, 2008: 145).

Elde edilen veriler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çalışmasında oluşturduğu şablona bağlı kalınarak analiz edilecektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışma üç ana kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi halkbiliminin hareket noktasını tarif eden halkbiliminin kültür ve medya ile olan ilişkisini genel bir çerçeve içerisinde sunan kavramsal çerçeve kısmını oluşturmaktadır. İlk olarak kültür kavramının tanımlanması, halkbilim disiplininin tanımlanması ve bu iki alanın birbiriyle olan ilişkisi odağında kültüre dair bir bakış sunulmaktadır. Devamında medyanın ne olduğu ve toplum üzerindeki etkisi ile kavramsal tanımlamalar sürdürülmektedir. Çalışmanın son kısmı toplanan verilerin analizini kapsamaktadır.

2.1. Kültür ve Halkbilim İlişkisi

Kültür kavramı etrafında ortak bir tanımlama bulunmamaktadır. Göreceli bir olgu olarak değerlendirilen kültür kavramı, insan hayatının her alanında varlığını sürdüren çeşitli açılımlarla hayata etki eden derinlikli sistemler bütünüdür. Kavramı sadece bir alana sınırlayıp o alan doğrultusunda açıklama yapmak yetersiz olarak kabul edilmektedir. Kavram insan hayatını sadece bir doğrultuda etkilememektedir. İnsan hareket biçimlerini, giyim şeklini, yeme-içme düzenini oluşturan kültür, bütün hareket biçimlerinin bir araya gelmesiyle toplum düzenini de oluşturur. Toplumda sosyokültürel, sosyoekonomik süreçler kültür üzerinden dizayn edilmektedir. Dinamik akışı olan kavramın iletişim alanında farklı açılımlara, halkbilim alanında farklı açılımlara dayalı kodları bulunmaktadır. Bu çalışmada iletişim ve halkbilim alanlarında kültürün varlığı odak noktayı oluşturmakta devamında kültürün örgütlülüğü üzerinde durulmaktadır.

İnsanın ortaya koyduğu, içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik olarak tanımlanmaktadır kültür. (Uygur, 1996:17). Bir kavram olmasının ötesinde bütün insan yaşamını etkileyen bir olgudur. Derinlikli bir yapıya sahip olan kültür kavramı insanlar arasında yaşanan ilişkileri belirleyen, ilişkilerin varoluş biçimlerini değiştiren dönüştüren bir konumda yer almaktadır. İnsanların yemeleri, içmeleri, davranışları, tutumları, giyim-kuşamlarının oluşmasında, şekillenmesinde kültürün farklı yönleriyle etkilerde bulunduğu gözlenmektedir.

Gündelik yaşam pratikleri içerisinde insanlar arasında yaşanan iletişim vasıtasıyla kültüre ait unsurlar nesiller arasında çeşitli şekillerde aktarılmaktadır.

Biyolojik, fizyolojik açılardan insan topluluklarını etkileyen kültür, bir toplumun değişip işlevsel olarak gelişmesi için sürekli olarak kendini yenilemesi gerekmektedir. "Günümüze değin farklı disiplinler tarafından tanımlanan kültür kavramının Amerikalı antropolog Kroeber ve Kluckhohn tarafından 164 farklı tanımını yapılmıştır" (Erkenekli, 2013:149). Çok geniş bir kapsamla karşılanan kültür kavramı, insan hayatının her alanında gözlemlenebilmektedir. Bireyler arası ilişki ağını sürdüren kültür, aynı zamanda toplumları da değiştirip dönüştürmektedir.

Doğanın insanlaştırılmasına özgü bir süreç ve verim olan kültür, insanın kendini kendi evinde duymasını/aidiyet hissetmesini sağlayacak bir dünya ortaya koymasıdır. Buna göre kültür, böylesi bir dünyanın anlam-varlığına ilişkin tüm 'düşünülebilirlikleri' içerir. İnsan varoluşunun nasıl ve ne olduğudur kültür: İnsanın nasıl düşündüğü, duyduğu, istediği, yaptığı, yarattığı; insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü; değerlerini, ülkülerini, isteklerini nasıl düzenlediği; ne tür bir yaşama biçemi, ne tür bir var olma programı, ne tür bir eylem kalıbı benimsediğidir (Uygur, 1996:17).

İnsanlığın ürettiği maddi olan ve olmayan her şey olarak kültür, bir insan toplumunun devlet hayatında(siyasal yaşam), düşün hayatında(bilimde, toplumbilimde, güzel sanatlarda), ekonomik hayatta(tarımda, ticarette) yapabildiklerinin bileşkesidir. Bu homojen bileşke, zaman ve toplumsal değer kalıplarıyla farklı biçimlerde/şekillerde oluşabilir, gelişebilir (Yıldız, 2005: 2).

Kültür insanın öğrenerek beyninin içine yerleştirdiklerinin ötesinde dışımızda yapıp ettiğimiz her şeyi karşılayacak biçimde kullanılmaktadır. Günümüzde sosyal bilimlerde kültür denilince bir toplumun her türlü kendini ifade edişlerinin tamamı veya toplam hayat tarzı anlaşılmaktadır. Bu ifade edişler davranışlardan, alışkanlıklara, törelerden gelenek ve göreneklere, korkulara kadar pek çok değişik şekillere sahip olabilir. Aynı şekilde sanat, müzik, mimari, düşünce edebiyat gibi şuurlu düşünce yolları da kültür içinde yer alır (Shoemaker, 1990:1'den akt. Çobanoğlu, 2000: 18).

Yazısız devirlerden önce insanlar hayatlarını sürdürürken çeşitli şekillerle anlaşma yolları oluşturmuşlardır. Anlaşma oluşurken kültürel süreçler eş zamanlı

olarak var olmaya başlamıştır. Bireysel aktarım yapılırken çeşitli kodlamalar içerisinde var edilen öğretiler kültürün dinamik yapısı içerisinde topluma dönük kitleselliği meydana getirmiştir.

Bir başka ifadeyle kültür insanların biyolojik katılımlarının ötesindeki ihtiyaçlar, doyumla ve doyumsuzlukların şekillendirdiği ve insanların öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği inşa ettiği maddi ve manevi birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütününün adıdır (Çobanoğlu, 2000:19).

Antropoloji alanında önemli katkıları bulunan kültür bilimci Malinowski, kültür kavramı hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır:

"İnsan türü besinsiz ve barınaksız yaşayamaz, çoğalmadan (üremeden) varlığını sürdüremez. Öteki türler için de geçerli olan varlık koşulları karşısında, konuşma ve kavramsal düşünce yeteneğine sahip olan insan, kültür adı verilen bir varlık alanını yaratmış, geliştirmiş; beslenme, barınma ve çoğalma gibi toplumun temel biyolojik (yaşam) gereksemelerini kurumlaştırmıştır" (Güvenç, 2019:33).

Malinowski devamla kültürün örgütlü yapısına dikkat çekerek insanlar arasında oluşan sürecin bireysel olarak devam etmediğini insan aklında var olan durumların geniş bir yelpaze içerisinde örgütlendiğini ve yayılımının bu şekilde gerçekleştiğini ifade etmektedir (Güvenç, 2019:33).

Dünya üzerinde inançların yayılması, ideolojilerin varlık alanı bulması, dilin oluşturduğu söylemin geniş bir alanda hâkimiyet sağlaması, insanlar arasında yazısız bir şekilde var olan kurallar, toplumsal kurallar hepsinin etkin bir biçimde insanları etkilemesi kültürün örgütlü yapısına dayanmaktadır. Bu bağlamla halkbilime bakıldığında gerek sözlü kültür ürünlerinin gerekse internet folkloru üzerinden oluşan elektronik ortamın yayılması kültürün örgütlülüğü üzerinden de açıklanabilmektedir. Kültürün örgütlülüğü bu çalışmanın temel yapılarından birini oluşturmaktadır. Medya da üretilen içeriklerin kitlelere ulaşması kültürün örgütlülüğü üzerinden açıklanabilir. Örgütlülük, içeriklerin yayılıp anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Çalışmanın amacı gazetelerin *kültür endüstrisi* imkânlarına dayanarak folklor unsurlarını hangi şekilde

ele alıp kültürün örgütlü yapısıyla kitlelere ulaştırma da nasıl bir dil yapısı kullandığını belirlemektir.

Bir görüş, ahlaki bir tutum ve büyük çaplı endüstriyel keşif tek bir kişinin kafasında yer aldığı sürece, kültürel olarak önemsiz ve geçersiz olmaya mahkûmdur. Eğer Hitler'in ırkla ilişkili geliştirdiği tüm kuramlar, Almanya'nın Nazileştirilmesine yönelik görüşleri ve Nazi Almanya'sı için bir hak olarak gördüğü köleleştirme politikaları Yahudiler, Polonyalılar, Hollandalılar ile İngilizlere yaptığı katliamlar ve tüm dünyayı fethetmek için yaptığı hamleler yalnızca Hitler'in kendi zihninde kalsaydı, dünya çok daha güzel bir yer olabilirdi (Malinowski, 2018:49).

Ne tarih, ne sosyoloji, ne de antropoloji, kişi ne kadar öngörüye veya kötülüğe sahip olursa olsun, kafasının içinde neler olduğu ile ilgilenmemektedir. İnsan davranışına ilişkin bilimsel çalışmalar örgütlenme ile başlamakta ve bununla ilgili genel ilkeler burada geliştirilmektedir (Malinowski, 2018:49).

> Bir kültürün varlığını sürdürebilmesi, sosyal yapıyı ve dokuyu oluşturan kitlelerin müşterek kültürü, kimlik ve kişilik göstergesi olarak kabul edip yaşatmalarına bağlıdır. Sosyal değer ve normların belirlediği kültürel kimlik, kaynağında mensubiyet şuuru bulunan milli benlikle beslenerek, sahip olunan tarihi birlikteliği de katkısıyla, insanlarda yüksek bir sorumluluk bilinci oluşturur. Tarihi ve kültürel birlikteliğe sahip olan insanlar, sosyal normların da şekillendirmesiyle, ortak değerler doğrultusunda aynı amaca ulaşmak için çaba sarf eder ve bundan haz duyar. Kültür bilimcisi Malinowski'nin 'Örgütlü Davranış Teorisi'nin (1992:71) de temel ilkesi olan, *"bir düşünce ya da buluşun, tek bir kişinin zihninde yaşadığı sürece, kültürel bakımdan hiçbir şey ifade etmemesi"* sözleri, toplumsal birlikteliğin önemine yaptığı vurgu bakımında anlamlıdır (Eker, 2010:393).

Küresel ölçekte değişimleri tetikleyen toplumların sosyoekonomik yapısına etkilerde bulunan kültür, yeni bir dünya düzeni oluşmasında önemli bir yerde durmaktadır. Frankfurt Okulu düşünürleri kültürü üretim ve dağıtım ağı açısından değerlendirerek *kültür endüstrisi* kavramını kullanmışlardır. Max Horkheimer, Theodor W.Adorno kavramın çerçevesini genişleterek kültürün kitleler üzerindeki etkisini ele alıp kavramı kapitalist sistem üzerinden ve kültürün örgütlü yapısı ile açıklamaya yönelmişlerdir.

Kültür endüstrisi ya da eşdeyişle endüstriyel kültür, müzik, sinema, edebiyat gibi her türden kültürel öğenin ve etkinliğin meta formunda üretildiği ya da metalaştırıldığı, böylece sıradan nesneler gibi alınıp-satılabilir bir hale dönüştürüldüğü ve bu kültürel ürünler aracılığıyla rasyonalizasyona dayalı bir kültürün inşa edildiği bir süreçtir. (Adorno, 2009: 122-113'ten akt. Kulak, 2016: 65).

Sosyolojik bir duruma denk gelen *kültür endüstrisi* iletişim, müzik, edebiyat gibi alanlarda araştırma konusu edilmiştir. Bu çalışma içerisinde yer almasının amacı ise gazetelerin sözlü kültür ürünlerini kitlelere dönük olarak yayınlama biçimiyle birlikte metinleri kültürün örgütlülüğü üzerinden açıklama çabasıyladır. Kavram geniş bir bağlam içerisinde ele alınmaktadır ancak zaman kısıtlılığı sebebiyle bu çalışma da kültür endüstrisinin kitlelere dönük yanı kültürün örgütlülüğü içerisinde düşünceleri yönlendirici gücüne dayalı olarak ele alınacaktır.

Kültürel olgular ve halkbilim birçok yönden örtüşmektedir. Bu bağlamda daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bütün sosyal ve beşeri bilimlerin yanı sıra halkbiliminin kabulleri de "kültür" tanımıyla yakinen ilgilidir. Halkbiliminin bağımsız bir bilim dalı olarak akademiya da yer aldığı 19. yüzyılda kültür mükemmelleşmek, insanlığın, toplumun kendisini geliştirip mükemmelleştirmesi olarak tanımlanıyordu (Arnold 1988'den akt. Çobanoğlu, 2000:6). Bu insanlığın topyekûn gelişmesi tanımına uygun olarak kültür, bilginin bilinçli olarak öğrenilip beynin ve ruhun terbiye edilmesi sürecidir (Schoemaker 1990: 1'den akt. Çobanoğlu, 2000:6).

Maddi ve manevi değerler geleneksel yapısını sürdürürken kültürün kodları içerisinde geleceğe aktarılmaktadır. Aktarım kültürün örgütlülüğü üzerinden yapılmaktadır. İnsan zihni üretim yaparken bunu zihninde uzun süre barındırmayabilir. Bunun için geniş halk yığınlarına dönük bir aktarım süreci ve örgütlülük oluşmaktadır. Folklor öğeleri aktarım içerisinde kültüre ait kodlarla geçişler yapmaktadır.

Bütün tarihsel süreçler boyunca kültür üzerine tartışmalar ve araştırmalar yapılmış, süreç işlek bir şekilde günümüze kanalize edilmiştir. Günümüzde yapılan araştırmalar kültürü ekonomik düzlem içerisinde, sosyal yönü açısından, bireysel etkiler bağlamından, politik söylem ve dilbilim üzerinden açıklama eğilimindedir.

Halkbilimi hem bir beşeri bilim ve hem de sosyal bir bilimdir. Halkbilimi aynı zamanda bir davranış bilimidir (Çobanoğlu, 2000:5). Tanımından hareketle bakıldığında halkbilimin çok yönlü çalışma ve disipline bağlı yöntemleri vasıtasıyla folklor ve kültür arasında derinlikli bir ilişki oluşmuştur. Hem Malinowski'nin 'Örgütlü Davranış Teorisi' hem de Frankfurt Okulu düşünürlerinin '*kültür endüstrisi'* kavramları odağında bakıldığında halkbilimin disiplinlerarası bir kavşakta yer aldığı ve çok yönlü bir alana sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak bu çalışma içerisinde kültürün örgütlü yapısı ve *'kültür endüstrisi'*nin sosyal düzen içerisinde gelişme ve değişmelerin halk kültürü ürünlerine yansıma biçiminin tespiti önem taşımaktadır.

İnsan zihni kültürün yaratılması noktasında işlek konumda yer almaktadır. İnsan, kendisine aktarılan öğretileri zihin üzerinden var ederek belli bir kalıba dönüştürebilmektedir. Kültür sistematik bir biçimde varlığını sürdürürken halkbilim buna dayalı olarak folklor öğeleri sistematik düzenin içinde bazen farklı formlar kazanabilmekte bazen de yeniden üretime dönük bir değişimin içerisinde yer alabilmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde dünyanın her yerinde 'öteki'ye olan merak birçok alanda yeni keşiflerin oluşmasını sağlamıştır. Kültür unsurlarının kıtalar arasında dağılımını sağlayan süreç zamanla çok hızlı gelişerek birbirine benzeyen ancak coğrafi olarak hiçbir yakınlık bulundurmayan topluluklarda önemli yansımalar meydana getirmiştir. Kültür, insan hayatının her alanını etkileyerek değişim dönüşümlerin kapısını açmaktadır. İnsanın dünyaya bakışını, giydiklerini, yediklerini, içtiklerini kısacası yapıp ettiği her şeyi değiştiren kültür, insan hayatına dair her şeyi dinamik yapısı içerisinde barındırmaktadır. Halkbilim, antropoloji, toplumbilim gibi disiplinlerin inceleme alanına giren kültür kavramı bahse konu disiplinler için işlevsel bir değer oluşturmaktadır.

Halk ağzında oluşan sözlü kültür ürünleri çeşitli merasimler esnasında icra edilebilmektedir. Sözlü kültür ürünleri icra edilirken geleneksel yapısının ana unsurlarını sürekli olarak taşımaktadırlar. Kültür, bu bağlamda türkülerin üretilmesi, icra edilmesini, form biçimini dinamik işleyişi içerisinde başka nesillere aktarmaktadır. Aktarım yapılırken gelenekten gelen unsurlar bazı durumlarda

değişimin aralığında yer alabilmektedir. Benzer bir bakışla halk yaşamından süzülerek bugüne ulaşan deyimlerin günümüzde halen işlek bir biçimde kullanılıyor oluşu kültürün sağladığı kodlar vasıtasıyla oluşmaktadır. Folklora ait bütün veriler kültürün dinamik sistemi vasıtasıyla aktarılabilmektedir.

Kişi yedisinde ne ise yetmişinde de odur.

Ağaç yaşken eğilir. –Sonra doğrulmaz.

Kuş ne görür yuvada onu öter havada.

Huy canın altındadır can çıkmadan huy çıkmaz.

Yukarda anonim olarak var olan atasözleri kültür ve folklor arasında var olan ilişkinin bir boyutunu göstermektedir. Yaşamdan örnekler sunan bu anlatmalar belli bir tecrübe çerçevesinde yayılarak günümüze kadar gelebilmişlerdir. Gündelik hayatta insan yaşamının değişik kısımlarına dair veriler sunan sözlü kültür ürünleri simgesel bir anlam göstererek kültürün insan hayatını nasıl etkilediğine dair bir bakış sunmaktadır. Sözlü kültür ürünlerinin günümüze kadar farklı şekiller alarak da olsa ulaşmaları kültürün örgütlülüğüne dayalı olarak sağlanmıştır.

İnsanlar arasındaki iletişim sözlü, sözsüz, yazılı bir biçimde gerçekleşirken halk yaşamına dayalı olarak üretilen kültür unsurları kamusal alanda bireylerin yaşamına tekil ve çoğul olarak etki etmektedir. İnsanlar gelenekten aldıkları çeşitli anlatmaları farklı düzlemlerde aktardıklarında halkbilime ait unsurlar gelişerek başka şekillerde varlıklarını sürdürebilirler.

2.1.1. Halkbilim ve Değişen Çalışma Alanı

Halkbilimi veya "folklorist" en geniş anlamda bir tanımlanışıyla insan davranışlarını ve geleneklerini çalışarak, objesi olan insanı daha iyi anlamaya ve onun hakkında daha derin bir bilgiye kavuşmak amacıyla on dokuzuncu yüzyıl başlarında ortaya çıkan bağımsız bir bilim dalıdır (Çobanoğlu, 2000:23).

Bilindiği gibi folklor terimi ilkin 1846 yılında W. J. Thomas tarafından İngiltere'de ortaya atılmıştır. Sözcüğün kökeni folk(=halk) ve lore(=bilim)'den gelmektedir; anlamı da halkbilimi demektir. Anglosakson ülkeleriyle Fransa'da

"Folklore", Alman dili konuşan ülkelerde de "Volkskunde" adını alan bu bilim dalı uzun süreden beri Batı üniversitelerinde ders olarak okutulmaktadır. Dilimize de folklor olarak geçen bu terim, bir zamanlar, Türkçe karşılığı olan "Halkbilgisi" ve "Halkbilimi" biçiminde kullanılmış, fakat sonraları "Folklor" olarak yaygınlık kazanmıştır (Örnek, 1973: 385-391). Halkbiliminin bir bilim dalı olarak kabul edilmesi ve belli çerçeveye dayalı disipline bağlanması on sekizinci yüzyılın sonlarında olmuştur. On sekizinci yüzyıldan önce halkbilime dair kocakarı masalları, batıl inançlar gibi adlandırmalar alanın gelişmesini engellemiştir.

> Halkbilimi (folklor), bir ülkenin ya da belirli bir bölge halkının özgün kültür ürünlerinin hepsini kapsayan; bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, çözümleyen, yorumlayan ve bir bireşime vardırmayı amaçlayan; halk hekimliğini, halk botaniğini, halk meteorolojisini, halk edebiyatını, halk müziğini, halk oyunlarını, geleneksel tiyatroyu, halk sanatlarını, halk inanmalarını, giyim-kuşamı, geleneği, göreneği, töreleri; doğum, evlenme, ölüm gibi yaşamın önemli geçiş dönemleriyle ilgili gelenekleri, pratikleri, törenleri; bayramları; çocuk oyunlarını, yerel dernekleri ve dayanışma örgütlerini, buralara girme törenlerini ve kurallarını; ekim, ürün alma, bolluk ve yağmur duası gibi tarımla ilgili bu törenlerle bu saydıklarımıza ekleyebileceğimiz daha nice konuyu içine alan ve inceleyip araştıran bir bilim dalıdır. Halkbilimi bunları yaparken halk yaşamının bütününü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak davranış kalıplarını, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavırlarını, dünyaya ve evrene bakış açılarını saptamaya çalışmaktadır (Örnek, 1974:455-459).

> Uzun bir süre boyunca halk yaşamına ve halk anlatılarına karşı oluşan durumdan dolayı halk köylü kavramı ile eş değer olarak görülmüş, Alan Dundes yaptığı çalışmalarla halkbiliminin belli disipline bağlanması için önemli katkılar sağlamıştır. Dundes halk terimini şu şekilde tanımlamaktadır: " 'Halk' terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade der. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün -ortak bir meslek, dil veya din olabilir- ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır. Teorik olarak bir grup en az iki kişiden oluşmak zorundadır, fakat genellikle çoğu gruplar daha fazla kişiden oluşurlar (Dundes,1962:2'den akt. Ekici, 2007:143).

Alan Dundes yapılan tartışmalara dikkat çekerek şu açıklamayı yapmıştır: "Fakat biz halk kimdir? Sorusuna yeni bir ışık altında bakacak olursak, halkın yok olmadığını, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avrupa'da folklorun var

olduğunu ve hem de çok iyi olduğunu ve yeni folklor unsurlarının doğmaya hazırlandıklarını görürüz" (Çobanoğlu, 2019:347-348).

> Sedat Veyis Örnek halkbilimin işlevine dair şu ifadeleri kullanmaktadır: "Bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının bütününü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada; geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dizi beceriyi, beğeniyi, yaratıyı, töreyi, zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada; bu kültürün atardamarlarını yakalayarak bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarma da halkbilimin rolü ve önemi birinci derecededir" (Örnek, 1977:16'dan akt. Çobanoğlu, 2019:24).

Erman Artun, Sedat Veyis Örnek'e benzer bir biçimde halkbilimin işlevini şu şekilde tanımlamaktadır: "Halk edebiyatı, kendisini besleyen bütün kaynakların yönlendirmesi ve mutlak güzelliğe ulaşma çabası ve ilahi aşkı dini-tasavvufi şiirlerle yüceltir, günlük yaşamın özelliklerini ve beğenisini över, acılarını dramatik dille vurgular, toplumsal ve kişisel çarpıklıkları taşlamalarıyla gözler önüne serer. Anadolu insanının dünya görüşünün yanı sıra estetik modeller de bu ürünlerle temsil edilir" (Artun, 1996:6).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de uzun yıllar boyunca halkbilim disiplini farklı düşünceler bağlı olarak farklı adlandırmalar sebebiyle hak ettiği itibarı elde edememiştir. Günümüz modern toplumlarında halkbilim disiplinler arası çalışmaların uğrak noktası haline gelmeye başlamıştır. Sözlü ve yazılı olarak halkın ürettiği her çabayı araştırma kapsamı içerisine alan halkbiliminin, çalışma konularının yoğunluğu zamanla değişmeye başlamıştır. Halkbilim, önceki yıllarda daha ziyade saha araştırmaları üzerinden yürütülen çalışmaları ana odağına alırken, günümüzde disiplinlerin kesişme noktasında kilometre taşlarından birini oluşturmaktadır. Alanın tanımlanmasının yakın yüzyıllara denk gelmesi ve halkbilim alanının sınırlarının geçmiş yüzyıllarda Türkiye'de belirsiz bir durumda oluşu dolayısıyla disiplinin çalışma alanlarını da muğlaklaştırmıştır. Böyle bir durum halkbilim alanının marjinalleşmesini engelleyerek alanın bir dönem kısır döngü içerisine saplanmasına neden olmuştur.

Avrupa'da belli yöntemlerle oluşturulan halkbilim, disipline edilerek, sözlü kültür odaklı çalışmalarla alanın yapısını sağlam bir zemine oturtmuştur. Bu sayede ilk olarak sözlü kültür ürünlerinin incelenmesi ile başlayan süreç daha sonra yazılı ortam ve elektronik ortam ile halkbilimin mevcut yapısının farklı bir aşamaya evrilmesini sağlamıştır. Her üç ortam folkloru değişik ölçeklerle sunarak farklı değişimlerin oluşmasını sağlayarak folklorda üç ayrı ortamın oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Gülin Öğüt Eker, *Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı* isimli yazısında, "Kültürü meydana getiren gelenekler, insanlık tarihinin yaşadığı üç kültür sürecinde; sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında değerlendirildiğinde, farklı sosyokültürel bağlamlarda, yeni yapılanmaların ortaya çıktığı görülecektir (Eker, 2010:396) ifadelerine yer vermektedir."

Kültürel yapının oluşmasında dinamik bir süreci oluşturan sözlü kültür ürünleri, halk yaşamını çeşitli şekillerde anlatarak geleneklere bağlı sözel dokunun gelişip aktarılmasını sağlamaktadır. Geleneksel toplumlarda yazının kullanımının artmasıyla üretimler yazılı ortamda icra edilmeye başlanmış. Bu doğrultuda yazılı ortama dayalı olarak oluşturulan kültür ürünlerinin tespiti ve kayıt altına alınması için farklı yöntemler geliştirilmiştir.

Teknolojik devirlerde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte folklor unsurlarının medyada görünümü artmış, buna dönük araştırmalar popüler bir biçimde yaygınlaşmaya başlamıştır. Medyada sözlü kültür ürünleri yaygın biçimde ele alınmaya başlanmıştır. Bu sayede halkbilim alanında medya ağında görünümü yaygınlaşan sözlü kültür ürünlerinin incelenmesine dair yöntemler elektronik ortam adıyla oluşmaya başlamıştır. "Sözel kültür ortamını ve eserlerini anlamak, yazılı ve elektronik kültür ortamını değerlendirmede önemli anahtardır" (Eker, 2010:397).

> Metin Ekici elektronik ortama geçilmeden önceki süreçte halkbilimin değişmeye başlayan çalışma alanları hakkındaki görüşlerini "*100. Yılında Türk Halk Bilimi ve Türkiye Kültür Politikalarına Eleştirel Bir Bakış"* adındaki makalesinde dile getirmektedir. "Günümüzde gittikçe gelişen kentlerin ve kentlileşen kırsallıların yeni yaşam alanı olarak seçtikleri kentlerde bazı halk bilgisi ürünlerini kırsaldaki şekli veya "güncelleme" yaparak icra etmeleri mümkün olmaktadır. Aynı zamanda kent ortamında hâlihazırda var olan; ancak araştırılmaları uzun zamandır ihmal edilmiş gelenekler söz konusudur. Bu iki önemli konu, halk bilimi çalışmalarında "Uygulamalı Halk

> Bilimi" ve Kent Halk Bilimi" adı altında iki yeni kavramı kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Günümüz halk bilimcileri hem kent ortamında var olan eski ve yeni gelenekleri araştırmalı hem de kırsaldan kente taşınmış ve kent ortamında da yaşam alanı bulan gelenekleri yeni bakış açıları ile genç kuşaklara aktarmak için uygulamalı olarak araştırmak ve icra etmek, ettirmek durumundadır" (Ekici, 2013:43).

Türkiye'de "folklor" teriminin karşılığı olarak "halk bilimi" kavramının kullanılmaya başlamasından yüzyıla yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen, halk bilimi alanının veri elde etme yöntemi olan "derleme" yeterli bilimsel yöntemlerle yapılmamış, daha çok "metin" elde etme kaygısından öteye ve elde edilen metinleri bir yerlerde saklama anlayışından öteye geçememiştir (Ekici, 2013:45).

Ülkemizde, yaklaşık yüzyıldır halk bilgisi ürünleri derlenirken belirlenen temel amaç sadece "kaybolmadan kaydetmek" şeklinde belirlenmiş. Derlenen ürünler ise, belli seviyede "düzeltme ve düzenleme" işlemlerinden sonra, uygun bulunanlar sadece "metin" yayını şeklinde yayınlanmıştır. Halk edebiyatı alanındaki belli türlerde "metin merkezli" ciddi bilimsel incelemeler yapılmışsa da bunlardan hareketle belli kuramsal yaklaşımlar geliştirilememiştir. Bu çalışma ve yayınların çoğu sadece tespit ve tasvir seviyesinde kalmıştır. Son yıllarda yapılan bazı çalışmalarda ise, "icra merkezli" kuramsal yaklaşımlar kullanılmaya çalışılıyorsa da, bunların da etkinliğinin henüz istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir (Ekici, 2013:46). Metin Ekici, halkbilimin değişen çalışma alanlarına dikkat çekerek yöntemlerin süreç içerisinde değiştiğini ifade etmektedir.

Günümüz modern toplumlarında gelenekler *kültür endüstrisinin* oluşturduğu popüler kültür kuşatması altında bulunmaktadır. Kitle iletişim aygıtları halk yaşamının her alanında yer almakta ve halk yaşamını değiştirici ve dönüştürücü etkide bulunmaktadır. Kültür unsurları hızlı bir değişim geçirerek yeni formlar kazanabilmektedir. Yaşanan sürecin etkilerinden dolayı geleneklerin kamusal alanda görülmeleri, yansımaları gittikçe şekil değiştirmeye başlamaktadır. Öte yandan halkbilim açısından olumlu sayılabilecek gelişmeler de yaşanmaktadır. Modern toplumda medya sektörüne bakıldığında folklora dair birçok veriye ulaşılabilmektedir.

> En çok satılan şiir, hikâye kitaplarında ve romanlarda efsane, halk hikâyesi ve masal motiflerinin kullanılması; reklam metni yazarlarının ürün tanıtımlarında mani, türkü, efsane gibi türler

> aracılığıyla gelenekseli kullanmaları; senaristlerin, senaryolarında halk edebiyatı formatlarına yer vermeleri, izlenme rekorları kıran dizilerde, metin yazarlarının meddahlık geleneğini, doğum, evlenme, ölüm, askerlik gibi geçiş dönemlerini ve ritüellerini kullanarak izlenme oranlarını artırmaları; gece kulüplerine bir noktada alternatif eğlence mekânı olarak türkü-barların açılması gençlerin türkü ve söyleyenlerine hayranlıkları; halk hekimliğine gösterilen ilgi, fıkraların özellikle siyasette kullanılması, farklı sektörlerde çalışan insanların, halk kültürü unsurlarını kullanma noktasında birleşmeleri, profesyonel bir yaklaşımla sosyokültürel bağlamda kültür analizi yapılarak gerçekleştirilmiş bilinçli tercihlerdir (Eker, 2010:396).

Halkbilim, disiplinlerin kesiştiği bir kavşakta yer almaktadır. Halkbilim, disiplinlerin verilerinden yararlanarak kültür ürünlerini yeni yöntemlere dayalı olarak gelenekten alıp geleceğe taşımalıdır. Bu bağlam üzerinden bakıldığında medyada halkbilimine dair çok sayıda çalışmaya, içeriğe denk gelinmektedir. Dilin kullanımı, kültüre ait unsurların medyada gösterimi başka disiplinlerin de araştırma konusu olmaktadır. Bu çalışma içerisinde halkbilimsel içerik taşıyan haberlerin kültürel doku içerisinde medyada hangi dilsel pratikler doğrultusunda ele alındığı analiz edilmeye çalışılacaktır.

Bu ilerleyiş, insanın sosyal varlığının da devamlı yenilenmesi gerçeğini ortaya koymuştur. İnsanın meydana getirdiği teknik yaratmalar, insanın insanla, insanın toplumla ve toplumların birbirleriyle olan münasebetlerini iletişim-aktarım biçimi ve boyutları bakımından daima dönüştürmüştür. Bu dönüşüm süreci, bugünden yarına süreklilik arz edecek bir biçimde devam etmektedir (Güngör, 2006:28). Söz konusu bu sosyal değişim, belirli bilgi alanlarının ortaya çıkmasından itibaren; konusu insan, insanın toplumsal varlığıyla birlikte ürettikleri ve tükettikleri olan disiplinlerin de eş zamanlı olarak dönüşmesi gerçeğini doğurmuştur (Özakpınar, 2002:245).

> Bu bağlamda Öcal Oğuz, teknolojinin toplumları değiştirme ve dönüştürme işlevini bununla birlikte halkbilim alanının değişen çalışma alanlarına dair şu ifadeleri kullanmaktadır: "19. yüzyıldaki tanımlamalara göre alan; taşra/ köy olarak karşımıza çıkarken, bu durum 20. yüzyılın son çeyreğindeki ve günümüzdeki şehirleşme süreci ve elektronik devrimlere paralel olarak çok farklı boyutlar kazanmıştır. Daha önce "halka inerek" köyde halk bilgisi ürünlerini derlemeye çalışan araştırmacı, bugün bakış açısına, kırsal bölgelerle birlikte kent merkezleri, farklı sosyal kesimlere ait eğlence mekânlar, resmi törenler, festivaller, kurumlar, sosyal medya ağları gibi çalışma konularını da dâhil etmek durumundadır. Taşraya giderek derleme çalışması yapan

> bir araştırmacı, bir meslek grubu protokol folkloru ya da bir eğlence mekânıyla ilgili çalışma yaparken eskisinden daha farklı kişisel donanımlara ve farklı araç gereçlere ihtiyaç duymaktadır (Oğuz, 2009: 95).

Halkbilim, sadece kolektif hafıza da yer alan geleneklere ya da sadece bireysel yaratımlara dayalı çalışma alanını oluşturan bir disiplin değildir. Halkbilim statik bir çizgiye bağlı olmayıp, gelenekten aldığı kültürel daireyi geleceğe aktaran gelişmelere dayalı olarak yöntemlerde farklılığa gidebilen bir bilim dalıdır. "T.S. Eliot (1983:20)'un ifadesiyle "Geleneğe sahip olmak için, önce 'tarih şuuru' geliştirmeye ihtiyaç vardır. Tarih şuuru, sadece geçmişin geçmişliğini bilmek değil, fakat onun halde de var olduğunu anlamak demektir". Bir 'kültür bilimi' olan halkbilimi de, yalnızca geçmişte yaşanan gelenekleri araştıran bir bilim dalı olmayıp tarihten günümüze gelen uygulamaları analitik bakış açısıyla ele alarak inceleyen, bugünü değerlendiren; bunların yanı sıra, 'gelenek'in günümüzde nasıl bir işleve sahip olduğunu araştırıp gelecekte bu işlevin ne yönde gelişebileceği/değişebileceği sorusuna cevap veren bir bilim dalıdır" (Eker, 2010:405).

Modern toplumlarda çalışma yöntemleri artık eş zamanlı olarak farklı disiplinlerde kullanılmaktadır. Söylem analizi metodunun daha önce halkbilimine uyarlanmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Folklor unsurlarını kültür, dilbilim, psikanaliz verilerine dayalı olarak incelemek ve bu unsurları yeni bir tartışmaya açmak halkbilimin gelecekte farklı disiplinlerde sıklıkla kullanılan yöntemlerle ele alındığını gösterebilmesi açısından bireysel bir deneyim olması itibariyle önem arz etmektedir.

Halkbilim ilk olarak dilsel pratikler etrafında sözlü kültür ile oluşurken yazının insan hayatında yaygın bir biçimde kullanılmasıyla yazılı ortam oluşmaya başlamıştır. Teknolojik atılımlarla birlikte teknoloji insan hayatında belirleyici bir yerde konumlanmaya başlamış buna bağlı olarak sözlü kültür ürünleri elektronik ortamda farklı şekillerde kullanılmaya başlanmıştır. Buna bağlı olarak halkbilim içerisinde sözlü, yazılı, elektronik kültür ortamı oluşmuştur. Üç ayrı kültür ortamı olarak var olan halkbilim üç ortamın da kendi şartları içerisinde ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

2.1.1.1. Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Ortamı

İnsan yaşadığı süre boyunca sosyal doku içerisinde kültürel süreçlere tanıklık etmekte, bilerek ya da bilmeyerek kültürel süreçlerin aktörü konumuna geçebilmektedir. Halkbilim çerçevesinden bakıldığında üç farklı kültür ortamı ile karşılaşılmaktadır. İnsan tekil ya da çoğul olarak üç kültürel ortam içerisinde de yer alabilmektedir. Kültür dinamik bir akışla, "kültürel tarih, gelenek, görenek, inanç benzeri toplumsal değerleri aktararak, geçmiş kuşaklarla bağlantımızı kurarak kültürel devamlılığı sağlamaktadır" (Mora, 2008:6).

Kültürün önemli hususiyetlerinden biri de sürekli değişim ve dönüşüm geçiriyor olmasıdır. Kültür, nesiller arası iletişimi ve iletişim biçimini kullanışlı olarak değişime tabi kılar. Şeref Boyraz bu süreci şu şekilde ifade etmektedir: "İnsanoğlunun tabiata ilave ettiği her şey" biçiminde de tarif edilebilen kültürel unsurlar, malumdur ki herhangi bir ihtiyacı görmeleri için ortaya çıkarılırlar ve o ihtiyacı gördükleri müddetçe de yaşamlarını sürdürürler. Ancak bunlar daima aynı vaziyette kalmazlar, değişen şartlar çerçevesinde birtakım değişim ve dönüşümlere maruz kalırlar. Maruz kaldıkları bu değişim ve dönüşümün şekli, hızı, miktarı ve yönü toplum yapısındaki farklılaşmanın da ipuçlarını vermektedir. Diğer bir deyişle kültürel unsurlardaki değişim ve dönüşüm dinamiklerinin izini sürmek, halk denilen organizasyonun zaman içerisinde çizmiş olduğu rotanın yönünü takip etmek demektir aynı zamanda" (Boyraz, 2009: 87).

Walter Ong, Sözlü ve Yazılı Kültür adındaki eserinde kültürel süreçleri belli esaslara göre üçe ayırmaktadır, ayırma şu şekilde olmaktadır; sözlü kültür ortamı (birinci sözlü kültür), yazılı kültür ortamı, elektronik kültür ortamı (ikincil sözlü kültür)dür (Ong, 2007: 15).

İnsanlık duygu, düşünce, deneyim ve bilgilerini diğerleriyle paylaşmak üzere tarih boyunca çeşitli iletişim zeminleri ve araçları geliştirip kullanmıştır. Bu araçların en kapsayıcı olanı, insanlığın başlangıçtan bugüne tüm zamanlarında varlığını koruyan ve farklı iletişim zeminlerinde farklı biçimlerde ifadesini bulan "dil"dir. Ancak dil, sese dayanan bir olgudur ve "esas olarak iletişime hâkim olan dil ve dili duyuran tane tane seslerdir"; bu bakımdan da dilin özünü ses dünyası oluşturur ve dil, yazıyla bir

mekâna bağlansa hatta işaret dili olarak jest ve mimiklerle işletilse bile, temel itibariyle sözlü bir yapı olarak kabul edilir (Ong 2007: 18-19). Dilin oluşturduğu seslerin söze dönüşmesi sözlü kültür ürünlerinin başlangıcını tarif eder. Seslerin söze dönüşmesiyle birlikte insanlar arasında sözlü iletişim biçimi oluşmaya başlamıştır. Kültürel bir varlık olan insan, sözü farklı aktarımlarla kullanarak sözlü kültür ürünlerinin oluşmasını sağlamıştır.

Özkul Çobanoğlu sözlü kültür ortamını şu şekilde tarif etmektedir: "Her kültür ortamı, iç dinamikleri çerçevesinde kendi unsurlarının yaratılacağı ve bunların, işlevselliklerini korudukları sürece, kültürün üreticisi ve taşıyıcısı durumundaki insanlar vasıtasıyla yaşatılacağı bir zemin tesis eder. Kültürün diğer tüm unsurlarıyla birlikte edebî ürünler ve gelenekler de, böyle bir zeminin sunduğu imkânlar çerçevesinde inşa edilip varlık gösterirler. Bu bağlamda, genel olarak "İnsanların yazı, matbaa ve elektronik gibi ses ve sözü mekâna bağlayan teknolojiler kullanmaksızın yüz yüze ve sese dayanarak iletişim kurduğu ortam" (Çobanoğlu 2000: 124).

Sözlü kültürün çerçevesi içine yerleştirilen malzemenin tanımında, hususiyle folkloristler arasında, üzerinde birleşilen temel özellikler şunlardır: Sözlü kültür unsuru, sözlüdür: kendine ait bir geleneği vardır; versiyonlar yaratma kabiliyetine sahiptir, ortak kabul eseridir; ortak yaratıcılığa bağlıdır; kalıplaşmaya müsaittir (Yıldırım, 1989:17)

Sözlü kültür ürünleri uzun yıllar içerisinde halk yaşamından süzülerek gelip, toplumun sosyoekonomik, psikososyal, dilbilimsel koşulları içerisinde oluşan kültür unsurlarıdır. Halk yaşamına dayalı olarak oluşan kültür ürünlerinin oluşum koşullarına bakıldığında bu ürünlerin ilk olarak halk ağzında sözlü olarak oluştuğu göze çarpmaktadır. Sözlü kültür ürünleri içinde doğduğu toplumun koşullarını yansıtmakla birlikte topluma dair bir çözümleme imkânı sunduğu için de ayrı bir önem taşımaktadır.

> Sözel kültür ortamını ve eserlerini anlamak, yazılı ve elektronik kültür ortamını değerlendirmede önemli anahtardır (Eker, 2010:397). Sözelliğin algılayış çerçevesine girmeye çalışmak çok önemli çünkü az çok herkesin geçtiği ve sonra da unuttuğu bu dönem, okuryazarlığın temelini oluşturur… Milletlere milli kimliklerini kazandıran bütün gelenekler, sözlü ortamdan kaynaklanır ve yazılı ortamın doğmasına zemin hazırlar. Öyküler sözel

> kültürlerin can damarı; masalcı ise toplumun yüreğidir. Gerçek yaşamın dokusu içerisinde yedirilmiş nasihatler bilgeliğe dönüşür. Sözlü kültürlerin masalcıları, modern yazılı kültürlerin yitirdiği bir kavram olan bilge insan konumuna gelirler (Sanders, 1999:14-15). Atasözü deyim gibi 'kalıp, kalıplaşmış' ifadelerin sözlü kültürdeki işlevi, yazılı ve elektronik kültürdeki işlevinden daha etkili ve önemlidir (Ong, 1995:27-28'den akt. Eker, 2010: 397).

Halkbilim araştırmalarında ana omurgayı oluşturan kısım geleneksel anlatılar üzerinde yürütülen araştırmalardır. Esas olarak metin derlemesi üzerinden yürüyen çalışmalar zamanla toplumun ve toplumsal koşulların değişmesi, buna bağlı olarak toplum içinde yaşayan insanların modernleşme silsilesine kapılması ile birlikte sözlü kültür ürünlerinin yapısında ve yansımalarında bazı değişikler yaşanmıştır. Sözlü kültür ürünleri, yazının yaygın bir biçimde kullanılmasıyla birlikte yazılı kültür ortamında var olmaya başlamışlardır.

Yazılı kültür ortamı sözlü kültür ortamının devam ettiği dönemlerde yazının icadıyla ortaya çıkan ve iletişim malzemesinin bir takım ses değerleri yüklenen sembollerle ifade edilmesi ve iletişim malzemesinin papirüs, deri, taş, tahta ve kâğıt gibi yüzeylere yazılmasıyla doğmuştur. Bu ortam, "insanlık tarihinde en fazla beş bin yıl gibi bir zaman diliminde" gerçekleşmiştir (Çobanoğlu, 2000: 123).

Aynur Çoban menkıbelerle ilgili yaptığı çalışmada yazılı ortama dair şu tespitleri yapmıştır: "Yazılı kültür ortamı sözlü kültür ortamının devam ettiği dönemlerde yazının icadıyla ortaya çıkan ve iletişim malzemesinin birtakım ses değerleri yüklenen sembollerle ifade edilmesi ve iletişim malzemesinin papirüs, deri, taş, tahta ve kâğıt gibi yüzeylere yazılmasıyla doğmuştur. […] Sözden yazıya geçişte olduğu gibi, yazının benimsenmesinde ve kullanım şekillerinde de aşamalar görülür. Bir teknoloji olan yazı, toplumların hayatına girerken önce el yazması, zamanla taş basması ve en son matbaa ile karşılaşır" (Koçak 2005: 277).

Yazılı kültür, sözlü kültürün aksine, sözün karşılıklı iletişimsel aktarımı yerine metne dayalı bir aktarımı benimsediği için insanları birleştirici/bütünleştirici bir etkiye değil, metni okumaya başlayan her insanın kendi iç dünyasına çekilmesi bağlamında, ayrıştırıcı ve yalıtıcı etkiye sahiptir (Ong, 2007: 93).

Sözlü anlatmaların yazı diline aktarılması araştırmaların yazı dilinde de bir disiplin oluşturmasını sağlamıştır. Yazıya aktarılan sözlü kültür ürünlerinin yazıya aktarımı noktasında derlenen metinlerin nasıl ele alınacağı hangi çözümleme altında disipline edileceği çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmuştur. Yazılı devirlerle birlikte geleneksel anlatmaların icra edilme noktasında farklılıklar yaşanmaya başlanmıştır. Sözlü kültür ürünleri, yazının işlek bir biçimde kullanılmasıyla birlikte sadece dil üzerinden icra edilme dışında yeni bir boyut kazanmış oldu.

İnternet devrinin başlamasıyla birlikte dünyada çok boyutlu değişimler yaşanmış, sosyal bilim alanlarında reformist dalgaya direnme fazla dirençli bir biçimde devam etmemiştir. Toplumun değişmesi olağan akış içerisinde halk edebiyatının ana noktasını oluşturan sözlü kültür ürünlerinin de değişimini sağlamıştır. Modern dönem şartları ve yükselen popülist dalga halkbilimi de etkisi altına almıştır.

Yakın dönemlerde elektroniğin kitle iletişim alanına yaygın biçimde girmesi kültürün sadece yazılı ve sözlü ortamda değil, bunların yanında elektronik ortam içinde de bir yandan korunmasını, öte yandan da yayılmasını mümkün hale getirmiştir. Elektronik aletler ve kitle iletişim araçları sayesinde kültür eserleri, yazılı ve sözlü biçimlerden çok daha hızlı ve geniş bir alana çok daha etkili biçimde yayılabilme imkânına kavuşmuştur. Artık günümüzde sadece yazılı ve sözlü kültür ortamından değil, bunlara ek olarak ‘‘elektronik kültür ortamı’’ndan da söz etmek kaçınılmaz olmuştur (Koçak, 2005:277).

20. yüzyılın başından itibaren halkbilimin alan olarak araştırma konuları tartışma konusu olmaya başlanmış, disiplinin gelecekte modernizm dalgası içerisinde hangi konumda yer alacağına dair öngörüler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan tartışmalar ekseninde bakıldığında halkbilimin yaşanan değişim, dönüşümden etkilenmesi kaçınılmaz olduğu değerlendirilmektedir. Elektronik ortam kronolojik olarak kendisinden önce ortaya çıkan sözlü ortam ve yazılı ortamın verilerinden faydalanmaktadır. Yapılan çalışmalarda her iki ortamın yöntemlerinden çeşitli şekillerde yararlanılmaktadır.

Alan Dundes’e göre, teknoloji halk bilgisini yok etmediği gibi, halk bilgisinin yayılmasında ve aktarılmasında hayati öneme haiz bir faktör haline gelmekte ve yeni

halk bilgisi oluşumuna da heyecan verici bir ilham kaynağı olmaktadır. (Dundes, 2006b:24'den akt. Bars, 2018:164). Dan Ben-Amos folklorik bir hareket için iki sosyal şartın olması gerektiğini savunur: Hem gösteri ve anlatmayı yapanlar ve hem de seyirci aynı halde ve aynı referans grubunun parçası olmalıdır (2006: 35). İkinci sözlü kültür ortamı gelişen şartlarla birlikte Dundes'in teknoloji olarak açıkladığı, Dan Ben Amos'un gösteri olarak açıkladığı durumlar aslında internet folklorunun oluşmaya başladığı döneme uyan kavramlardır. Yaşanan değişimler bu kavramlar üzerinden açıklanma gereği duyulmuştur (Bars, 2018:164).

> Dundes'in "halk" tanımı folklor ile ilgili birçok kavramın yeniden ele alınması gerekliliğini doğurmuştur. Kentlerde farklı sosyoekonomik şartlara sahip gruplar da köylü gruplarla beraber halk kavramı içine dâhil edilmiştir. Yeni halk gruplarının meydana gelmesi folklorun sınırlarını genişletmiş, araştırmalar için yeni gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Ekici tarafından "halk bilgisi ürünlerinin yaratılıp, yaşatıldığı ve halk bilimciler tarafından, halk bilgisi yaratmalarının bir kaynak kişi veya kaynak kişiler tarafından aktarılması ve bu aktarım sırasında sözlü veya yazılı olarak kaydedildiği yer" (Ekici, 2007: 74). olarak tanımlanan folklor alanına bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak internet de eklenmiştir. Teknolojik ortam kendisine has iletişim biçimlerini oluşturmuş, kültür endüstrisinin teknolojik gelişmelerle birleşmesi bu duruma uygun folklor ürünlerini yeniden yaratmıştır. Elektronik ortam yeni geçiş, iletişim ve aktarımlar yaratmıştır. Folklorun saha kavramı genişlemiş, ortaya çıkan yeni boyutlara göre kendisini güncellemiştir (Bars, 2018:27).

> Dünyada, halkbiliminin derlemecilik ve arşivcilik ile geçmişi yeniden kurmaktan ibaret olmadığına ve işlevsel bir sosyal bilim dalı olduğuna yönelik düşünceler, daha 20. asrın ikinci yarısından itibaren ortaya konulmaya başlanmıştı. Özellikle İskandinav ülkeleri ile Almanya'da, daha sonra da Kuzey Amerika'da halk hayatı (folklife) adlı halkbilimi alt-dalı ile açık hava müzeleri/halk kültürü müzeciliği, bu eleştirel bakışın bir ürünü olarak ortaya çıktı. Halkbiliminin statik/işlevsel olmadığına yönelik asıl sarsıcı eleştiriler, 1960'lı yılların sonunda görülmeye başladı. Bu bağlamda, Alman Folklor Derneği'nin 1967-1969-1970 yıllarındaki senelik toplantılarında özellikle başlarını Hermann Bausinger'in çektiği "Tübingen Okulu" mensuplarının eleştirileri ve bu süreçte "Falkenstein Formula" adıyla da tanınan yeni tanımlamanın ortaya çıkması, yine aynı dönemde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Genç Türkler adı verilen grubun çalışmaları ilk örnekler olarak gösterilebilir. Uygulamalı Halk Bilimi (Applied Folklore), bütün bu eleştirilerin bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve "şehir planlaması, turizm, yeni eğlence sistem ve türleri, duvar yazıları, anılar,

> siyasi fıkralar, popüler kültür, kitle kültürü " vb. pek çok konu, halkbiliminin araştırma alanına dâhil edilmiştir (Özdemir, 2000:111).

İnternetin erişilebilir olması ve popüler kanal ile etkisini artırması halkbilim çalışma alanına yeni bir alan ekleyerek iletişim ortamını ve imkânlarını değiştirmesine yol açtı. İnternet folkloru ile halkbilimin geleneksel yöntemleri sorgulanmaya ve farklı disiplinlerin verileri araştırılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda internette halkbilimine dair verilerin ele alınması, sözlü kültür ürünlerinin internette ve yazılı medya da ele alınış biçimi söylem analizini ve farklı yöntemleri kullanmayı şart kılmaktadır. Geleneksel anlatmalar internet bağlamında yeni bir form kazanarak varlığının etki alanını değiştirmeye, genişletmeye başlamaktadır. Sözlü kültür ürünleri değişen koşullara uyum sağlayabildikleri ölçüde var olabilmektedir.

Folklor ürünleri içinde barındırdığı eski dönemin hayat tarzını her çağa göre yeniden şekillendirir. Örneğin sözlü kültür ortamında üretilen bir fıkranın elektronik kültür ortamında "Bilgisayar terimlerini iyi bilen, internet ortamında sosyalleşebilen, daha çok 'şehirli' ve 'genç' diye nitelendirilebilecek bir kesim tarafından, 'kopyala-yapıştır' mantığı ile kelimeleri üzerinde oynanarak yeniden düzenlenebilir." (Aslan, 2011: 55'ten akt. Bars, 2018:163).

Dünyanın önemli folklor merkezlerinden biri olarak kabul edilen Indiana Üniversitesi'ndeki Folklor Enstitüsü'nün araştırma sahasının içine "politikacılar hakkındaki anlatıları, protesto şarkılarım, kent sokaklarındaki boyamaları" dâhil etmesi; eğitim-öğretim programlarında "Kadın, Folklor ve Cinsiyet (F 363 2354 koduyla) / Giyim-Giysi ve Amerikan Sosyal Dokusu (F 740 2078 koduyla) gibi" derslere yer vermesi; Enstitü'nün yayın organında (Journal of Folklore Research, 1988-v. d.) "folklor araştırmalarında feminist düzeltmeler, entelektüel tarih, kültür ve politika" gibi konuların işlenmesi; ilgili üniversitenin Bloomington Kütüphanesi'ndeki Folklor Arşivi'nin alt-başlıkları arasında "meslek folkloru, kent folkloru ve popüler kültür"ür bulunması da yine halkbilimi sahasındaki gelişme/değişmenin göstergeleridir.[1]

[1] Bkz. www.indiana.edu/~folklore/faculty.hIml

Folklor mahsulleri ve hadiseleri değişen hayat içinde işlevleri vasıtasıyla yeni oluşumlara uyum sağlayarak hayatiyetlerini sürdülebilmektedir. Fonksiyonunu yitiren veya uyum sağlayamayan mahsuller ve hadiseler tarih içinde ki yerlerini almaktadırlar (Günay, 1996:31-32).

2.2. Medya ve Halkbilim İlişkisi

Yazılı medya ile edebiyat iç içe geçmiş süreçleri yaşayan iki disiplindir. Tanzimat döneminde gazetelerde başlayan tefrika etme geleneği sayesinde edebiyat kitlelere ulaşmış, fikir ağırlıklı yazılı medya içerisinde edebiyat kendi alanını oluşturmayı başarmıştır. Tarihi süreçlerin tamamında medya, gerçekliği farklı anlayışlarla, farklı düzlemlerde alıcı konumundaki okuyuculara aktarmıştır. Sosyal gerçekçiliğin kıskacında medya ile halkbilim arasında sıkı bir bağ oluşmuştur. İnsan hayatını ilgilendiren her şey medya ve halkbiliminin ortak kümesinde kendine yer bulmaktadır. Nitekim disiplinler arası ilişki bu bağlantılanma üzerinden oluşmaya başlamaktadır.

Halkbilim disiplinlerarası doğrultuda çalışmaları artan bir bilim alanıdır. Özkul Çobanoğlu bu anlayışla şu ifadelere yer vermektedir:

> Halkbiliminin bu çok yönlülüğü, onun üzerinde çalıştığı malzeme ve çalışma yöntemlerinden kaynaklanan özelliğidir. Akademiyada, bu özelliğe sahip başka bir disiplinin olmaması halkbiliminin bu özelliğini feda etmesini gerektirmez. Tam tersine halkbilimi bu özelliğini koruyup geliştirerek bir cephesiyle sosyal ve beşeri bilimler arasında ve bir diğer cephesiyle de akademinin duvarlarıyla, geniş halk yığınları arasındaki köprü olma işlevini daha da geliştirip kurumsallaştırarak sürdürmek zorundadır. Sosyal ve beşeri bilimlerin ortaya çıkışlarındaki rastlantısal kazalar ve ele aldıkları sosyokültürel olguların örtüşmesi veya tasnif amacına yönelik ayırımların sınırlı gerçeklikleri yansıtmasından kaynaklanan eksiklikler gibi nedenlerle tamamının arasında birebir veya kümeleşme bazında mevcut alan, yöntem sorunları vardır. Yoğun çatışmalarla geçen yaklaşık iki yüzyıllık bir sürecin sonunda disiplinler arası çatışmalar günümüzde yerini disiplinler arası çalışmalara bırakmıştır. Bu bağlamda halkbilimci, amatör iştiyaklarla malzeme derleyen basit bir derlemeci ve onların koleksiyoncusu olmanın ötesinde kültür teorisi ve kültürel süreçlerle yakından ilgilenen kültürlenme, kültürleşme ve kültür değişmesi olaylarını nesnel (objektif) bir gözle değerlendiren ve bu amaçla Edebiyat, Tarih, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Etnoloji, Coğrafya, Etnografya, Arkeoloji, Hukuk, ilahiyat, Mimarlık, Sanat Tarihi, Sahne ve Gösteri Sanatları, El Sanatları, Giyim Tasarımı ve Kreasyon, İç Mimari, Şehircilik Çalışmaları, Gıda Mühendisliği, Endüstri Mühendisliği,

> Ziraat Mühendisliği, Veterinerlik, Eczacılık, Sinema Çalışmaları, Kadın Çalışmaları, Kütüphanecilik Bilimleri, Dilbilimi, Göstergebilim, iletişim Bilimleri, gibi bazıları için en azından bir kollarıyla, diğerleri için tamamen kültürlerdeki bilgi, bilişim, bildirişim kısaca iletişim olaylarını inceleyen, çok çeşitli bilim ve araştırma sahalarından yararlanan ve çalışmalarıyla kendi sahasının yanı sıra bu komşu, yan ve alt bilim dallarına da katkı yapabilen kişidir (Çobanoğlu, 2000:5-6).

Eğer iletişimde söz varsa; söz olmasa bile kullanılan motifler bazı kelime ve kavramları çağrıştırarak algılanabiliyorsa ve bunların yanında iletişimde estetik uyarım önemli ise, medya dünyasının edebiyatla ve edebi birikimle değerlendirilmesi gerekecektir. Bunun yanında edebiyat, diğer sanat dallarıyla birlikte, estetik olma ve yaygınlaşma vasfının yansımalarını medya dünyasında bulacak ve özellikle kelimeleri kullanan iletişim alanlarının en önemlilerini oluşturacaktır (Önal, 1999: 228'den akt. Özdemir, 2012: 286-287).

Kültürel değerler etrafında şekillenen halkbilim, statik olmayan bir düzenle modern dönemlerde çalışma alanlarını dış hatlara doğru olacak şekilde yaygın bir etkileşimle oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak folklor unsurları *kültür endüstrisi* içerisinde değişerek, yayılarak varlığını sürdürmektedir. *Kültür endüstrisi,* folklor unsurlarının yeni sentezler yaratmasını da sağlamaktadır. "Kültürel gösterge ve gelenek taşıyıcısı olan halk edebiyatı ürünleri, toplumun ihtiyaçlarına göre belirlenmekle birlikte, küreselleşme boyutunda bütün insanlığı ilgilendiren evrensel değerleri de kapsamına almaktadır" (Eker, 2010: 405).

> En çok satılan şiir, hikâye kitaplarında ve romanlarda efsane, halk hikâyesi ve masal motiflerinin kullanılması; reklam metni yazarlarının ürün tanıtımlarında mani, türkü, efsane gibi türler aracılığıyla gelenekseli kullanmaları; senaristlerin, senaryolarında halk edebiyatı formatlarına yer vermeleri, izlenme rekorları kıran dizilerde, metin yazarlarının meddahlık geleneğini, doğum, evlenme, ölüm, askerlik gibi geçiş dönemlerini ve ritüellerini kullanarak izlenme oranlarını artırmaları; gece kulüplerine bir noktada alternatif eğlence mekânı olarak türkü-barların açılması gençlerin türkü ve söyleyenlerine hayranlıkları; halk hekimliğine gösterilen ilgi, fıkraların özellikle siyasette kullanılması, farklı sektörlerde çalışan insanların, halk kültürü unsurlarını kullanma noktasında birleşmeleri, profesyonel bir yaklaşımla sosyokültürel bağlamda kültür analizi yapılarak gerçekleştirilmiş bilinçli tercihlerdir (Eker, 2010: 396).

Kültürel değerlerin ateşli silahlardan daha geniş etki alanına sahip olduğu çağımızda, bu silahların hedefini belirlemede en büyük güç, kültür endüstrilerinin ve daha çok da medyanın elinde bulunmaktadır. Geniş kitleler üzerinde çok kısa sürede derin etkiler bırakabilen medya, sahip olduğu gücün bilincindedir (Eker, 2010: 408). Sosyal düzen içerisinde sahip olduğu gücün farkında olan medya organları, folklor unsurlarını gücü pekiştirici artırıcı olacak biçimde kullanmaktadır.

Nebi Özdemir'in Medya, Kültür ve Edebiyat isimli eserinde medya ve halkbilim arasında gelişen ilişkiyi şu şekilde aktarmaktadır; "Dede Korkut boylarında, Köroğlu kollarında, Yalnız Efe'de maceraları anlatılan kahramanlık tipi ile yakın dönemin televizyon dizilerinde ve sinema filmlerinde yer alan kahraman tipi, bağlamsal farklılıklara karşılık temelde benzerlik göstermektedir. Nitekim iyilerin ve yoksulların, yoksunların yanında yer alma, olumlu kahraman tipinin belirgin özelliğidir. Türk sözlü edebiyatı kapsamındaki pek çok ürün önce matbu, daha sonra da radyo, televizyon ve internet yayıncılığında, aynı şekilde ya da dönüştürülerek değerlendirilmiş ve değerlendirilmeye de devam etmektedir" (Özdemir, 2012: 302).

2.2.1. Medya

İletişim her şeyden önce, bir insanın tüm yaşamsal faaliyetlerinin, tüm eylemliliğinin merkezinde yer alan vazgeçilmez bir edimdir. Kavramın kökeni, Latince commun-halk ya da topluluk kökünden üretilmiş bir kavram olan communication terimine dayanır ve 'bilgi ve düşüncelerin değiş tokuşunu' ifade eder. Bunun yanında kavram, bilgiyi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreçlerini de kapsar (Yıldız,2005: 50-51). İletişim, insanın doğal bir araç olarak ürettiği 'dil'i aracılığıyla bilgi ve haberlerin karşılıklı değişimi; bir konuşucuyla yanıt beklediği bir dinleyici arasındaki sözlü alışveriş; iki ya da daha çok kimse arasında bir anlaşma, düşünsel açıdan bir yakınlaşma doğmasını sağlayan ve karşılıklı konuşmaya dayalı ilişki, diyalog; telekomünikasyon sistemiyle birbirine bağlı iki ya da daha çok abone ya da merkez arasında önceden belirlenmiş uzlaşma uyarında gerçekleştirilen bilgi aktarımıdır (Özdemir, 1998: 21).

İnsanlar arasında iletişim biçimlerinin çok farklı yöntemleri vardır. İlk insanlarda sözsüz bir biçimde başlayan iletişim, daha sonra söze dayalı bir biçimde

devam etmiştir. Çeşitli biçimlerde oluşan yazı ve göstergeler iletişimin her aşamasında yer almaktadır. İlk insanlar arasında gerçekleşen iletişim herhangi bir aracı gerektirmemiştir. Süreç içerisinde aracılar vasıtasıyla sağlanan iletişim, kitleleri doğurmuş, bunun için kitlelere yönelik bilgilendirme, haber yayma, değiştirme işlevini barındıran medyayı oluşturmuştur. Medyanın birçok aygıtının olmasından dolayı medyanın sınırları ve kapsamı belli değildir.

Varlığının devamı için başkalarıyla ilişki kurmak, karşılıklı iletişmek zorunda olan insanın tarihi, aynı zamanda iletişim tarihidir. Çünkü insan-toplum ilişkisinin en temel yapı taşıdır iletişim. İnsan kendini ve toplumu üretebilmek için giriştiği tüm etkinliklerinde hem doğal hem de kendi yarattığı teknolojik araçları kullanır. Bu kullanımın olması, örgütlenmesi, yürütülmesi, tutulması, geliştirilmesi ve gerektiğinde değiştirilmesi, ancak iletişimle gerçekleşebilir (Erdoğan, Alemdar, 2010: 27).

"Daniel Katz ve Graeme Burton gibi iletişimciler, medyanın, 'Eğlendirici, bilgilendirici, kültürel, toplumsal, siyasal olmak üzere beş temel işlevi olduğunda birleşmektedirler" (Usluata, 1995: 77). Medyanın işlevlerinden biri de kültür aktarıcılığı yapıyor oluşudur. Küresel ölçekte etkiler sağlayan kitle iletişim araçları, kültür pazarında önemli bir paya sahiptir. Kültür ürünlerinin etkinlik alanı buna bağlı olarak dolaşımı medya aygıtları vasıtasıyla oluşmaktadır. Dünyada yaşanan bütün gelişmeler medya üzerinden takip edilmektedir. İnsanların birçok noktada verdikleri tepkiler medyada algıladıkları çerçeveden dolayı oluşmaktadır.

Medyanın küresel ölçekte yarattığı ağ ile kültür, toplum dinamiklerine ve toplum içerisinde bulunan birey üzerinde farklı etkilerde bulunmaktadır. "Küreselleşme ve kültür arasındaki bu yoğunlaşmanın baş aktörünün medya olması hiç de şaşırtıcı değildir. Bu durum, kaçınılmaz şekilde iletişimin doğasının bir sonucudur. Çünkü iletişim, sadece insanın fiziksel varoluşunun değil, aynı zamanda toplumsal varoluşunun da zorunlu koşuludur ve toplumda hiçbir insan faaliyetinin gerçekleşmesi ve bu faaliyetin içeriğinin doldurulması iletişim kanalları olmaksızın sağlanamaz. Bu bağlamda iletişim, yaşanmakta olan çağın koşullarına uygun olarak sosyalleşen insanın toplum içinde kendisini yeniden üretmesinin ifadelerinden biridir ve tüm diğer ifade biçimlerinde de vardır" (Erdoğan, 2011: 48).

Medya sistemi içerisinde oluşan ağ, disiplinleri farklı boyutlarda etkilemektedir. Gerek sözlü kültür ortamında icra edilen folklor unsurları, gerek yazılı ortama dayalı oluşan yaratmalar gerekse elektronik ortam vasıtasıyla oluşan folklor ürünleri; hepsinin görünür olması ve kitlesel bir yayılım oluşturması kitle iletişim ağı üzerinden gerçekleşmektedir. *Kültür endüstrisi* folklor öğelerini medya üzerinden birey ve toplum bağlamı içerisinde kitlesel bir düzlemde aktarıcılık işlevini de üstlenmektedir.

Bu bağlamda, halk bilimcilerin, halk kültürünü özellikle de maddi kültür unsurlarının yanı sıra sözlü kültür veya daha doğru bir ifadeyle fiziki bir nesnelliğe sahip olmayan kültürü korumak üzere dünya çapında faaliyetlere giriştikleri görülmektedir (Çobanoğlu, 2016: 404). Özkul Çobanoğlu'nun belirttiği durum yapılmak istenen bu çalışmaya denk düşmektedir. Sözlü kültürün medyada ele alınma biçimi incelenmesi gereken bir durumdur. Günümüzde teknolojik atılımlar sayesinde disiplinler arası çalışma yapmak eskiye oranla daha kolay bir hal almıştır. Buna dayalı olarak halkbiliminin medya ağı ile oluşan ilişkisi söylem analizi gibi yöntemlerle farklı boyutlarda incelenebilir.

Temelde bu çalışmanın konusu medyanın halkbilim konularını toplumsal sistem içerisinde ele alış biçimi ve buna yönelik bir çerçeve oluşturan teorik yaklaşımdır. Buna bağlı olarak medyanın işlevleri ve medyanın toplum üzerindeki etkisi çalışmanın daha iyi anlaşılması için önem arz etmektedir.

2.2.1.1. Haber

Haber, toplumun bilgi ve ilgisini geliştirecek, dönüştürecek, gerçekliğin, kurgusal olarak yayımlanacak organizasyonun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır. Medya içerik türlerinden biri olan haber, yazım tekniğiyle kapalı bir yapıt olmasına rağmen, metin olarak çok katmanlı okumaya ve analize tabii tutulduğunda içerdiği söylemle açık yapıta dönüşmektedir (Rigel, 2000: 177,181'den aktaran Mora, 2008:4). Haberin yazılması sırasında kullanılan evrensel kodlar, aktarım biçimleri ve klişeler haber metnini oluşturmaktadır. Bu dil yapısının ve işlevlerinin incelenmesi ile ortaya çıkan haber söylemi; enformasyonun seçimi, işlenmesi ve dolayımlanması aşamalarında kullanılan kodlamalarla oluşturulan

aktarım biçiminin, alımlanma süreci dikkate alınarak kurgulanmasıdır (Rigel, 2000: 182–183'den akt. Mora, 2008: 4).

Her haber metninde bir özne bir de nesne vardır. Özne ve nesneler haber metnindeki aktörleri oluşturur. Nesne edilgin bir durumda yer alırken özne aktif bir durumda yer alarak etkileyen olarak kabul görmektedir. Haberler bilgi vermenin ötesinde aynı zamanda anlam yüklü olarak da takipçilere sunulur. Haber metni içerisinde sunulan anlam tam bu nokta da söylem analizi metodu ile incelenir. Analiz edilen dil, farklı açılımlara dayalı olarak ele alınmaktadır.

Haberleşmenin tarihini insanlığın var oluşuna kadar götürmek mümkündür. İnsanlık tarihinin başlarından itibaren ilkel yöntemler (duman, ateş, güvercin) ile iletişim kuran insanlar, toplumsal yapı karmaşıklaştıkça gelişen teknolojilerle bunu devam ettirmeye çalışmışlardır. Haberin amacı insanların gerçeği bulmalarına yardımcı olmak, bilgilendirmek, bireylerin etrafında olup bitenleri anlamlandırmasını sağlamaya çalışmak, bireyi aydınlatmak, geliştirmek olarak tanımlanabilir (Kahriman, 2013:75). Genel hatlarıyla bu bağlamda sunulan haber tanımı anlamlandırma kısmı ile söylem analizinin odağına girmektedir. Metaforlar anlamlandırma ağını oluşturup gösterge düzlemi üzerinden var olmaktadır. Anlam ağı dilin kodlarıyla oluşarak dil dışı unsurlarla çözümlenebilir.

Kitle iletişim araçlarında hayatı anlamlandırmak için takip edilen haberler, bireyler tarafından kendilerine yüklenen değer nedeniyle nesnel gerçekliğe en yakın metinler olarak görülmektedir. Bireyler özellikle haber metinlerinin kendi gerçekliklerine yakın olması beklentisi içindedirler (Ergül, 2001). Yapısı gereği gerçeğe en yakın gibi görünen televizyon haberlerinde bile, yaşanmakta olanla haber formatı içinde aktarılan gerçeklik farklıdır (Poyraz, 2002:12).

2.2.1.2. Medyanın Toplum Üzerinde Etkisi

Medyanın *kültür endüstrisine* dayalı olarak oluşturduğu ağın küresel ölçekte yansımaları vardır. Kültürün örgütlülüğü üzerinden medyanın toplum üzerindeki etkisi bu çalışmanın yan amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu temelde medyanın toplum üzerindeki etkisi inceleme alanına dâhil edilmiştir.

Kamuoyu yaratma işlevinde kitle iletişim araçları, "Toplumu ilgilendiren konularda bilgi vererek, dikkatleri çekmekte ve farklı ilgi alanlarında kamuoyu yaratmaktadır" (Mora, 2008: 6).

Medya organı yazılı, görsel ya da sese dayalı olarak kurulabilir. Her medya organı kendi ideolojisini temellendirip bu doğrultuda yayın politikasını oluşturmaktadır. İdeolojisini belli bir yayın politikası çerçevesinde oluşturan medya organları kitlesini bu ideolojiye bağlı olarak oluşturmaktadır. Yayınlar verilmek istenen mesajlar ekseninde oluşturulup kitleler bu sayede kontrol altına alınabilir.

İnsanlar kitle iletişim araçları karşısında edilgin bir tavırla var olmaktadırlar. Yazılı, görsel ve sese dayalı medya *"kültür endüstrisi"*[2] ile birlikte bireyin öz sınırlarını ince bir çizgiye çekerek iyice bulanıklaştırır. Amerikalı psikiyatrist Fredric Wertham kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerine olan etkilerini *The Seduction of Innocant (Masumiyetin Sömürülmesi)* adındaki kitabında çarpıcı bir şekilde ifade etmektedir.

Kitle iletişim araçları ve kitle toplumu olguları tam olarak örtüşmektedir. Kitleler içerisinde edilginleştirilen, bireysel özelliklerini yitiren dolayısıyla akli yetilerinden yoksun bırakılan, kendi gerçek yaşamlarından soyutlanan insanlar kitle toplumunun atomize birimleri durumuna getirilmiş bulunmaktadırlar. Bu atomize birimler, iktidar kesimlerinden kendilerine gelen her tür dayatmayı dirençsizce kabullenmekte ve farkında olmadan içselleştirmektedir. Kitle iletişim araçları yoluyla kitle toplumu ortamındaki atomize bireylere gönderilen her bir ileti onlar tarafından alınmakta ve beklenilen etkiyi yapmaktadır. Buna göre devlet veya toplumda iktidarı elinde bulunduran kesimler kitle iletişim araçları aracılığıyla insanlara egemen ideolojiyi aktararak onların bilinçlerini kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirirler (Güngör, 2013: 93).

Kitle iletişim araçlarıyla kuşatılmış günümüz dünyasında insanlar onlarsız bir yaşam düşünememektedirler. Yapılan çeşitli araştırmalarla da bu gerçek saptanmıştır. İnsanlara gazete okumadan, radyo dinlemeden veya televizyon izlemeden yaşayıp

[2] Frankfurt okulu düşünürleri (T.Adorno, M.Horkheimer, H.Marcuse, W.Benjamin) kültürün yapısından doğan üretim ve dağıtım ağını *kültür endüstrisi* kavramıyla tanımlarlar.

yaşayamayacakları sorulduğunda yanıt büyük ölçüde hayır olmuştur (Oskay, 2007:78).

Kitle iletişim araçlarının sağladığı geniş etki alanı, medya da iletilmek istenen mesajın anlamlandırılması noktasında dile dayalı olarak bazı kodlamalar oluşturarak okuyucuya bu şekilde sunulmaktadır. Oluşturulan haberlere kimlik üretilerek okuyucuya yönlendirici etki yaratacak biçimde aktarım sağlanmaktadır. "Toplumların düşüncelerini, algılarını, alışkanlıklarını değiştirmenin birden fazla yolu vardır. Bu yollardan en önemlisi şüphesiz ki medyadır. Yaşanan insanlık dışı ve kabul edilemez olayların medya tarafından bilinçsizce yansıtılması, birlik ve beraberlik duygularının ve toplumsal duyarlılığın zedelenmesine yol açabilir. Medya ne verirse kamuoyu onu kendi düşünceleriyle, duygularıyla, ideolojileri ile harmanlayıp alır. Medya ne derecede terör eylemlerini, ölüm haberlerini, bir takım felaketleri basına yansıtırsa toplum da yansıtılan oranda ilgi sahibi olur" (Barındık, 2016'dan akt. Eser, 54).

Söylem analizinin, temelini dil oluşturur. Dilin kullanımı, dilin anlamlandırılması bu bağlamda alıcı ve vericinin iletişimde oluşturduğu ilişki söylemin oluşmasında belirleyici noktalardandır. Kitle iletişim araçlarında dilin kullanımı, bu sayede hayata dair verilerin algılanması, yorumlanması ve etkisinin sunulması medya dilinin oldukça etkileyici ve güçlü olduğu saptanmıştır. Bu anlamda Amerika'da Payne Vakfı'nın kitle iletişim araçlarının etkisine dair yaptığı çalışmalar medyanın insan hayatını değiştirme ve dönüştürme konusunda nasıl belirleyici olduğunu anlamamız açısından önemlidir (Güngör, 2013: 83).

30 Ekim 1938 yılında Amerika'da yaşanan bir olay kitle iletişim araçlarının etki alanını ve medyanın insanlar üzerindeki kuvvetli bağını ortaya koymaktadır. Cadılar Bayramı özel yayını için CBS radyosunda Orson Welles'in romanından uyarlanmış olan oyun "Yıldız Savaşları" seslendirilmektedir. Mercury Tiyatrosu'ndan Paul Stewart, John Houseman ve Orson Welles'in hazırladığı oyunun bir kısmında Marslıların silahlarla dünyaya saldırısı yer almaktadır. Haber spikerinin oyunun bu kısmında normal haber sunumu yaparcasına bu durumu aktarması radyosunu sonradan açanlar için endişe veren bir durum olarak algılanmış devamında spikerin endişe verici ses tonu radyoyu dinleyen insanlar tarafından haberin gerçek olduğu algısı yaratmıştır (Güngör, 2013:84).

Habere göre Marslıların dünyayı istilası New Jersey'de başlamış, büyüyerek New York'a doğru devam etmiş. Bu esnada radyoyu dinleyen insanlar büyük bir paniğe kapılmış, erzak depolamaya güvenli alanlar yaratmaya başlamışlardır. O esnada haberi sunan spiker detay vermeye devam etmekte yaralanmaların, ölümlerin başladığını hükümetin istilaya karşı koymaya hazırlandığını, intiharların başladığını bildirmektedir. Fakat olay sanılanın aksine bir istila değil sadece bir radyo oyunuydu. İletişimde etki ve tepki eskiden beri üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Bahse konu olan radyo oyununun alıcı tarafından iletilen mesajın gönderici tarafından ne oranda karşılık bulduğu, etkiye tepkinin ne oranda gerçekleştiğini açıkça göstermesinden dolayı önemlidir.

Yaşanan olaydan sonra sosyal psikolog Hadley Cantril bazı araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmaya göre radyo oyununun sunulduğu esnada radyoyu dinleyen insan sayısı altı milyon, oyunu Marslıların istilası olarak anlayan insanların sayısı ise bir milyona yakın olmuştur. Cantril radyo oyununu dinleyen 135 kişi üzerinde yaptığı araştırmada 100 kişinin korku ve paniğe kapıldığını saptamıştır.

Hadley Cantril bu durumu şöyle açıklamıştır: İnsanlar olayı güvendikleri bir sunucudan dinlemişlerdir. Güvendikleri spikerin dili kullanımı, korku ve heyecana dayanan ifadeleri etkili bir şekilde kullanması, radyonun halkın gözünde güvenirliğinin olması ve gerçek mekânlara vurgu yapılması insanların radyo oyununa inanmasında etkili unsurlardan olmuştur (Güngör, 2013: 84).

Yukarda anlatılan durum medyanın kitleler üzerindeki etkisi açısından önem arz etmektedir. Bahse konu olan etkinin halkbilim üzerinde nasıl sonuçlar ortaya çıkardığı haberlerde halkbilim konularının nasıl ele alındığı ve nasıl sunulduğu esasında bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

3. TEORİK ÇERÇEVE

Söylem analizi yapabilmek için birçok disiplinin verilerinden yararlanmak gerekmektedir. Bahse konu edilen söylem ancak bu şekilde tam olarak çözümlenebilir. Söylem, kendi içerisinde alt başlıklarla farklı açılımlara dayanmaktadır. Böyle bir çalışma da bütün söylemsel yaklaşımları odağa almak zaman açısından mümkün olmayacağından dolayı bu çalışmada sadece eleştirel söylem analizi verileri üzerinden çözümleme çalışması yapılacaktır.

Söylem analizi çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturan göstergebilim, içerik analizi, dilbilim disiplinlerinin tamamının açıklamasını yapmak mümkün olmayacağından dolayı teorik çerçeve kısmında metin-dilbilimsel çalışmaya ve dilin psikanaliz ile oluşturduğu ilişkiye değinilecektir. Çalışmanın esas oluşum noktası bu veriler ışığında toparlanmaktadır. Dil, insan zihnine bağlı olarak semboller ve imgeler yaratmaktadır. Semboller ve imgeler, simgesel olarak kullanıldığı için psikanaliz ve dil ilişkisine yer vermek yerinde olacaktır. Çalışmanın devamını söylem ve eleştirel söylem analizi kısmı ile ele alınan haberlerin çözümlenmesi yer almaktadır.

Metnin tanımlanması noktasında ortak bir görüş bulunmamaktadır. Hülya Aşkın Balcı derlediği çalışmayla metin kavramına dair açıklamaları şu şekilde bir araya getirmiştir:

- Agricola (1969:31) belli bir konu etrafında oluşan düzenli tümce oluşumlarını metin olarak göstermektedir.
- Pfütze (1970a:79), (1970b:7) aralarında anlam ilişkisi ve işlevi olan anlamlı, belli bir amaç doğrultusunda oluşan tümce miktarlarına metin adını vermektedir.
- İnsanların iletişim becerisi sayesinde ortaya çıkan, belli plan ve dil kuralarına göre oluşan karışık dil işaretlerini Viehweger (1976:195), (1977:103) metin olarak tanımlamaktadır.
- Dil bir metindir (Scherner, 1984).
- Brinker (1992a:17) ise bağdaşık ve bir bütün olarak iletişim işlevini üstlenen sınırlı dil işaretleri dizisini metin olarak tanımlamaktadır.

- Aksan (2009:149) iletişim sırasında gerçekleşen bir sözce ya da dil dışı etkenlerle bağlantılı sözceler bütünü metin olarak tanımlamaktadır.
- Metin her şeyden önce tutarlı bir bütün, dilsel ögelerle kurulmuş, "ilerleme", "süreklilik" ve "yineleme" gibi süreçlerden oluşmuş bir yapıdır. Metinde her öge birbiriyle ilişkilidir ve birbirine kenetlenmiştir. Bir başka deyişle, anlatısal ya da anlamsal bir ögenin değeri öteki ögelerle arasındaki ilişkilere göre tanımlanır. Kaldı ki, "metin" sözcüğünün Hint Avrupa dil ailesinden geldiği ve kökensel olarak "textere, textum", "dokumak" eylemini gösterdiği bilinmektedir. Dokunmuş bir metin olarak metin, onu oluşturan ögelerden ayrı ele alınamaz (Öztokat, 2005: 22).
- Tümce yapısında, kapalı, konu bütünlüğü olan, anlamlı dilsel birimlerden oluşan genellikle yazılı ifadelerde görülen yapıya metin denir (Janich, 2008:17) (Balcı, 2017:63).

1960'lı yıllarından sonra dilin tümce düzeyini aşan daha büyük birimleri üzerinde çalışma yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. İşte bu gereklilik sayesinde yeni bir alan "metindilbilim" adıyla anılmaya başlanmıştır. İnsanların karşılıklı ilişkilerine ve ürettikleri varsayılan metin üzerindeki çalışmalara ağırlık veren metindilbilim, tek tek tümcelerle değil metnin bütünüyle ilişkili bağlantıları inceleyen bir dilbilim alanıdır. Metindilbilimde her türlü dilsel olguyu metin yapan ölçütleri bulmanın yanı sıra metinler ve gönderme yaptıkları olgular/gerçekler arasındaki ilişkileri de araştırmak söz konusudur. Bu şekilde yapılan araştırmalar sayesinde bağımsız ve en üst dilsel birimin tümce değil de metin olduğu ortaya çıkmaktadır. Metni, metin olmayandan ayırarak anlamlı bir bütün oluşturan metinlerin sınıflandırılması ve metinlerin farklı şekillerde incelenmesine olanak tanıyan bu dilbilim dalı farklı konuları ele alarak farklı yaklaşımlarda bulunulmaya özen göstermektedir (Balcı, 2009: 57).

Metin kavramının tanımı konusunda çok değişik yaklaşımlar vardır. Metin kavramını yazılı söylem ya da söylemin eşanlamlısı olarak görenler vardır. Yine filmle ilgili metin, müzik metni gibi farklı kavramlardan yola çıkılarak metnin göstergeler arası bir açılım olacağı belirtilir. Belki de tutarlı bir tanımı Jean Marie Schaeffer yapar: "Metin iletişimsel bir dil oluşturan yazılı ya da sözlü dilsel bir zincirdir. Böylesi bir

tanımda metin, tümceler grubu, tek bir tümce hatta tümcenin bir parçası olabilir." (Günay, 2013: 40).

Bir metnin anlaşılmasının, çözümlenmesinin birçok yöntemi bulunmaktadır. Metin farklı açılımlara dayanılarak, disiplinler arası yöntemlerin verilerine dayanılarak analiz edilebilir. Metin içerisinde kullanılan cümleler, kelimeler içerik analizi, gösterge biliminin verileri, psikanalize dayandırılacak simge ve imgelerle ve dilbilime dayalı bir çözümleme ile metin cümle cümle, kelime kelime analiz edilebilir.

Söylem metin üzerinde görünür kılınmakta bununla birlikte somut bir yapıya bürünmektedir. Bu açıdan bakıldığında metin ve söylemin birbirini tamamlayan kapsayıcı yanları bulunmaktadır.

Metin düşünsel olarak düzenlenir ve sözlü ya da yazılı olarak kullanıma geçirilir. Söylem boyutuna geldiğinde metnin soyutluğu kırılmış olur. Bunu Saussure'nin gösterge kuramına benzeterek "Metin ve söylem bir kâğıdın iki yüzü gibidir." diyebiliriz (Günay, 2013:41).

Söylem anlamlandırma sürecidir, yani özel ve somut olarak gerçekleştirilmiş bir sözcelemenin hem edimi hem de ürünüdür. Metin ise söylemin anlamlandırılmasını sağlayan somut öğelerin tek boyutlu (çizgisel metin), iki boyutlu (tablo ya da plan şeklinde metin) ya da daha fazla düzenlemesidir (Fontanille, 1999:16'dan akt. Günay, 2013:41)

Halkbilim ve psikoloji arasındaki ilişki mitolojik anlatmalara kadar götürülebilmektedir. Mitolojik anlatmalar üzerinden bireylerin zihin kodları çözülebilir buna bağlı olarak bilinçaltının çalışma esasları incelenebilir. Yapılacak olan çalışma için dilbilimin verilerinden yararlanılabilir. Dilin bilinçaltı sistemi ile oluşturduğu dinamik süreç ve toplumsal olan yönü halkbilime dönük veriler sunabilir.

Modern dünya karşısında özne yaşanan süreçleri anlama ve anlamlandırma gayreti içerisine girdiğinde akış farklı reaksiyonlarla gerçekleşmektedir. Bununla birlikte dilin bu süreçte önemli bir etkisi bulunmaktadır. Dilin oluşturduğu sembollerle öznenin zihinsel dünyası karışık bir yapıya bürünmektedir. İnsan zihni oluşturduğu anlamlandırma ağı üzerinden soyut bir evreni oluşturmaktadır.

> Bir bildirişim/iletişim aracı olarak dil, dört öğeden oluşur: (1) Ses; dilin konuşulduğu her yerde ses vardır ve dilin temelini ses dünyası oluşturur. (2) Kelime; somut ve soyut nesneleri temsil eder. Her toplulukta her kelimenin, toplumsal uzlaşıya dayalı olarak bir ya da birden fazla anlamı vardır. (3) Gramer; dilsel dizgenin nasıl kurulacağını belirleyen kurallar bütünüdür. (4) Anlam; kelimelerin bir sözlük anlamı ve bir de kullanıldığı bağlamda ima edilen anlamı vardır. Soyut bir birim olarak kelimenin kendi başına bir anlamı yoktur (Güdek,2014:12). Kelimenin anlamı, onu kullananın çevresiyle ilişkisi, ortaklıkları ve paylaşımları çerçevesinde oluşur. "Bir dile kişiliğini veren kullandığı kelime hazinesiyle kelimelerin biçim ve sıralanış özellikleridir" (Vendryes, 2001: 66). Bunun yanında, "dilin gerçek maddesi bir yandan sestir, öte yandan anlamlı izlenimlerin bütünü ve dil yardımıyla kavramların kurulmasından önce gelen düşünce hareketidir" (Akarsu, 1998: 27).

Marksist anlayışa göre, dil insanlar tarafından, gereksinim duyulduğu için geliştirilmiştir. (Marx and Engels, 1998). Dolayısıyla da dil, toplumda maddi temeli olan bir olgudur. Bu, İngiliz düşünür Raymond Williams'a göre dilin pratik oluşturucu bir etkinlik olduğu görüşüyle de örtüşmektedir. Buna göre de dil insansal bir etkinlik biçimidir. Bu anlayışa göre dilin insandan bağımsız bir gerçekliği yoktur. Dil, insan tarafından yaratılmış olup insanın gerçekliğini yansıtan bir araçtır (Güngör, 2013:205).

Antik Çağlar'dan itibaren filozoflar işaretler üzerinde kafa yormuşlardır. İnsanların doğal eolarak çıkardıkları seslerden nasıl alfabetik imler elde ettikleri, bunların nasıl ve hangi koşullar altında sözcüklere dönüştüğü, nesnelerin ve fikirlerin nasıl olup da belli sözcüklerle adlandırıldığı her zaman merak konusu olmuştur. Özellikle de söz ve konuşmanın Antik Çağlar'da büyük öneme sahip olduğu gözlenmekte (Güngör, 2013:202-203).

Anlam ve anlamla birlikte oluşan söylem dilden ve bilinçaltından bağımsız bir şekilde var olmamaktadır. Dil ve dil dışı unsurlar üzerinden oluşan süreç göstergeler, sembollerle devam etmektedir. Dilin oluşturduğu söylem bilinçaltının paradoksal kodlarını da içeren bir oluşumu temellendirmektedir. Hayatın her alanında dil üzerinden yapılan aktarımlar çeşitli düzlemlerde gerçekleşmektedir. "Dil, insan tarafından hayat için zorunlu bir araç olarak yaratılmıştır ve hayata çok yakından bağlıdır. Hayat gücü nerede kendini gösterirse dil de oradadır" (Vendryes. 2001: 36-37).

Dil, düşünme eylemi ve düşünce açısından ele alındığında insanı insan yapan her şeyin büyük ölçüde dilde yer aldığı ya da dile yansıdığı görülür. Gerçekten de dil, bireyin bilincini oluşturan, benliğini biçimlendiren temeldir; bilincin köklerine, bilinçaltının derinliklerine uzanan başlıca insansal işlevdir. Düşünce, us, bilgi, buluş insansal anlamda ancak dille olanak kazanır (Vardar, 2001:12).

Dilin işleyişi farklılık arz etmektedir. Gerçek hayatta kullanılan dil ile insan zihninde kodlamalar, semboller, göstergelerle var olan dil birbirinden farklılık göstermektedir. "Dil insanların birbirleriyle iletişim kurmak ve dünyaya dair deneyimlerini kodlamak için kullandıkları, rastgele/keyfi oluşan semboller sistemidir. Dilin büyük kısmı sözlü olsa da, iletişim için ille de konuşulması gerekmez. Bu bağlamda semboller kültürün yapı taşlarıdır. Ve insanların kullandığı dilin işleyişi için oldukça önemlidir." (Lavenda ve Schultz, 2019:64).

Lacan'ın psikanaliz kuramının temel ilkelerine dayalı olarak söylediği, "Bilinçdışı bir dil gibi yapılanmıştır." cümlesi bilinçdışı alanın kendi dünyasını oluştururken dilin örgütlenme biçimi gibi karmaşık bir yapıya büründüğünü ifade etmektedir. Bilinçdışı alanı çözümlemek için birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden biri de dilin çözümlenmesi ile birlikte bilinçdışı alanın da çözümleneceğine dair olarak oluşan anlayıştır.

Lacan'a göre özneden tümüyle bağımsız bir dil olamaz. Dilin gösterge dünyasında eğer birtakım anlamlar, bilgiler, düşünceler akıyorsa, bunun özneden yani insandan bağımsız gerçekleşmesi mümkün değildir. İnsanlar tarafından dilin simge alanına taşınan anlam, bilgi ve düşünceler dil tarafından aktarılmaktadır. İnsan öznenin zihninde soyut olarak üretilen birtakım düşünceler, duygular, hayaller dilin simge dünyasında somutluk kazanır. Lacan, bunu hayali olandan sembolik olana geçiş olarak niteler. Dilin sembol dünyasında oluşan anlam yüklü şifrelerin çözümü ise yine özne tarafından gerçekleştirilir (Güngör, 2013:240).

4. SÖYLEM ANALİZİ

Söylem kavramı Türkiye'de ilk olarak Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünün 1983 yılında 7. Baskısında iki şekilde açıklanmaktadır. Günümüzde üçüncü bir anlam daha eklenmiştir. Söylem kavramı ilk olarak "söyleyiş", "telaffuz" Diğer anlamı "ifade, kalıplaşmış, klişeleşmiş söz" biçiminde bir tanım görülür. Bu karşılıklara ek olarak üçüncü bir anlam daha eklenmiştir, "Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez".

Söylem kavramının başlangıç noktası olarak dil kabul edilmektedir. Bu noktada söylem kuramları, temelde Ferdinand de Saussure'ün linguistik yaklaşımından beslenmektedir. Saussure'ün linguistik yaklaşımı, dilin gerçek dünyayı doğrudan yansıtmadığını, anlamların kültür içinde ve toplumsal oydaşma üzerinden inşa edildiği ortaya konulmuştur. "O'na göre anlamların üretimi dile dayanır. Dil ise bir işaretler sistemi olarak işler" (Hall'dan akt. Durna ve Kubilay, 2010:49).

Ahmet Kocaman *Söylem Üzerine* isimli kitabında söylem kavramının farklı şekillerde olmak üzere yedi defa kullanıldığını ifade etmektedir.

1. Sözbilim, etkili söz söyleme sanatı;
2. Anlatım biçimi, felsefe öğretisi, görüş açısı;
3. Düşüngü, öğreti, kavramsal dizge;
4. Sözlü ya da yazılı anlatım türü, iletişim değerli birim;
5. Birey dil, anlatım biçimi, biçem;
6. Dil, bakış açısı, anlatım biçimi;
7. Sav, görüş; (Kocaman, 2003:5-6)

Söylem kavramı Sosyal Bilimler Sözlüğünde iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki Foucault'nun görüşleri etrafında şekillenen "Geniş anlamı ile iktidar ilişkileri ile beraber geliştirilen ve kendi içinde mantıksal tutarlılığı olan bir düşüncenin, yazılı veya sözlü olarak anlatımı" tanımıdır. Diğer tanımlama ise söylem kavramını tarihsel ve sosyal arka planına dikkat çekerek şu şekilde

açıklamaktadır: “Kişilerin içinde anlam ürettikleri veya anlamı kurdukları tarihsel, kurumsal ve sosyal olarak oluşan önermeler, kategoriler, terimler ve inançlardan oluşan belirli bir yapı*”* (Demir, Acar, 1997:208).

Dilin esas işlevi olarak insanlar arasında iletişim sağlaması ve iletişimi devam ettirmesi olarak kabul edilmektedir. Ancak dil kendine has kodlar üreten bu kodlar üzerinden anlam ağını oluşturan bir organizmadır. Dil kendi sistemi içerisinde farklı işlevlerle birlikte mesaj oluşturmaktadır.

İletiler göndericiden alıcıya birtakım kanallar aracılığıyla aktarılır. Göndericiden alıcıya aktarılan ileti mutlaka yerini bulur, beklenen etkiyi yapar ve böylece iletişim süreci aksamadan tamamlanır. İletişimde temelde üç oluşturucu ögesinden söz edilebilir. Bunlar gönderici, ileti ve alıcı. İletişimin mümkün olabilmesi için öncelikle bir biçimde birileriyle iletişim kurmaya niyetli birinin ya da birilerinin olması gerekir. Gönderici ve alıcı arasında iletişimin sağlanması için anlam yüklü bir iletiye gereksinim vardır. Anlam yüklü iletinin göndericiden alıcıya iletilmesi için birtakım işaretlere gereksinim vardır. Harfler, sözcükler, semboller, simgeler vb. unsurlar iletişimde kod olarak adlandırılmaktadır. Gönderici iletiyi birtakım kanallar yoluyla kodlar. Söz, yazı, giyim kuşam, jestler, mimikler en basit iletişimsel ilişkilerin en sık kullanılan kanallarıdır (Güngör, 2013:52).

İletişim süreci içerisinde göndericiden alıcıya doğru akışı yapılan iletişim süreci dilin sağladığı kodlar vasıtasıyla tamamlanmaktadır. Dil bireysel bir süreç olarak başlayıp toplumu inşa eden bir duruma evrilmektedir. Dilin anlamlandırılması elde bulunan verileri değiştirmeye dönük bir süreci başlatmaktadır. Saussure dilin toplumsal olduğunu sözün ise bireysel olduğunu ifade etmektedir. Saussure’un söylediği sözü bağlamından koparmadan dilin toplumsal olan bir süreci başlatma da rolü çok önemlidir. Dil ve dilin yapısını incelemek söylem alanına dâhil olmayı gerektirir (Günay, 2013:27).

Söyleme dair çalışmalar son yıllarda akademi alanında popüler bir biçimde yapılmaktadır. Her yapılan çalışma yeni veriler sunabilmektedir. Bu doğrultudan bakıldığında alana dair sorular ve kavramlar sürekli güncellenmektedir. Aynı zamanda

yapılan çalışmalar neticesinde alanın çerçevesi biraz daha genişlemektedir. Terim olarak söylem dünyanın birçok yerinde farklı kavramlarla karşılanmaktadır.

Avrupa'da yapılan araştırmalarda, bir dilbilim kavramı olarak kullanılan "söylem" teriminin, günümüz Türkiye'sinde anlam genişlemesine uğradığını söylemek zor değil. Yine bu terimin anlamı kullanan kişiler tarafından çok iyi bilinmese de, ilgili kavram günlük dilde çok yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Değişik konuşmacıların, yazarın, çizerin ya da araştırmacıların konuşmalarında "söylemlerinde", gündelik söyleşimlerde ve söyleşilerde ya da farklı tanımlarda söylem terimi "söz", "anlatı", "sözce", "tümce", "düşüngü", "uran", (fr. Slogan) "görüş", "öğreti", "anlatım biçimi" hatta "dil" yerine kullanılabilmektedir (Günay, 2013:18).

Söylem alanında çalışan araştırmacılar kavramın tarihsel, toplumsal arka planına dikkat ederek açıklamaları bu bağlam üzerinden vermektedirler. Kavramı spesifik olarak sadece bir alana ilişkili olarak açıklamak eksik bir değerlendirme olarak görülmektedir. Kavramın özünü temel olarak dilbilim verileri oluşturmaktadır. Ancak söylem kavramı psikoloji, sosyoloji, dilbilim, kültür, siyaset bilimi gibi alanlarla birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Böylesi bir açıklama söylem kavramını disiplinlerin kesiştiği alana taşıması açısından önem taşımaktadır.

> Marksist dilbilimcilerden olan Bakhtin söylem ve dil ilişkisini oluşum koşulları içerisinde ele alıp toplumsal arka planına dikkat çekmektedir; Bakhtin dilin ve ona bağlı olarak da söylemin oluşum koşullarına bakar. Ona göre dilin ve söylemin oluşum koşullarını ve bağlamını çözümlemek, toplumsal ve kültürel yapıdaki ilişkileri anlamak açısından büyük önem taşır. Örneğin Bakhtin roman söyleminden hareketle toplumsal ve kültürel yaşama ilişkin önemli bilgiler elde edileceği görüşündedir. Bakhtin kendi düşünsel çevresine uygun olarak dilin biyolojik yapısında ısrar eder. Söz, yazı, metin, dolayısıyla da söylem karşılıklı ilişkiler içerisinde üretilir ve varlık kazanır. Söylemin bir söyleyeni, bir de dinleyeni vardır. Söyleyen ve dinleyen karşılıklı ilişki içerisinde sürekli yer değiştirerek söylemin üretimini sürekli hale getirirler. Bakhtin'e göre hiçbir sözce yalnızca söyleyene bağlı değildir. Söyleyenle

dinleyenin karşılıklı etkileşimi sonucudur. Üretilen her söylemin bireyler arası, yani özneler arası bir veri olarak tanımlandığını da görürüz (Güngör, 2013:210.

Veli Urhan söylem kavramını bilişsel süreçlerle olan ilişkisini şöyle açıklamaktadır: *"*Söylem, mantıksal tutarlılığa dayalı bir düşünme şeklinin yazılı ya da sözlü olarak dile getirilişi, bir sistemin, bilimsel konuşmaların ve yazıların tümüdür. İfade birliklerinden ibaret olan söylemsel oluşumlar, cümle düzeyinde dilbilgisiyle, önerme düzeyinde mantıksal bağlarla, anlatım düzeyinde psikolojik bağlarla değil, ifadeler düzeyinde birbirine bağlı sözel edimler bütünüyle ilgilidir*"* (Urhan, 2000:19).

Dominique Maingueneau söylemle ilgili altı farklı tanımlamadan bahsetmektedir.

Söylem 1: Saussure'ün söz (fr. parole) teriminin eşanlamlısıdır. Yapısal dilbilim söylemi bu anlamda kullanır.

Söylem 2: Söylem tümcenin daha üst boyutundaki (tümceötesi) bir birim olarak görülür. Bütün olarak bir bildiri ya da sözce bir söylemdir. O zaman söylem; tümcelerden oluşan değil, tümcelerle oluşan ya da tümcelerle gerçekleşen bir dilsel yapıdır.

Söylem 3: Söylem, sözceyi oluşturan tümcelerin art arda gelmesi ve dizilişidir, o halde bu terim dilbilimsel çözümlemenin içerisinde yer almaktadır. Bu türden bir tanımlama da sözce, tümceyi aşan bir yapı olarak kabul edilir.

Söylem 4: Bir metnin dil olarak yapısını incelemek sözcedir, aynı metnin üretiliş koşullarının dilbilimsel açıdan incelenmesi durumunda, bu sözce; söylem olarak tanımlanmaktadır. O halde söylem her açıdan üretim içindeki sözceyi belirtir.

Söylem 5: Benveniste söylem kavramını sözceleme kuramı çerçevesinde tanımlamaktadır. Sözceleme söylem durumunda dilin bireysel dönüşümünü varsayar. Söylemi geniş bir anlamda düşünmek gerekiyor. Her sözceleme bir verici ve bir alıcıyı varsayar.

Söylem 6: Yaratıcılığın gerçekleştirdiği uzam, yani değerleri dilsel birimlere bağlayan görülmeyen bağlamın uzamı olarak tanımlanabilir (Günay, 2013:23).

Buraya kadar yapılan söylem tanımlamaları çoğunlukla birbirinden farklılık göstermektedir. Tanımlama noktasında ortak bir kanıya varılamamıştır. Ancak tanımlamaların ağırlıklı olarak vardığı yer şu durumu teşkil etmektedir: Dil iletişim aracı olmasının dışında toplumsal yapıyı oluşturan bir işleve sahiptir. Bu işlev sosyal ilişkileri düzenleyip bireyler arasında adı konulmamış bir hiyerarşi oluşturmaktadır. Sistematik bir düzene ulaşan hiyerarşi, dil üzerinden oluşmaktadır. Bu durum kültür, psikoloji, toplumbilim, budunbilim, dilbilim verileri ile desteklenmektedir.

İnsanlar kendi oluşturdukları, tanımladıkları ve değişik anlamlarla bezedikleri 'öznel sistem'lerinde yaşar, duyar, düşünür ve davranırlar: gelişim süreci içinde, gereksinim ve dürtülerine doyum ve içinde bulundukları ortama uyum sağlamaya yönelik bazı 'iç' ve 'dış' ilişki şemaları oluştururlar. Bu şematik oluşumlar, ilişkide bulunulan nesnelerle etkileşimin bazı olasılık sınırları dâhilinde önceden tahmin edilmesine olanak verir. Böylece kurulmuş olan öznel sistemin sarsılması tehlikesini de içerebilecekler belirsizlikler bir ölçüde, ortadan kaldırılmaya, öznenin bütünlük ve güvenirliğinin devamlılığına çalışılır (Saydam, 2017:201).

Söylem her ne kadar toplumsal bağlam olarak ele alınıp incelense de esasında söylemi oluşturan öznenin dünyayı anlama ve anlamlandırma çabası karşısında dili kullanma becerisine dayanmaktadır. Öznenin kendi çevresinde oluşturduğu dünya, göstergeler ile temsil edilebilmektedir. Öznenin oluşturduğu evren bilinçaltından desteklenen simgelerin dil ile hareket etmesi neticesinde kuşatılmaktadır.

Söylem analizi dilin kullanımından ortaya çıkan ve farklı anlamların ortaya çıkmasını sağlayan teorik bir çalışmadır. Dil içi anlamdan ziyade dil ötesi anlama odaklanan söylem analizi disiplinler arası çalışmayı esas almaktadır. Psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler gibi bölümlerde sıklıkla kullanılan metod dilin ardında sunulan ideolojiyi çözümlemeye çalışmaktadır. Söylem dilin kamusal alanda kullanımına dayalı olarak yorumlanması ve devamında anlamlandırılmasına dayanmaktadır. Her zaman dilin sunduğu bir anlam vardır bir de dilin ardında sözcükler üzerinden yaratılmak istenen anlam vardır. Söylemin bu şekilde var olması disiplinler arası bir çalışmanın oluşmasını zorunlu kılmaktadır.

Söylem analizi metodolojik ve kavramsal unsurlardan meydana gelen sosyal hayata dair bir perspektiftir olup, söylem üzerine düşünme (teorik ve meta-teorik öğeler) ve söylemi datalaştırma yolu olarak karakterize edilir. Bu analiz yöntemi sadece geleneksel metodolojilere bir alternatif olmayıp, aynı zamanda bu metodolojilerin içine sokulmuş bakış açılarına karşı bir alternatiftir. Söylem analizi metodolojide genel, kuramsal ve 105 niceliksel yaklaşımlardan, ayrı ayrı nitelendirilen, detaylı ve nitel yaklaşımlara geçiş için gerekli bir çabadır (Wood ve Kroger, 2000'den akt. Çelik, H.ve Ekşi, H, 2008:104-105).

Söylem analizi yapılırken bazı kavramlara ve sorulara yanıt bulmak gerekir. Bu sorulardan bazıları şunlardır:

Söylem çözümlemesi ile ne anlaşılmalıdır?

Söylem çözümlemesi nasıl yapılır?

Bu alanda farklı yöntem ve kuramlardan söz edilebilir mi?

Söylem çözümlemesi insanlık bilimlerinin hangisi ile ilişkilendirilebilir?

Söylem çözümlemesinin diğer bilimlere benzer ya da diğer bilimlerden farklı yönleri nelerdir?

Söylem çözümlemesi, bilimler arasında, çözümleme yöntemleri arasında nereye yerleştirilmelidir? (Günay, 2013:17).

Dilin var olduğu ve dil ile oluşan bütün süreçlerde söylemin işlek bir zemini vardır. Söylem iletişim unsurlarını anlamlandırmaya dönük kanalize ederek dilin işlevini artırmaya çalışmaktadır. Söylem analizi alanında çalışan araştırmacılar dilin kelimeler, cümleler üzerinden oluşan ağını çözümleyip ardalanına ulaşmaya çalışmaktadır.

Söylem analizi en basit anlatımı ile dilin incelenmesidir. Ancak bu inceleme ifade edilen dilsel öğelerin basit bir incelenmesi olmayıp ifadelerin/söze dökülenlerin sözdizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi ve bu ötede yatan almam ve içeriği incelemeyi gerektirmektedir. Dijk (1997)′inde işaret ettiği gibi söylem analizi,

söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (fonolojik ya da sözdizimsel) yönü ile ilgilenmez. Bundan ziyade ilgi odağını sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara çevirir (Barker ve Galasinski, 2001'dan akt. Çelik, Ekşi. 2013:105).

Söylem çözümlemesi bağlama ilişkin bir çözümlemedir. Var olan güç/iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelirken, bu ilişkilerin eleştirisinden yola çıkmaktadır. Çıkış noktası medya metinleri değil, toplumsal yapıdır. Bu ilişkilerin dil ve söylem içinde kurulma biçimlerinin açığa çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu amaçla özneyi bir anlamlandırma süreci olarak ele almakta ve özne konumlarının da iletişimsel süreç içinde oluştuğunu vurgulamaktadır (İnal, 1996: 22, 95–96'dan akt. Çelik ve Ekşi. 2013:100).

Söylem analizi, metni sözdizimsel ve semantik sınırların ötesine giderek bir yapısöküme uğratma ve onu kuran niyetin ne olduğunu anlama çabasıdır. Gee, Micheals ve O'Conner, söylem analizi yöntemlerini metnin oluşumundaki dilbilimsel metaforları araştıran ve daha çok edebi metinlere uygulanan stilistik yöntemler ve söylemi diğer sosyal, bilişsel, siyasal veya kültürel süreçlerle ilişkilendirilerek inceleyen eleştirel yöntemler olarak iki boyutta değerlendirir (Akt: Barker ve Galasinski, 2001: 63-64'ten akt.).

Çalışmanın bazı özellikleri Edibe Sözen tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Güç ilişkileri söylemseldir.

2. Söylem toplum ve kültürü tesis eder.

3. Söylemsel olarak tesis edilen hayatın üç büyük belirleyicisi; dünyanın temsilleri olarak temsiller, insanlar arasındaki ilişkiler ve insanların sosyal ve kişisel kimlikleri olarak kimliklerdir.

4. Söylem ideolojik olarak çalışır; ideolojiler, eşitsiz güç ilişkilerini, hâkimiyet ve istismar ilişkilerini üreten toplumu tesis ve temsil etmenin tikel yollarıdır.

5. Söylem tarihseldir. Söylem bağlam olmadan üretilemez ve bağlam hesaba katılmadan anlaşılamaz. Bağlam daima tarihseldir. Söylem, kültüre, ideolojiye ve

hayat tarzlarına içkin olmak durumundadır. Söylem yalnız şimdiye atıfta bulunmaz, tarihe de atıfta bulunur. Çünkü dil tarihseldir.

6. Metin ve toplum arasındaki bağ, makro olanla mikro olan arasındaki bağdır. Eleştirel söylem çözümlemesi, bir yandan sosyal ve kültürel yapılar ve süreçler arasında, öte yandan metinler arasında bağlantılar kurar.

7. Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır; eleştirel okuma, sistematik metodoloji ve bağlamın mükemmel bir biçimde araştırılmasına ihtiyaç duyar (Sözen, 1999: 143–147'den aktaran Mora, 2008:13).

Söylem belirli kurallar, terminoloji ve konuşmalardan oluşan sistematik dilsel düzenleri betimlemek üzerine kullanılan bir kavram olarak kategorize edilir (Tonkiss, 2006). Söylem bir iletinin tüm boyutlarını, sadece iletinin içeriğini değil, onu dile getireni (kim söylüyor), otoritesini (neye dayanarak), dinleyiciyi (kime söylüyor?) ve amacını (söyleyenler söyledikleri ile neyi başarmak istiyor) kapsar. Söylem belirli bir zaman dilimi içinde belli insan grupları arasında olan ve diğer insan grupları ile ilişkili olarak geliştirilen fikirleri, ifadeleri ve bilgileri içerir. İktidarın uygulanması böyle bir bilginin kullanımına içkindir. Söylem, konuşma ve sohbette dâhil olmak üzere tüm iletişim biçimlerini kuşatır. Bununla birlikte sohbet ve konuşma münhasır söze dökülen önermelerle sınırlı değildir, günlük uygulamalar içinde sosyal dünyayı görme, sınıflandırma ve ona tepki verme yollarını da içerir (Punch, 2005'den akt. Çelik ve Ekşi. 2013:100).

4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Son dönem dünyasında popüler bir biçimde kullanılan söylem kavramın akademi dünyasında yaygın bir biçimde kullanılması yeni sayılabilecek bir tarihe denk gelmektedir. 2000'li yılların başında dünyada yaşanan olaylara paralel olarak özellikle siyaset bilimi alanında, uluslararası ilişkiler bölümlerinde dilin kullanımı üzerinden dil dışı unsurlar çözümlenmeye çalışılmıştır. Takip eden yıllarda yapısalcıların fikirlerine dayalı olarak dil bilim alanında önemli çalışmalar başlamıştır. Bu doğrultuda dilin sadece iletişim aracı olarak kullanılmadığı tekrar araştırma konusu olarak incelenme alanına dâhil edilmiştir. Buna göre söylemin hayatın her alanında zemini vardır. Dil dışı unsurlar birçok alanın verileriyle çözümlenmeye çalışılmaktadır.

İdeolojiler toplum üzerinde köklü bir güce sahiptir. Bu güç kitle iletişim aygıtları vasıtasıyla medya da başka bir evreni oluşturmaktadır. Haber metinlerinin çözümlenmesi içinde yaşanılan topluma dair veriler sunarak insan algısının anlaşılması açısından da önem barındırmaktadır. Dilin kullanımı ve dilin anlamlandırılması insanlar arasında yaşanan ilişki biçiminde medyanın rolüne dair fikir sunması açısından önemlidir. Her haber metni çözümlendiğinde ortaya ideolojik bagaj ortaya çıkmaktadır. Söylem bireyi dil aracılığıyla toplumsallaştırarak bireye ideolojik kodlar yükler. Birey medyadan edindiği ideolojik kodları hayatına uyarlayarak hayata bakışını, hareket alanını, kültürel var oluşunu bu doğrultuda oluşturmaktadır. Medya birey üzerinde iktidar alanını yaratarak öznenin toplumsallaşma noktasında nasıl düşüneceğine, ilişkilerine neye göre ve kime göre karar vereceğine dair denetim odakları oluşturmaktadır.

Söylem alanında çalışan araştırmacılar gün geçtikçe artmaktadır. Her araştırmacı kendinden önce söylem çalışmalarında öncü olan isimlerin katkılarını gözeterek kendi söylemsel zeminini oluşturmaktadır. Kuramın çerçevesini oluşturan isimlerden biri de Hollandalı akademisyen Teun van Dijk'tir. Van Dijk'ın çalışması eleştirel söylem analizi olarak adlandırılmaktadır. Dil ötesi bir anlamı çözümlemeyi esas alan çalışma çeşitli katmanlardan oluşmaktadır. Teun van Dijk çalışmasında haber metninin arka planına bakarken onu toplumsal bağlam içerisinde disiplinler arası bir yöntemle çözmeyi amaç edinmiştir. Eleştriel söylem analizi çalışmasında "ima" etme durumu haberini ideolojinin çözümlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Böyle bir çözümleme, haberi sosyal, kurumsal pratiğin belli bir biçimi olarak değerlendirmekte, medya söylemini geniş bir sosyoekonomik ve kültürel çerçeveyle ele almaktadır (Van Dijk, 1988a: 176'den akt. Dedeoğlu, 2013:39-40).

Eleştirel Söylem Çözümlemesi" yaklaşımı kültürel bir olgu olarak haber metnini incelerken, Medya ve İletişim Çalışmalarında metnin üretildiği ve tüketildiği bağlama da önem vermektedir. Dolayısıyla, iletişimi gerçekleştiren kişi ve kurumların içinde bulunduğu toplumun farklı yönleriyle ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda; tarihsel süreci de göz önüne alarak, sosyoekonomik koşulların incelenmesi gerektiği görüşü taşımaktadır (Dedeoğlu, 2013:39-40). Eleştirel söylem analizi topluma dair verileri dilin olanakları ile çözümlemeye çalışmaktadır.

Söylem çözümlemesinde ana amaç, anlamlandırma ya da yorumlamadır. Eleştirel söylem çözümlemesinde ise, söylemin dünyayı temsil eden bir sosyal uygulama olması; zaman yer, sosyal, kültürel ve ideolojik bağlam içinde anlam kazanması dil bilgisel özellikler ve yapıların bilinçli seçilmiş ya da seçilmemiş olmasına bağlı olmaksızın amaçlı olması, yanlılık, güç, direnme gibi sosyal uygulamaların temsil edilmesi yanı sıra bunların oluşumunu sağlaması, güç ilişkilerinin üretimi, uygulanması ve söylem yoluyla yeniden üretilmesi nedeniyle yorumlama düzeyinin ötesine geçilip, sözü edilen faktörler değerlendirilmeye alınarak açıklanmalıdır (Ülkü, 2004: 385).

Eleştirel söylem analizi metodu Van Dijk fikirleri çerçevesinde, dilin çözümlenmesiyle oluşmuş teorik bir çalışmadır. Toplumsal yaşam içerisinde yaşayan bireylerin dili kullanma biçimi ve kullandıkları dil ile oluşturdukları anlam ağını dil dışı unsurlar üzerinden yorumlayarak açıklamaya çalışmaktadır.

Van Dijk çalışmasını oluştururken dilin toplumsal bağlamda kullanılışına dayalı olarak dile bir çözümleme getirmektedir. Dilin toplumsal katmanlar yarattığı bireylerin bu katmanlar arasında anlama ve anlamlandırma çabası içerisinde olduğu bu çalışma da yerel düzlem ve küresel düzlem bütünlüklü bir biçimde analiz edilmektedir. Kelime kelime bir çözümlemeye dayanan çalışma, sosyokültürel, sosyoekonomik, unsurları makro ve mikro boyuta dayalı olarak düzenler.

Van Dijk eleştirel söylem analizi metodunu şu şekilde açıklamaktadır:

1. Dünyada ne olup bittiğine dair sosyal ve politik inançların ya da bilgilerin çoğu gündelik haberlerden gelir.

2. Haberi yazan muhabir, okuyan okur ve çözümleme yapan araştırmacı, birincil olarak haberin anlamı ile ilgilidir.

3. Van Dijk, çalışmasına bir bütün olarak bakar.

4. Aynı haberin farklı kelimelerle anlatılarak metne dönüştürülmesi ile sosyal ve ideolojik etkiler açığa çıkarılır.

5. Söylem çözümlemesi ile anlamlar, fikirler ve ideolojiler de açığa çıkarılır.

6. Van Dijk'a göre, hafızada temsil edilen bilgi, metni anlamaya yarayan zihinsel yapılanmadır. Bilginin hafızadaki temsili, sadece metinde temsil edilen anlamları değil, aynı zamanda metne ilişkin ayrıntıları da kapsar. Bağlam modeli diye adlandırılan bu spesifik zihni modele göre, söylemin sosyal durum ve yapı ile bağlantısı kurularak, söylemin iletişime ve etkileşime dayalı görünüşü düzenlenir (Sözen, 1999: 125–127).

Eleştirel söylem analizi haberin üretim, dağıtım ağını ve etkilerini odağa almaktadır. Sosyal bağlam haberin anlama ve anlamlandırma sürecini farklı dışavurumlarla sergilemektedir. Van Dijk haberde yer alan kelimeden, cümleye, cümelerden cümleler arası anlam ilişkisine yönelen bununla birlikte haberde yer alan söz dizimine evrilen bir çalışmayı oluşturmuştur. Çalışmanın esas bağlamını her ne kadar kelimeler, cümleler, söz dizimi oluştursa da bu unsurlar tek başına çözümlemeyi işlevsiz bırakabilir. Van Dijk haberin farklı boyutlarla ve ilişkiler ağı ile ele alınıp disiplinler arası çalışmayla analiz edileceği görüşünü savunmaktadır. Yapısal boyutun çözümlenmesi haberin önemli kısmının analiz edileceği görüşünü desteklemektedir.

Kültür endüstrisi küresel ölçekte etkiler yaratmaktadır. Bu sayede kapitalist sistemin arzuladığı süreç yaşanmaya başlamaktadır. Herkes herkes gibi giyinmeye, düşünmeye, yaşamaya başlamaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında medyada üretilen haberler sorgulamanın ve eleştirel düşünmenin önüne bazı setler örmektedir. Örülen setler vasıtasıyla birey bazı noktalarda öz duruşunu korumakta zorlanmaktadır. Çünkü medya dili toplumu etkisi altına alarak toplum içerisinde bulunan bütün bireylerin aynı şekilde düşünmesini istemektedir. Eleştirel söylem analizi haberi makro ve mikro boyutta ele alarak haberin arka planına yönelip toplumun yapısını disiplinler arası bir esasa dayalı olarak çözümlemeye çalışmaktadır.

Eleştirel söylem analizi dilin kullanımı toplumsal bağlamda ele alıp kültürel bir incelemeye bununla birlikte iktidar – güç dengesi arasında bulunan bireye yönelik bir analizle çözümlemeyi esas alır. Öznenin iktidar – güç dengesi karşısında dilin kullanımına dayalı olarak yarattığı simgeler öznenin toplumsal bağlamda bulunduğu durumu ortaya çıkarması açısından önemlidir. Özne, sosyokültürel süreçlerde denk geldiği haberlere ideolojik alt yapısına göre tepki geliştirmektedir. Verilen tepkilere halkbilim odağında bakıldığında kitle iletişiminin geleneğe dair unsurları

dönüştürdüğü görülmektedir. Bahse konu dönüşüm dijitalleşme çağında hızlı bir şekilde yaşanmaktadır.

Van Dijk eleştirel söylem analizini oluştururken gazete haberinde başlıklara odaklanarak üst başlık ve alt başlıkta inceleme yapmıştır. Analiz çalışması belli kategoriler çerçevesinde ve başlıklandırmalara dayalı yapılmaktadır. Van Dijk eleştirel söylem analizi çalışması şu şekilde temellenmektedir:

Çeşitli düzeylerde incelenen haber metni, sonuçta kognitif ya da zihni bir şemalanmaya benzer bir özellikle değerlendirilmektedir. Van Dijk'ın üst yapılar dediği haber şemaları, haber başlıklarının fonksiyonu olup, bunların fonksiyonlarının ne olduğunu belirleyen şemalarca yapılanmaktadır. Üst şema denilen bu tarzdan bir yapılanma, hikâye etmeye; olayı anlatma ve haber raporlarında oluşan hiyerarşik bir şema izlemeye dayanmaktadır. Şema, ana başlık, üst başlık, ana olaylar, bağlam, tarih, sözlü tepki ve yorumlardan oluşmaktadır (Ülkü, 2004: 372).

Van Dijk, haberin sadece bilgi verme, aktarma bağlamı üzerinde durmaz. Haberi ele alırken bazı koşullarla çözümleme yapmaktadır. İki ana kategoriden oluşan çözümleme makro boyut ve mikro boyut olarak adlandırılmaktadır. Makro boyut çalışmanın daha çok soyut kısmına, iktidar - güç dengesine denk gelirken mikro boyut ise söylemin toplumsal düzlemde analiz edilmesine denk gelmektedir.

Eleştirel söylem analizi, güç odaklarını çerçevenin merkezine yerleştirerek dilin iktidar olan kimseler ve buna bağlı olarak güç odaklarında kullanım biçimlerine, yorumlama biçimlerine dayalı olarak bir araştırma sürecini ele almaktadır. Eleştirel söylem analizi siyaset ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde iktidar güç odaklı çalışmaları teşkil etmektedir. Halkbilim alanında yapılan bu çalışma eleştirel söylem analizinin iktidar ve güç odaklarını bir biçimde ele alan yaklaşımından hareketle esas olarak makro ve mikro yapı da halkbilimine dair üç adet haberin Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün gazetelerinde veriliş biçimlerine odaklanarak geleneğin ve kültürün aktarımı çözümlenmeye çalışılacaktır.

İki ana kategori makro boyut ve mikro boyut olarak ele alınmaktadır

Van Dijk'ın söylem çözümlemesi makro ve mikro olmak üzere iki yapıdan oluşmaktadır. Makro yapı altında "tematik" ve "şematik" çözümleme yapılmaktadır. Makro yapı çözümlemesinde; başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, bağlam bilgisi, ardalan bilgisi, fotoğraflar incelenmektedir. Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri, haber retoriği çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması, basit ya da karmaşık olması, cümleler arası nedensel ve işlevsel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri mikro çözümlemede dikkat edilmesi gereken noktalardır (Özer, 2015, 247).

4.1.1.1. Makro Yapı

A- MAKRO YAPI				
1.	**Tematik Yapı**			
	a.	Başlıklar		
	b.	Haber Girişi		
		1.	Spotlar	
		2.	Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir	
	c.	Fotoğraf		
2.	**Şematik Yapı**			
	a.	Durum		
		1.	Ana Olayın Sunumu	
		2.	Sonuçlar	
		3.	Ardalan Bilgisi	
		4.	Bağlam Bilgisi	
	b.	Yorum		
		1.	Haber Kaynakları	
		2.	Tarafların Yorumları	

Tablo 1. Van Dijk Makro Yapı Şablonu

Kaynak: Güneş: 2017:22

Söylem metninin ilk cümlesi metnin gerisinin tahmininde önemli rol oynamakta, konu bilindiği zaman metnin cümlelerini anlamak daha kolay olmaktadır. Ana konu haber başlığında özetlenmekte, ana konular haberin başlık ve girişinde işaret edilmektedir. Aynı zamanda, okuyucuya metnin tercih edilen anlamını göstermektedirler. Haber söyleminin konuları hiyerarşik bir yapı oluşturduğundan ana konular önce gelmekte, bazen daha önce olan olay haber söyleminde daha sonra ifade edilebilmektedir. Haberin ana fikrine, haberdeki her paragraf özetlenerek ve bu özet sayısı azaltılarak ulaşılmaktadır (Van Dijk, 1988a: 34- 35, 37- 39, 40-41'den akt. Dedeoğlu, 2013:49).

Makro yapı, incelenmesinde ilk olarak başlıklar ele alınıp değerlendirilmektedir. "Başlıklar gazete haberlerinin en dikkat çeken bölümleridir. Başlıkların en önemli işlevleri durumu tanımlamaktır. Haberin okuyucunun dikkatini çekme ve okunma olasılığı başlıkların çarpıcı olmasıyla doğru orantılıdır denilebilir. Haber metni okunmadan önce başlıklar okunmakta ve başlığın okuyucunun ilgisini çekmesi durumunda haberin tamamı okunmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere başlıklar, ana olayı duyurmakta ve ana olayın içeriğine ilişkin ipuçları vererek temasını ortaya koymaktadır. Başlıklarda kullanılan durum tanımlama daha çok ana olaya ilişkin yargılar ya da haber aktörlerinin sözel tepkilerinin alıntılamaları olarak kendini gösterir. Başlıkta ki eksiltilmiş bilgi, neyin haber verildiğinin, ne söylendiğinin, anlaşılmasını zorlaştırmakta bu nedenle de okurlar haberin okuması konusunda yönlendirilmektedir. Ana temanın ortaya çıkarılmasında başlıklar önemli bir yer işgal etmektedir (Doğan, 2009: 301).

Makro yapı, kısmında tematik ve şematik çözümleme yapılmaktadır. Haberin şematik özelliği önemlidir ve başlıklar haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlardan önce gelmektedir ve haberin değerlendirilmesi noktasında ilk incelenecek noktalardır. Başlıklar, haber girişleri, spotlar ya da haber metninin ilk paragrafı, ana olay, haber kaynakları, ardalan ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır (Yardım ve Doğruel, 2019:12).

4.1.1.1.1 Tematik Çözümleme

Üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri; başlık ve haber girişi, özetlemenin yanı sıra özet görevi görür. Başlık, spot ve haber girişinden oluşan standart haberin incelenmesi, haberde genelden özele, en önemli bilginin önce verilmesinden, önemsiz ayrıntılara doğru bir hiyerarşi olduğunu gösterir.

4.1.1.1.2. Şematik Çözümleme

Haber olayı hakkındaki bilgileri içerir ve ana olayın ele alınış biçimini değerlendirir. Bağlam ve artalan bilgilerini içerebilir (durum). Haber kaynakları ve olayın taraftarlarının sözlü tepkilerine yer verilir. Mikro yapılarla ilişkiye giren gazete, hükümet, mahkeme gibi kurumlar da makro yapılardır (yorum) (Mora,2008:18).

4.1.1.2.1. Mikro Yapı

Van Dijk toplumun dayandığı ideolojiyi dile dayanarak çözmeyi amaç edinmiştir. Çözümleme yaparken toplumun dayandığı temel paradigmaları yazılı haber dilinin ardına ulaşarak eleştirel bir biçimde sunmaya çalışmıştır. Kelimelerin birbirleriyle olan ilişkileri, cümlelerin dizilişi, anlamsal sapmalar ve nihayetinde gazetelerin yayın politikasını oluşturan ideolojiler eleştirel söylem analizini mümkün kılan bileşenlerdir. Haber metninde kullanılan kelimeler ve art arda sıralanan cümleler kelimelerin farklı anlam ve farklı işlevler kazanmasını sağlar (Mora, 2008:13).

> Haberde kullanılan cümlelerin kısa ya da uzun, basit ya da bileşik ve etken ya da edilgen olmaları ölçütünde yapılan çözümleme ile Van Dijk, haberin ideolojik doğasını ortaya koymaya başlar. Art arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbirleriyle ilişkilerini irdelediği bölgesel uyum, seçilen kelimelerin özelde muhabirin genel anlamda ise, gazetenin ideolojisini yansıttığı kelime seçimleri ve haberin ikna edicilik özelliğini artıran olayın taraf ve tanıklarının yorum ve sözel tepkilerinin yer aldığı alıntılar, olayın gerçekten olduğunun göstergesi olan fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği, haberin mikro yapısının öğelerini oluşturur (Ertan Keskin, 2004: 392-393'den aktaran Mora 2008: 12).

B- MİKRO YAPI		
1.	**Sentaktik Çözümleme**	
	a.	Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
	b.	Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması
2.	**Bölgesel Uyum**	
	a.	Nedensel İlişki
	b.	İşlevsel İlişki
	c.	Referansal İlişki
3.	**Sözcük Seçimleri**	
4.	**Haber Retoriği**	
	a.	Fotoğraf
	b.	İnandırıcı Bilgiler
	c.	Görgü Tanıklarının İfadeleri

Tablo 2. Van Dijk Mikro Yapı Şablonu

Kaynak: Güneş:2017:22

4.1.1.2.1.1. Sentaktik Çözümleme: Bu şekilde, olay ya da aktörlerin farklı tarafları ortaya çıkarılmakta ve gazetenin olay ve aktörler ile ilgili tavırları değerlendirilebilmektedir. Haber metinlerinde kullanılan cümlelerin yapısı, başka bir ifade ile cümlelerin nasıl kurulduğu, etkenlik edilgenlik durumu ve öznenin nasıl konumlandırıldığı incelenir. Etken ve edilgen yapıların çözümlenmesinde eylemi yapanı saptamak hedeflenir. Haberlerde sorumlunun açıkça belirtilip belirtilmediği büyük önem taşır. Kimlerin ya da hangi kurumların eylemlerinin aktif ya da pasif yapıyla verildiği ideolojik bir tercihi de içinde barındırır (Aygün, 2011: 228 aktaran İşkar, 2014: 137).

4.1.1.2.1.2 Semantik Çözümleme: Birbiri ardınca sıralanan kelimelerin ve cümlelerin oluşturduğu anlam ağının çözümlenmesidir.

4.1.1.2.1.3. Kelime Seçimleri: Seçilen kelimeler özelde muhabirin, genelde ise, ideolojisini yansıtır

Muhabirin ya da gazetenin dünya görüşünü yansıtan kelime tercihleri, haber söyleminin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Kimi zaman aynı kişi veya grup farklı gazetelerde terörist ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlanabilmektedir. Bir semboller bütünü olan dil; anlam, anlatım ile okuyucu arasında müzakereci bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, sözcükler anlamın oluşmasında bir gösterge konumuna geçmektedir. Haber metninin oluşumunda kullanılacak sözcükler çoğu zaman okuyucu açısından yönlendirici özelliğe sahip olmaktadır (İşkar, 2014: 139).

4.1.1.2.1.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi; haberde kullanılan cümlelerin kısa, uzun, basit ya da bileşik, etken ya da edilgen olması, fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği haberin ideolojik yapısını ortaya koymaya başlar. Mikro yapılar, gazeteciler, göstericiler, azınlıklardır. (Mora, 2008:18) Retorik haberin ikna edilebilir olma durumunu sağlar. Bu akış üzerinden sağlanan anlatımla güvenilir kişiler ve kurumlar retoriğin düzenini sağlar.

İkna edici nitelikler; somut sayılardan, güvenilir kaynakların açıklamalarına, haber olayını daha önceki bilinen olaylarla birleştirmekten haberin güçlü duygular yaratacak şekilde verilmesine uzanan çok sayıda unsuru kapsamaktadır. Van Dijk, ayrıntılarıyla açıkladığı, haber söyleminin iddialar için ikna edici süreci destekleyecek bir dizi standart stratejisini ana başlıklarıyla; olayların gerçek doğasını vurgulamak; gerçek olgularla güçlü bir ilgisel yapı oluşturmak; tutumsal ve duygusal boyutları da olan bilgi sağlamak şeklinde vermektedir (Van Dijk, 1988a: 84-85'den aktaran Dedeoğlu, 2013:55).

Tez içerisinde incelenmesi planlanan konuda literatür taraması yapıldıktan sonra verilerin araştırılmasına dayalı bir sürecin içerisine girilmiştir. Hürriyet, Yeni Şafak, BirGün gazetelerinin internet sitesinde yer alan haberlerin araştırma sürecinden önce halkbilim disiplininin çalışma alanlarına göre kategoriler oluşturulup buna dayalı araştırma yapılmıştır. Bahse konu araştırma dört aylık periyotla 2017-2018 yılları arasında çıkan üç haber ile sınırlandırılmıştır.

5. HÜRRİYET, YENİ ŞAFAK, BİRGÜN GAZETELERİNDE ELDE EDİLEN VERİLERİN İNCELENMESİ

Gazete, dünyada ilk kez 17. asrın başında Avrupa'da ortaya çıkmış ve kısa süre içinde kültür yaratan aktaran ve yayan bir dinamik haline gelmiştir. 14. asırdan beri çeşitli işlevlere sahip "haber kâğıtları ve haber mektupları", gazetenin öncüleri olarak kabul edilmektedir. Haber kâğıtları aristokrasi hakkında bilgi taşırken, haber mektupları burjuvazinin ticari sorunlarının giderilmesinde kullanılmıştır. İlk gazetenin ortaya çıkışında, Avrupa'daki din savaşları, yükselme dönemini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun yayılma hareketleri hakkında bilgi edinme isteği, kentleşme, ticaretin gelişmesi, yeni ticari yollarının keşfi ve seyahatler, sermaye birikiminin başlaması mutlak monarşilerin gücünü yitirmesi gibi faktörler etkili olmuştur (Tokgöz, 2000:45).

Türk toplumunda yazılı medya, temelde Tanzimat döneminden beri "fikir ve siyaset" basını olarak gelişmiştir. Fikir ve siyaset baskınlığı, gazeteciliğin "ciddi" yanını oluşturmuştur. Bu nedenle Osmanlı toplumsal yaşamında gazete ve dergiler, siyasal hareketlerin de merkezi durumundadır. Hürriyet (hürriyet yolunda halkı bilinçlendirmek ve harekete geçirmek), vatan diğer temel haklar gibi konular, genellikle ilk defa olarak gazete ve dergilerin sayfalarında savunulmuştur. Aynı eğilim II. Meşrutiyet ve daha sonra da Cumhuriyet döneminde devam etmiştir (Tokgöz, 2000:47).

Türk yazılı medya tarihi matbaa faaliyetleri ile birlikte farklı gelişmeler göstermiştir. İlk Türkçe gazete II. Mahmut döneminde yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekayi olmuştur. Haber toplama ve haber yayma işlevleri ile birlikte devletin resmi yayın organı olan gazete 11 Kasım 1831 tarihinde İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Yayın faaliyetleri 1920 yılına kadar sürdüren gazete bu tarihten sonra kapanmıştır. Türk yazılı medya tarihi Takvim-i Vekayi ile başlattığı ivmeyi günümüze kadar çeşitli eğilimlerle kesintisiz bir biçimde devam etmiştir.

5.1. Hürriyet Gazetesi

1 Mayıs 1948'de yayına başlayan Hürriyet Gazetesi, Sedat Simavi tarafından kurulmuştur. Sedat Simavi'nin vefatının ardından 1953'de gazetenin yönetimi oğulları Haldun ve Erol Simavi'ye geçer. Hürriyet'le birlikte haber yazımı, şekil ve üslup bakımından değişiklik yaşar. Aynı durum köşe yazıları için de geçerlidir. Halkın daha kolay anlayabileceği, kullanımı yaygın kelimeler tercih edilmeye başlanır. Haber ve köşe yazıları daha anlaşılır ve kısa şekilde yazılır. Bununla birlikte fotoğraf kullanımının artırılmasına özen gösterilir (Özkır, 2013:48).

Gazeteleri oluşturan siyasal ağırlıklı içeriği yaşamın farklı renkleriyle donatan Hürriyet; eğlence, spor, magazin, sağlıklı yaşam, güzellik öğütleri, çizgi romanlar gibi alanlara yer vererek gazetecilikteki politikanın öncelikli olduğu yapıya denge getirir. Simavi, Gazetesinin dayanağını: "Hürriyet'in bütün kuvveti yalnız kendi maddi imkânlarına dayanarak çıkabilmesindedir. Bundan dolayı da kimseyi gücendirmekten korkmayacak ve kimseyi memnun bırakmak kaygusunu gütmeyecektir." İfadesiyle vurgulama gereği hisseder. Hürriyet'le birlikte haber yazımı, şekil ve üslup bakımından değişiklik yaşar. Aynı durum köşe yazıları için de geçerlidir. Halkın daha kolay anlayabileceği, kullanımı yaygın kelimeler tercih edilmeye başlanır. Haber ve köşe yazıları daha anlaşılır ve kısa şekilde yazılır. Bununla birlikte fotoğraf kullanımının artırılmasına özen gösterilir (Özkır, 2013:48).

Doğan Holding tarafından yayın faaliyetleri sürdürürken "*Türkiye Türklerindir."* sloganı ve Atatürk siluetini kullanan gazete laik, Kemalist bir çizgiye yakın yayın faaliyetlerini sürdürmektedir. Çalışma içerisinde Hürriyet gazetesinde yer alan haberlere bakıldığında bu durum belirgin bir şekilde görülmektedir. Türk basın tarihinin lokomotifi sayılan gazetelerden olan Hürriyet gazetesi, Hürriyet Pazar, Hürriyet Kampüs, Hürriyet E-Yaşam, Hürriyet Kitap Sanat ekleriyle birlikte yayıncılık faaliyetlerine günümüzde halen devam etmektedir. 22 Mart 2018 tarihinde Demirören Holding tarafından satın alınan gazete, basılı ve dijital olarak yayınlarını sürdürmektedir.

5.2. Yeni Şafak Gazetesi

Yeni Şafak gazetesi, 10 Şubat 1974 yılında ilk olarak yayımlanmıştır. 5 Aralık'ta sona eren bu birinci dönem yayınından sonra, idari kademedeki değişiklikle; 23 Ocak 1995'te tekrar yayımlanmaya başlanmıştır. Gazete, 9 Ekim 1994 yılında bir tıp doktoru olan Yakup Yönten tarafından yayımlanmaya başlamıştır ve gazetede Zakir Barutçu genel yayın yönetmeni, Fatih Böhürler, Cemal Ragıp Derin, Akif Emre gibi isimler de üst düzey yönetici olarak görev almıştır. Daha sonra gazete, Ahmet Şişman tarafından satın alınmıştır. Genel Yayın Yönetmeni Nabi Avcı olmuştur. Avcı'nın dışında gazetede Mehmet Ocaktan, Yusuf Ziya Cömert, Mustafa Karaalioğlu, Ersin Balcı, Rahmetullah Karakaya, Mustafa Özcan, Hakan Albayrak, Akif Emre, İbrahim Kiraz görev almıştır (Özdemir 1998:128'den aktaran Şark, 2010:36).

Güncel yayın anlayışı, merkez iktidara yakın konumlanmakta, milli değerlere ve muhafazakâr kimliğe dönük olarak yayın anlayışını sürdürmektedir. Yeni Şafak gazetesi ana akım medya içerisinde yayın faaliyetlerini devam ettirmektedir. İncelenen haberlerde gazetenin topluma dönük mesaj verme kaygısı içerisinde yayın yaptığını göstermektedir.

Gazetenin internet sitesinde gazete hakkında şu bilgilere yer verilmektedir: "Yeni Şafak Gazetesi olarak yayın hayatına başladığımız ilk günden itibaren ülkemizde demokrasinin tüm kurumları ile yerleşmesi, milli irade ve değerlerimizin hâkim olması için tüm gücümüzle çalıştık. Bu ülkenin geleceğinin derin sularda boğulup gitmemesi için çaba sarf ettik. Fırtınalı günlerde sığınılacak bir liman olduk. Bugüne kadar ülkemize yapmış olduğumuz katkıyı bundan sonra da okurlarımızın desteği ile sürdürmeye devam edeceğiz. Her gün Yeni Şafak'la yeni bir umut olacak."

5.3. BirGün Gazetesi

11 Nisan 2004'te yayın hayatına başlayan BirGün gazetesi çeşitli sendika ve meslek odalarının girişimi sonucunda kurulmuştur. "Halkın Gazetesi" sloganı ile yayın politikasını oluşturan gazete sol, muhalif kesime yönelik bir ideoloji doğrultusunda faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Gazete yazarlarından Doğan Tılıç Bianet internet sitesinde (https://m.bianet.org/bianet/medya/26785-birgun-neden-ve-nasil-bir-gunluk-gazete) yer alan yazısında gazetenin kuruluş amacı ile yayın politikasını şu şekilde açıklamaktadır: BİrGün Türkiye medyasına hâkim olan 'bugünkü durum'un dışına çıkabilecek gazeteler olabileceğine ve olması gerektiğine inancın ürünüdür. Gazeteciliğin doğruyu söyleme mesleği olduğunu bilir ve doğruyu söyleyerek halkın güvenini kazanacağına emindir. BirGün'ü hazırlayanlar demokrasilerin ancak doğru bilgilendirilmiş ve eleştirel olan vatandaşlar tarafından kurulup yaşatabileceğini bilirler ve bu yüzden kendisini doğrudan başka hiçbir güce karşı sorumlu hissetmeyen bir gazetenin Türkiye demokrasisi için de yaşamsal olduğunun farkındadırlar.

5.4. Gazetelerden Elde Edilen Bulguların Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Çözümlenmesi

Van Dijk'in geliştirdiği eleştirel söylem analizi, haber metinlerinde yer alan ideolojik unsurların belirlenen dilsel yapılar içerisine yerleştirildiği ve bir bakışta görünemeyeceği noktasından hareket etmekte ve haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel söylem analizi ile ortaya konabileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, medyada kullanılan haber dili eleştirel olarak çözümlenmesi gerekmektedir. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin ortaya konulmasıyla toplumsal eşitsizliklerin nasıl yeniden üretildiği de ortaya konulabilmektedir (Özer, 2008: 400). Van Dijk yöntembiliminden hareketle bahse konu gazetelerin dili çözümlenerek halkbilime dair haberlerin ideolojik arka planı çözümlenecektir.

Kitle iletişim aygıtları ile halkbilim arasında dönüşümlü olarak var olan bir ilişki bulunmaktadır. Folklora ait öğeler medya dilinde farklı şekillerle ele alınarak incelenmektedir. Folklor öğeleri medyada kullanılma biçimlerine göre farklı formlar da almaktadırlar.

Kitle iletişim araçları bileşkesi internet, bugün başlı başına bir kültürel bağlam ve önceki kültürel ortamlarda yaratılan gelenek ve ürünlerin temel yaşam alanı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle de sadece yazılı kültür değil, sözlü kültür gelenek ve ürünleri de sanal dünyada yaratılmaya, aktarılmaya paylaşmaya ve değiştirilmeye başlanmıştır (Özdemir, 2010: 389).

Özkul Çobanoğlu bu bağlamda halkbiliminin tanımlanması noktasında şu ifadelere yer vermektedir: "Günümüzde aldığı son şekliyle halkbilimi, kültürel muhteva, kültürün yapısı bağlamında insan ve insan davranışları konularının tahlilinde başvurulacak en önemli bir sosyal bilim hüviyetindedir. Bu hüviyetiyle halkbilimi sosyal ve beşeri bilimlerin öğretilerinin, alanlarının ve yöntemlerinin bazen birleşip örtüştüğü çoğunlukla da kesiştiği bir kavşak konumundadır. Bu bağlamda, halkbilimi bir topluluğun geleneksel ve anonim dünya görüşünü ve bunun dışa vurumları olarak kabul edilen, söze, harekete ve nesneye dayalı olarak ifade edilen her türlü anlamlı formu ve bunların oluşumları, geliştirilip ve pekiştirmelerine yönelik iletişim olaylarının içinde konu edildiği bir bilim dalıdır." (Çobanoğlu, 2019:20-21).

Halkbiliminin çalışma alanlarına dair olarak Özkul Çobanoğlu devamla şu açıklamayı yapmaktadır: "Halkbilimi çalışmalarında ortaya çıkan kuramsal kavramların, geliştirilen araştırma yöntem ve teknikleri ile elde edilen bilgilerin karşılaşılan sosyal kültürel ve ekonomik ve teknolojik problemlerin çözülmesine yönelik olarak "toplum" veya "kültür mühendisliği" alanlarında kullanılması demek olan "uygulamalı halkbilimi" çalışmalarıdır (Çobanoğlu, 2019:21).

Kitle iletişim ürünlerindeki göstergeler ve kodlar folklora dönüşebilmektedir. Örneğin *Superman, Batman* gibi film kahramanlarının çocuk oyunlarına girmesi ya da oyunların doğrudan televizyondan öğrenilmesi gibi durumlar görülebilmektedir (Aygün, 1996:160-161).

Günümüzde aldığı bu son şekliyle halkbilimi, kültürel muhteva, kültürün yapısı bağlamında insan ve insan davranışları konularının tahlilinde başvurulacak en önemli bir sosyal bilim hüviyetindedir.8 Bu hüviyetiyle halkbilimi sosyal ve beşeri bilimlerin öğretilerinin, alanlarının ve yöntemlerinin bazen birleşip örtüştüğü çoğunlukla da kesiştiği bir kavşak konumundadır. Bu bağlamda, Halkbilimi, bir topluluğun geleneksel ve anonim dünya görüşünü ve bunun dışa vurumları olarak kabul edilen, söze, harekete ve nesneye dayalı olarak ifade edilen her türlü anlamlı formu ve bunların oluşumları, geliştirilip ve pekiştirilmelerine yönelik iletişim olaylarının içinde konu edildiği bir bilim alanıdır (Çobanoğlu, 2000:7).

Kitle iletişim araçlarında folklorik malzemeyle çok sık karşılaşılmaktadır. Kitle iletişim metinlerinde karşımıza çıkan folklor üretilen metinlerin ticari olarak tüketilmesi amacıyla kullanıldığı için bir anlamda "*folklure"*dur (Mechling, 1996:462'den akt. Aygün, 1999:8). Örneğin *seriallerd*en temizlik ürünlerinin reklamlarına kadar birçok kitle iletişim ürününde halk kültüründeki "büyü, sihir" motifi kullanılması folklorun *folklure* haline getirilmesine tipik bir örnektir. Küreselleşmenin en olumsuz etkilerinden biri olarak her ne kadar otantik folklorun yavaş yavaş ortadan kalktığı görülmekteyse de yeni yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni folklorların doğduğu da görülmekte. (Bozyiğit, 1997:168-169'den akt. Aygün, 1999:9)

Ortaya *çıkan her yeni toplumsal ilişkiler ağı* kendi folklorunu da yaratmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla folklorun ilişkisi incelendiğinde kitle iletişim araçlarının ürünü olan popüler kültürün her an folklora, folklorun da her an popüler kültüre dönüştüğünün ve birbirlerini sürekli etkilediklerini görülmesi olanaklıdır. Popüler kültürle folklor arasındaki bu yoğun etkileşim nedeniyle aralarındaki sınırda ortadan kalkmaktadır. Kitle iletişim araçları folkloru, poplara dönüştürerek çağımızdaki olağanüstü gücünü açık bir biçimde serimlemektedir. Kitle iletişim araçları folklorun oluşumunu çabuklaştırmakta, yoğunlaştırmakta, kitleselleştirmekte ve yeniden üretmektedir (Aygün, 1999:10).

Kültür ekonomisi, üretim-aktarım-tüketim bağlamı, tüketim vesileleri, yönlendirici-ikna edici-ayartıcılar, ürünler ve türler/alanlar, sponsorluk ve sorunlar şeklinde kümelenerek açıklanabilir ve yorumlanabilir. Bu çözümleme başlıklarına yeni eklemeler yapılabilir. Her dönem kendi kültürel ekonomik yapısı ve bağlamı içerisinde özgündür ve incelenmeye değerdir (Özdemir, 2012:125).

"Kültür bir toplumun yaşama biçimi olarak algılanabilir. Medyanın kültür işlevi çok önemli. Çünkü toplumsal gerçekliği kurabilir ve sunar. Doğrudan kültür programlarıyla ya da dolaylı olarak tüm içeriği ile kültürel şekillenmeyi, modelleyerek yönlendirir. Kültürel sürekliliği sağlayabildiği gibi toplumu kültürel değişime de yönlendirebilir. Bir başka kültürün özelliklerini başka topluma taşıyıp benimsetebilir" (Özdemir, 1998:35-36).

Bu çalışma da elde edilen haberlerin tamamına gazetelerin internet siteleri üzerinden erişim sağlanmıştır. (https://www.yenisafak.com/ http://www.hurriyet.com.tr/, https://www.birgun.net/) Ulusal medya da yayın yapan üç gazete yayın politikalarının farklı olmasından dolayı ve anaakım medya içerisinde konumlandırılan gazeteler oldukları çalışmaya konu olarak seçilmişlerdir. Araştırma metni olarak seçilen haberler ilk önce bilgisayara kaydedilmiş, ardından kaydedilen haberlerin analizi yapılmıştır. Çalışmada gazete haberlerinin incelenme olarak ele alınması haberlerin sitede veriliş tarihine göre sıralanmıştır.

Çalışmanın cevap aradığı sorulardan biri de Özkul Çobanoğlu'nun belirttiği şekildedir: "Folklor onu kullananların hangi ihtiyaçlarına cevap veriyor." (Çobanoğlu, 2016:28).

Söylem çözümlemecilerinin çalışmalarını kendi yorumlamalarına dayandırmalarına karşın eleştirel söylem çözümlemesi uygulamacıları, medya söyleminin kitleler üzerindeki etkilerini de çalışmalarına yansıtmışlardır. Benzer metinleri farklı okuyucuların farklı biçimlerde okuyacaklarını savunan araştırmacılardan Fairclough, okuyucunun yorumu olmaksızın metinlerin kendi başlarına bir anlamları olmadığını ileri sürmektedir. Van Dijk ise, metin yorumlarının bu konuda daha önceden edinilmiş bilgiye dayandığını ileri sürse de bazı sosyal ve politik olayların yorumlanmasında ve bazı inançların yerleşmesinde haber medyasının birincil derecede etkili olduğunu belirtmektedir (Ülkü, 2004: 384- 385). Bu çalışmanın esas amacı folklor öğelerini içeren benzer metinlerin farklı medya organlarında ele alınması ve ele alınan metinlerin medya organlarında ele alınış biçimi ve yorumlanma şeklidir. Aşağıda çalışmanın beşinci boyutu olarak ele alınan haber metinlerinin analiz edilmesi kısmı bulunmaktadır.

Aşağıda verilecek haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizini oluşturduğu çerçeve doğrultusunda makro boyut ve mikro boyut olarak ele alınacaktır. Bu ana başlıklar dışında çalışmanın alt başlıkları da bulunmaktadır.

Ele alınacak ilk haber Dede Korkut Destanının UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras listesine alınmasına dair üç gazetede çıkan haberlerin analiz edilmesine dayanmaktadır. Buna yönelik olarak Dede Korkut Destanına dair bilgi vermek yerinde olacaktır.

5.4.1. Dede Korkut Destanı

Sözlü kültür içerisinde oluşan folklor unsurları bir topluluğun, bir ulusun kültürel hafızasına dair veriler sunmaktadır. Dede Korkut Destanı Türk tarihini, coğrafyasını, sözlü kültürünü ele alarak bütün işlekliği içerisinde tarihi bağlamından kopmadan Türk kültürüne dair bilgiler sunulmaktadır. Destan içeriği ile birlikte bir şaheser olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki, Fuat Köprülü destana dair sözleri destanın Türk edebiyatı için önemine vurgu yapmaktadır. "*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine de Dede Korkut ağır basar."*(Sakaoğlu, 1998: 5).

Destanların ilk ortaya çıkışından günümüze değin destan üzerinde çok sayıda inceleme, araştırma çalışması yapılmıştır. Üçler Bulduk'un destan parçalarına dair şu ifadeleri destan metinlerinin önemini açıklar mahiyettedir. "*Destanlar, Türklerin tarihi karakteri ve hususiyetleri üzerine emsalsiz bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Her bir hikâye, hatta bir kelime dahi bizler için tarihi ipuçları verecek bir öneme sahiptir. Diğer Türk destanlarına nazaran daha geniş bir alana yayılan ve hemen hemen bütün Türk boyları arasında özünü muhafaza ederek yaşayan Dede Korkut ve destanı, bu vasfıyla Türk dünyasının adeta hüviyet cüzdanı olma durumundadır."* (Bulduk, 1995:247).

Bütün Türk coğrafyasında ilgiyle takip edilen destan anlatmaları Türkler açısından büyük değerde kabul edilmektedir. Dede Korkut'un kimliklendirilmesi noktasında yapılan çalışmalar halen netlik kazanmamıştır. Türk coğrafyasında yöresel olarak Dede Korkut için farklı adlandırılmalar ve şahsiyeti etrafında birbirinden farklı menkıbeler bulunmaktadır.

Dede Korkut Destanı, bugüne kadar Dresden ve Vatikan nüshası olarak on iki destandan oluştuğu bilinmekteydi. 2019 yılında Metin Ekici'nin içinde olduğu bir

birim üçüncü nüshanın olduğunu tespit etmiştir. Üçüncü nüshaya Türkistan nüshası adı verilmiştir. Türkistan nüshasının bulunmasıyla destan sayısı on üç olmuştur.

5.4.1.1. Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

Hürriyet, Yeni Şafak, gazetelerinde, verilen haberin ana konusu Dede Korkut destanlarının UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alınmasıdır. Haberde sözlü kültür ürünlerine dayalı olarak Türklük kavramı üzerinden kimlik inşa süreci yansıtılmakta bunun devamında kök değerlere dönük bir sahiplenme ile destanlar ele alınmaktadır. BirGün gazetesinde aynı konu haber olarak ele alınmaktadır. Ancak BirGün gazetesine Türk kimliğine vurgu yapılmamakta daha ziyade sözlü kültür ürünlerine dönük bir incelemeye esas alınmaktadır.

5.4.1.2.Hürriyet Gazetesi'nde 28/11/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.4.1.2.1. Makro Yapı

5.4.1.2.1.1. Tematik Çözümleme

Haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır. Bunlar, çoğunlukla temalardır ve bir söylem birden fazla temayı içinde barındırabilmektedir. Temalar ise, söylem içerisinde yapılandırılmaktadır. Yapılar da, makro kurallar aracılığıyla söylemden elde edilmektedir. Bunlar da, üç aşamalıdır ve söz konusu unsurlar aracılığıyla söylem içerisinde enformasyon eksiltimine gidilir, haberin ana fikri verilir ve böylece özetleme yapılır:

1. Enformasyon eksiltimi: Başlıkta yer, zaman, dönem gibi enformasyonlara yer verilmemesi ile ortaya çıkmaktadır.

2. Genelleştirme: Örneğin, kanarya, horoz, kedi, köpek gibi hayvanların tamamının evcil hayvan olarak genelleştirilmesi ile anlamına gelmektedir.

3. Kurgulama: Genelleştirmeye benzemekle birlikte isimlerden çok fiillere, şahıslardan çok eyleme yönelik olarak ifadeler taşıması anlamına gelmektedir. Şemsiye bir kavram altında bir takım eylemlerin özetlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Özer, 2011: 87).

5.4.1.2.1.1.1. Başlık

Dede Korkut UNESCO listesine girdi.

28/11/2018 tarihinde yayınlanan haberde haber başlığı içerisinde zaman, mekân bilgisine yer verilmeyip sadece yer olarak kabul edilebilecek bilgiye yer verilmiştir. Buna bağlı olarak enformasyon eksiltimine gidilmiştir. UNESCO adı verilip bahse konu listenin adı verilmeyerek genelleme yapılmış, haberin belli bir görüşe değil de genel bir kitleye hitap etmesi etmesi sağlanmıştır.

5.4.1.2.1.1.2. Haber Girişleri

Haber girişleri verilen habere özet durumunda bilgiler sunmaktadır. Haber girişleri spot olarak verileceği gibi uzun bir paragraf şeklinde de verilebilir.

Türk Destanı 'Dede Korkut' UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne oy birliğiyle kabul edildi.

Tematik çözümleme de dikkat edilen nokta esas olarak başlıklar ve haberin veriliş biçimiyle birlikte haber girişidir. Manşette kullanılan başlık sadece bilgi verme işlevine dönük olarak sunulurken spot kısmında verilen başlık ise Dede Korkut Destanı'na dair bir aidiyet bildirerek destanın Türk halkına ait olduğu vurgulanmaktadır. Gazetede kullanılan haber girişi gazetenin bağlı olduğu yayın politikası doğrultusunda okuru yönlendirici ifadeler barındırmaktadır. Belli bir görüşe dayalı olarak haber girişi tasarlanmıştır. Tematik çözümleme de genelden özele doğru bir hiyerarşi oluşturulur. Bu kısımda sadece habere dair giriş olarak başlık ele alınıp incelenir.

Haber girişleri, haberi özetleyen hiyerarşik düzeni sağlayan unsur olarak ele alınmaktadır. Burada destanların Türk halkına ait olduğunun bildirilmesi gazetenin yayın politikasına dönük bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Türk sözlü geleneğinde son derece önemli bir yere sahip olan Dede Korkut Destanı içinde barındırdığı folklorik öğelerle haber girişinde kullanılmıştır. Halkbilimin önemli araştırma konularından olan Dede Korkut Destanı, Hürriyet gazetesinde Türk kimliğine vurgu

yapan açıklamalarla ele alınmıştır. Hikâyelerin, başlıkta sözlü kültür ürünü olarak ele alınmaması devamında Türk halkına ait olduğu vurgusu bu duruma dair veri oluşturmaktadır. Eleştirel söylem analizinde "ima" etme durumuna dayalı olarak burada Dede Korkut Destanlarının aidiyet belirten bir biçimde ele alındığı kanısına ulaşılmaktadır.

5.4.1.2.1.1.3. Fotoğraflar

Tematik yapının son kısmı haber içeriğinde kullanılan fotoğraflar olarak kabul edilmektedir. Fotoğraflar tematik çözümlemeyi destekleyen öğeler olarak kabul edilmektedir.

Resim 1. Dede Korkut temsili.

Kaynak: https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dede-korkut-unesco-listesine-girdi-41034398

Habere konu olan olayın gerçekliğine dair bir kanıt görevi gören fotoğraf, haberin bir parçası olup, onu desteklemekte ve görsellik kazandırmaktadır. Fotoğraf, bir yandan habere gerçekliğin kazandırılması, güvenilirliğin ve inandırıcılığın

sağlanması sağlarken diğer yandan da tanıklık etme görevini yerine getirmektedir (İşkar, 2014: 110).

Haber içeriğinde sadece bir fotoğraf kullanılmıştır, kullanılan fotoğraf haberin tarafı olarak kabul edilen Dede Korkut'u tasvir ederek haber anlatımını güçlendirmektedir. Dede Korkut, görseli olarak kullanılan fotoğrafta tasvir edilen kişinin elinde bulunan çalgı Türk kültürü için önemli değer atfedilen çöğür olduğu düşünülmektedir. Geleneksel anlatılar içerisinde ozan olarak tanıtılan Dede Korkut toplumsal hafızada yer alma biçimine dayalı olarak, sözlü kültür dairesi içerisinde okuyucuya sunulmaktadır.

Görselle habere ikna edilebilir olma durumunu sağlamak amaç edinilmiştir. Görselde kullanılan figür ve elindeki çöğür ile destanların kültürle ilişkisi vurgulanarak geçmişten geleceğe gelen geleneğe dair vurgulamalar yapılmaktadır. Temsil edilen kişinin elinde geleneksel Türk çalgılarından birinin bulunması, fiziksel açıdan çekik gözlü olarak görünmesi ve üstündeki elbiselerle geleneksel Türk kültürünü temsil ettiği izlenimi oluşmaktadır. Bahse konu temsil gazetenin ideolojik zeminine de denk düşmektedir. Haber dilinde kullanılan UNESCO adı ve "birleştirici unsur" ile görsel birlikte ele alınarak sözlü kültür ürünlerinin işlevi ima edilmeye çalışılmaktadır.

5.4.1.2.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik çözümleme kısmında olayın akışına odaklanılır, haberde yer alan kişilerin yorumlarına, haberde yer alan kurumların isimlerine, şahıs isimlerine ve odaklanılır. Haberin sunuş biçimi şematik analiz de haber girişleri ile birlikte ele alınmaktadır.

5.4.1.2.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan bilgisi, olayların sosyal, politik ve tarihsel yönünü ortaya koyması sebebiyle oldukça önemlidir. Olayın sosyal, politik ve tarihsel yönünü bilmek olayı anlaşılır kılmakta ve neden sonuç ilişkisi kurarak haberdeki gömülü ideolojinin çıkarılıp anlamlandırılmasını sağlamaktadır (Van Dijk, 1988, 54'ten akt. Yardım ve Doğruel, 2019:139).

Bu haberde ardalan ve bağlam bilgisi Dede Korkut destanlarının tarihi ve kültürel doku içerisindeki durumuna dayalı olarak sunulmaktadır. Tarihsel yön, sözlü kültür ürünlerine dayalı olarak tanımlanmaktadır. Sosyal doku ise Dede Korkut destanlarına birleştirici olma vasfı yüklenerek tanımlanmaktadır

Ana olayların sunumu haber girişi ve haber başlıkları ile yakından ilgilidir. Ana olay ilk olarak haber başlıklarında, daha sonra da haber girişlerinde rastlanılmaktadır (İşkar, 2014: 121).

1. *Türkiye'nin bir kültür mirası daha UNESCO listelerindeki yerini aldı. "Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik" çok uluslu dosyası olarak geçtiğimiz yıl mart ayında UNESCO'ya gönderilen Türkiye'nin kültür mirası temsili listesine 17'nci unsur olarak bugün itibariyle dâhil edildi.*

2. *Morityus Cumhuriyeti'nin başkenti Port Louis'de gerçekleştirilen UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması 13. Hükümetlerarası Komite Toplantısı'nda temsili listeye alınan Türk destanı artık insanlığın somut olmayan kültürel mirası oldu.*

3. *Türkiye bu kararla temsili listeye en çok unsur kaydettiren ilk 5 ülke arasındaki yerini de korudu.*

4. *'Dede Korkut' Birleştirici Unsur*

5. *"Dede Korkut: Destan, Masal ve Müzik" dosyası Kazakistan'ın moderatörlüğünde, Azerbaycan ve Türkiye'nin katılımıyla çok uluslu olarak hazırlandı. Türk dünyasının yüzlerce yıllık kültürel kimliğinin taşıyıcısı ve ortak mirası olan 'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

6. *Dede Korkut kültürünü oluşturan destan, masal ve müzik içerisindeki dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan değerler, Türkiye'nin kültürel belleğinde canlılığını koruyor; geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine, kültürel devamlılığın, aidiyet ve kimlik anlayışının geleceğe taşınmasına katkıda bulunuyor.*

Birikimi ve değerleri sınırları aşan 'Dede Korkut' mirası bu yönüyle Türkçe konuşan ülkelerde de birleştirici bir unsur olarak son derece önemli.

Ardalan ve bağlam bilgisi çalışmasında kurum isimleri, kişi isimleri ve buna dayalı olarak tarafların yorumları kullanılarak haberin ikna edicilik durumu sağlanmaya çalışılmaktadır. Haberin bu kısmında ilk olarak UNESCO'nun adının verilmesiyle habere ikna edilebilirlik, inandırıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır.

Haberin ikinci kısmında Dede Korkut Destanı üzerindeki Türklük vurgusu kaldırılarak destanın birleştirici olduğu ve bu işlev üzerinde durulduğu "Dede Korkut Birleştirici Unsur" başlığıyla verilmektedir. Sözlü kültür ürünlerinin toplum içerisinde oluşma biçimleri topluma dönük işlevleri haberde kullanılarak Dede Korkut destanlarının bu yönü üzerinde durulmaktadır. Geçmişle gelecek arasında kurulan bağ, kültürel devamlılık, kimlik oluşum süreci ve aidiyet Dede Korkut destanlarına dayalı olarak tamamlanmaktadır.

Dede Korkut Türk kültür dairesi içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Sözlü kültür dairesi tanıtılırken Dede Korkut'a ilk başlarda yer verilir. Türk toplumu içerisinde sosyal dayanışmayı sağlayan rolüyle tanıtılan Dede Korkut, Hürriyet gazetesi tarafından bu işleviyle ele alınmıştır. Gülin Öğüt Eker, Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı isimli yazısında Dede Korkut'un Türk toplumu açısından önemini şu şekilde açıklamaktadır:

> Türk kültüründe, özellikle 'ozanlık', 'âşık tarzı şiir' geleneğinde, sözellikten yazıya ve elektronik çağa geçişte, dönemin ihtiyaç ve beklentilerini giderecek yeni yapılanmalara yönelinmiştir. Sözel kültür ortamından elektronik kültür ortamına aktarılarak halkbilimi unsurlarının 'yayılarak' yaşatılması bağlamında,Türk sözel kültüründe 'anlatım/gösterim/canlandırma' geleneğinin piri efsanevi kahramanı *Dede Korkut'*tur. Sözel ortam yaratıcılığının, 'ozanlık' geleneğinin atası kabul edilen Korkut Ata veya Dede Korkut, bilgelik, danışmanlık, hekimlik, gaipten haber verme gibi pek çok özelliğe sahip bir din ulusu, bilge alp-ozandır. Oğuzların tamambilimcisi olan Dede Korkut toplum hayatında, aynı zamanda bilgi eğitim ve öğretim gibi en hayati değer ve kurumları da bünyesinde taşımaktadır (Eker, 2010:398).

Dede Korkut Destanları üzerinden Türk sözlü kültürüne, kültürel kimliğe dönük atıflar yapılmaktadır. Haberde çeşitli şekillerde kimlik üretimine dayalı ifadeler yeniden oluşumu ima ederek dönüşümü destekleyici mahiyette sunulmaktadır. Haberin içeriği kültürün destan üzerindeki işlevine değinilmekte, Kazakistan,

Azerbaycan, Türkiye moderatörlüğü işaret edilerek Türk dünyası açısından birleştirici unsur olma vasfı açıklanmaktadır. Birleştirici olma durumu kültürel süreçler üzerinden tanımlanmaktadır. Son kısımda destanın Türkiye için işlek bir değerde olduğu ve sözlü kültür için taşıdığı öneme değinilmektedir. Haberin tamamında aidiyet bildiren unsurlar ağırlık kazanmaktadır.

Haber dilinde gazetenin yayın politikasını destekleyen ifadeler kullanılmaktadır. Haber girişi ile birlikte başlayan Türklük vurgusu sistematik bir biçimde devam ettirilmekte, devamında yerini birlikteliğin önemine dair anlamlar çağrıştıran kelimelere bırakmaktadır.

5.4.1.2.2. Mikro Yapı

Haberlerin sentaktik analizinde cümlelerin basit ya da karmaşık oluşlarına, uzunluk ve kısalıklarına ve etken ya da edilgen durumlarına bakılmaktadır. Bu şekilde, olay ya da aktörlerin farklı tarafları ortaya çıkarılmakta ve gazetenin olay ve aktörler ile ilgili tavırları değerlendirilebilmektedir. Haber metinlerinde kullanılan cümlelerin yapısı, başka bir ifade ile cümlelerin nasıl kurulduğu, etkenlik edilgenlik durumu ve öznenin nasıl konumlandırıldığı incelenir. Etken ve edilgen yapıların çözümlenmesinde eylemi yapanı saptamak hedeflenir. Haberlerde sorumlunun açıkça belirtilip belirtilmediği büyük önem taşır. Kimlerin ya da hangi kurumların eylemlerinin aktif ya da pasif yapıyla verildiği ideolojik bir tercihi de içinde barındırır (Aygün, 2011: 228 akt. İşkar, 2014: 137).

5.4.1.2.2.1. Sentaktik Çözümleme

Van Dijk'ın çözümleme modelinde sentaktik çözümleme yapılırken cümlelerin uzun-kısa, basit-karmaşık, aktif-pasif durumları incelenmektedir (Van Dijk, 1988, 71'den akt. Yardım ve Doğruel, 2019:147). Sentaktik çözümleme cümle yapılarına odaklı olarak yapılan çözümlemeyi esas almaktadır.

Mikro yapı da haberin içeriğinde kullanılan kelimeler ve cümle düzenleri üzerinde yapılan incelemenin esasını oluşturur. Haberde etken ve edilgen cümlelerin birlikte kullanılmıştır. Haberin Türklük, gelenek, sözlü kültür ürünleri ve Dede Korkut Destanı ile ilgili kısımlarında etken cümleler kullanılmaktadır. Türklüğe dair

aktarmaların olduğu kısımlarda Türklüğe vurgu olumlu ifadelerle sunulmaktadır. Etken cümle yapısıyla aktörler açık olarak belirtilmektedir. Gazetenin yayın politikası çerçevesinde bakıldığında sadece belirli yapılarda etken ifadelerle aktörler gösterilmektedir.

1. *Türk dünyasının yüzlerce yıllık kültürel kimliğinin taşıyıcısı ve ortak mirası olan 'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

Bu bölümde etken ifadeler kullanılmıştır. Geleneğin önemine vurgu yapılarak sözlü kültür ürünlerinin kültürel kimlik ile örüldüğüne dikkat çekilmektedir. Dede Korkut'un tarihi işlevine odaklanılarak kültürel kimliğin taşıyıcısı olduğu ifade edilmektedir. Destan metinleri Türk dünyasının lehine olacak şekilde ele alınmaktadır.

2.*"Dede Korkut: Destan, Masal ve Müzik" dosyası Kazakistan'ın moderatörlüğünde, Azerbaycan ve Türkiye'nin katılımıyla çok uluslu olarak hazırlandı.*

Bu bölümde Türklüğe ait bir vurgu bulunmamakta aktör belirsiz bir biçimde sunulmakta, dosya Türkiye öncülüğünde hazırlanmadığı için aktör belirsizleştirildiği düşünülmektedir.

3. *Dede Korkut kültürünü oluşturan destan, masal ve müzik içerisindeki dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan değerler, Türkiye'nin kültürel belleğinde canlılığını koruyor; geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine, kültürel devamlılığın, aidiyet ve kimlik anlayışının geleceğe taşınmasına katkıda bulunuyor.*

Yukarda bulunan cümlelerde gelenek, folklor öğeleri, kültürel süreçle birlikte ele alınarak aktörler belirgin olarak sunulmaktadır. Hürriyet gazetesi değerleri folklor öğeleriyle birleştirilerek olumlu bir sunum içerisinde koruma işlevine dönük olarak ele almayı tercih etmiştir.

4. *Dede Korkut kültürünü oluşturan destan, masal ve müzik içerisindeki dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan değerler…* Bu kısımda ana aktör olarak ele alınmaktadır. Değerler haber dilinde olumlu görünüm içerisinde sunulmaktadır.

5.“…*geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine, kültürel devamlılığın, aidiyet ve kimlik anlayışının geleceğe taşınmasına katkıda bulunuyor.”* Devamında değerlerin bu şekilde ele alınması olumlu izleği devam ettirmektedir. Türk kimliği, Türk kültürü, aidiyet duygusu ana aktör olan değerler etrafında kaynaşık olarak gösterilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının mesaj iletme şekli çeşitli kodlama biçimleri ile alıcıya ulaştırılmaktadır. Eleştirel söylem analizi göndericiden alıcıya iletilen mesajın sistematik bir biçimde ima etme yöntemiyle okuyucuya sunulduğunu kabul etmektedir. Bilinçli bir biçimde gazetenin ideoloji esas alınarak okuyucuya aktarılan haberler gazetenin benimsediği ideolojinin kökleşmesini esas almaktadır.

Bütün bu süreçler toplumsal düzlem içerisinde gerçekleşmektedir. “Van Dijk toplumsal biliş konusunu üç gerekçeyle açıklamaktadır: Birincisi, söylem esas itibariyle bireylerce üretilmekte ve yorumlanmaktadır. Fakat bireylerin bunu yapabilmesi, toplumsal olarak paylaşılan bilgi ve inançlar sayesinde gerçekleşmektedir. İkincisi, söylemin toplumsal yapıları etkileyebilmesi, söyleme katılanların toplumsal zihinlerinden geçmektedir. Üçüncüsü ise, toplumsal yapıların tam tersine söylem yapılarını etkileyebilmesi yine toplumsal bilişten geçmektedir (Evre, 2009:141).

5.4.1.2.2.2. Semantik Çözümleme

Hürriyet gazetesinde oluşturulan haber semantik olarak Türklük vurgusu üzerine kurulmuştur. Türklük vurgusu haber içerisinde sözlü kültür ürünlerine bağlantılanarak oluşturulmuştur.

5.4.1.2.2.3. Kelime Seçimi

Metnin semantiğinin önemli bölümlerden biri de kullanılan kelimeler ve cümlelerin birbiri ile olan ilişkisidir. Haberde kullanılan kelimeler ve cümle yapıları birbiriyle tutarlılık göstererek anlamsal bağı oluşturmuştur. “Haber metninde kullanılan sözcükler de ideolojik yapılanmanın anlaşılması açısından mikro yapı önem arz eder. Sözcük seçimlerine bakılarak sosyal aktörler hakkındaki temel inanç ve ideolojiler ortaya konmaktadır (Özer, 2011:85). Haberde en çok kullanılan kelimeler

şunlardır: Dede Korkut, Türk, Türkiye, kültür, destan, masal, müzik, aidiyet. Bu kelimeler folklor öğelerini sıklıkla çağrıştıran bir yapıda cümle düzeninde bir araya getirilmiştir. Haber metninde kullanılan kelimeler haberi sözlü kültür ürünleri üzerinden var ederek Türklük kimliğini folklor unsurları ile bağlantılamaktadır.

5.4.1.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Haberin retoriği bazı temel esaslara dayalı olarak çözümlenmektedir. "Haber metninin ikna edici olması, haberlerin oluşturulması aşamasında temel kaygıların başında gelmektedir. Haberin retoriği ile verilen bilginin nasıl söylendiği kastedilmektedir. Metindeki retorik, okuyucunun neye yönlendirilmek istendiğini ve neyin anlatılmaya çalışıldığını göstermektedir. Haber söylemlerinde inandırıcılığın sağlanması için kullanılan bazı stratejiler mevcuttur. En çok başvurulan stratejilerin bazıları; yakın görgü tanıklarının ifadelerinin kanıt olarak sunulması, resmi kurum raporları ve uzmanlar gibi güvenilir kaynakların kanıt olarak kullanılması, zaman, olaylar ve sayılardır. Doğrudan alıntılar yapma, olayları yeni olduklarında bile tanıdık kılan, iyi bilinen durum modelleri içine koyma gibi teknikler haberin doğruluğunu ve kesinliğini gösteren işaretler olup haberin inandırıcılığını sağlamakta ve güçlendirmektedir." (Demir, 2006:139).

Haber retoriği, haberin nasıl sunulduğuyla ilgilidir ve haberin tarzını oluşturmaktadır. Haber tarzı verilmek istenen ve sahip olduğu ideoloji ile tasarlanarak çeşitli haber öğeleri ile desteklenerek oluşturulmaktadır. Nitekim haberin ikna süreci bu şekilde başlayarak haber söylemi iknanın aracı olarak kullanılmaktadır (Van Dijk, 1988, 82'den akt. Yardım ve Doğruel, 2019:147).

Hürriyet gazetesi, Dede Korkut Destanının "UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine" alınmasını haberini retorik çerçeveye dayalı olarak ele almıştır.

1. *"Dede Korkut UNESCO listesine girdi."*

Bir cümle ile verilen haber başlığı üzerinden UNESCO adı verilerek durumun ciddiyeti belirtilmeye çalışılmıştır.

2. *Türkiye'nin bir kültür mirası daha UNESCO listelerindeki yerini aldı. "Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik" çok uluslu dosyası olarak geçtiğimiz yıl mart ayında UNESCO'ya gönderilen Türkiye'nin kültür mirası temsili listesine 17'nci unsur olarak bugün itibariyle dahil edildi.*

Habere retorik doğrultuda bakıldığında ilk cümlede "daha" ifadesi ile karşılaştırmaya dayalı bir durumu ele alarak önceki kültür ürünlerine çağrışımlarda bulunulmaktadır. Miras kelimesi ile Türk kültürünün geçmiş dönemlerine yönelik atıfta bulunulmaktadır.

3**.** *"Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik"*

Dosya adında kullanılan sözlü kültür ürünleri; destan, masal, müzik ile haberin içeriğinde birçok yerde kullanılan kültür, kimlik, aidiyet, destan, masal, müzik kelimeleri arasında ilişki kurularak haber içeriği birleştirilmeye çalışılmıştır.

4. *"Türkiye'nin kültür mirası temsili listesine 17'nci unsur olarak bugün itibariyle dahil edildi." Türkiye bu kararla temsili listeye en çok unsur kaydettiren ilk 5 ülke arasındaki yerini de korudu."*

Retorik olarak analiz edilen haber dilinde burada sayı belirtirerek Türkiye'nin kültürel yapısına dair göndermelerde bulunarak sürecin önemi belirtilmektedir. Kullanılan cümleler başlık ile uyumlu bir şekilde üretilmiştir.

5. *Morityus Cumhuriyeti'nin başkenti Port Louis'de gerçekleştirilen UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması 13. Hükümetlerarası Komite Toplantısı'nda temsili listeye alınan Türk destanı artık insanlığın somut olmayan kültürel mirası oldu.*

6. *"Morityus Cumhuriyeti'nin başkenti Port Louis* " şeklinde kullanılan ifade ile "*13. Hükümetlerarası Komite Toplantısı"*

Toplantı ismi kullanılarak habere dair olan inandırıcı ve ciddiyete dayalı tutum sürdürülmüştür. *"Türk destanı artık insanlığın somut olmayan kültürel mirası oldu."* Retorik çerçeve itibariyle bakıldığında haberin bu kısmında Türklük vurgusu belirtilip

esasında geri plana alınarak destanın bütün insanlığa dair bir yaratıma döndüğü ifade edilmektedir.

7. *'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

Retorik çerçeve doğrultusunda incelenen cümlede Dede Korkut destanları etrafında şekillenen folklorik öğelerin ülke genelinde sürdüğü belirtilmektedir. Bu bağlamda folklor öğelerinin yaşanılan mekân içerisinde bir aradalığı sağladığı ardalanında geleneğin aktarımında nasıl bir öneminin olduğu üzerinde durulmaktadır.

5.4.1.3. BirGün Gazetesi'nde 28/11/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

Hürriyet ve BirGün gazeteleri aynı haberi İHA'dan alarak bağlı bulundukları yayın politikaları itibariyle bazı değişikliklere gitmişlerdir. Hürriyet gazetesi, ajanstan aldığı haberde fazla değişik yapmadan Türklük vurgusunu ön plana taşımaktadır. BirGün gazetesi ise haberin genel çerçevesine bağlı kalarak Türklük vurgusunun oluşturulduğu kısımları habere eklememeyi tercih etmiştir. BirGün gazetesi, haberin anlatımını Hürriyet gazetesinden farklı olarak sözlü kültür ürünlerine dayalı olarak okuyucuya ulaştırmaktadır.

BirGün gazetesi ile Hürriyet gazetesi aynı haberi İHA'dan alarak kullanmışlardır. Her iki gazete de haberde değişikliğe gitmeyerek farklı yorumlamalara yer vermemişlerdir. Hürriyet gazetesi *'Dede Korkut Birleştirici Unsur'* başlığı altında farklılığa gitmeyerek İHA ile aynı biçimde haberi yayınlamıştır. BirGün gazetesi ise Hürriyet'ten farklı olarak haberde *'Dede Korkut Birleştirici Unsur'* başlığına yer vermeyip *'Dede Korkut', UNESCO Kültür Mirası listesine kabul edildi'* şeklinde bir başlık kullanmayı tercih ederek devamında da bazı değişikliklere gitmiştir.

Hürriyet: *Türk dünyasının yüzlerce yıllık kültürel kimliğinin taşıyıcısı ve ortak mirası olan 'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

Hürriyet gazetesi, İHA'yı kaynak göstererek haberde hiçbir değişik yapmayarak haberi aynı şekilde yayınlamıştır. Gazete haberinde Türklük esas alınarak sözlü kültür ürünleri üzerinden aidiyet kurulmaya çalışılmıştır.

BirGün: *'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

BirGün gazetesi, İHA'yı kaynak göstererek yayınladığı haberde bazı değişikliklere gitmiştir. İHA'nın yayınladığı haberde ve Hürriyet gazetesinde, "*Türk dünyasının yüzlerce yıllık kültürel kimliğinin taşıyıcısı ve ortak mirası olan"* şeklinde bir kullanım varken; BirGün gazetesinde bu şekilde bir kullanım görülmemektedir. Hürriyet gazetesinde Türklük vurgusu üzerinden başlatılan sözlü kültür ürünleri üzerinden sürdürülen aidiyet ilişkisi BirGün gazetesinde kendisine yer bulmamaktadır.

İHA ve Hürriyet gazetesinde haber son paragrafta aşağıdaki şekliyle kullanılırken BirGün gazetesinde son kısma yer verilmemiştir. Son kısımda Dede Korkut destanlarının Türk toplumu ve kültürel miras açısından önemi anlatılmaktadır. BirGün gazetesi benimsediği sol-sosyalist yayın politikasından dolayı son kısma yer vermediği düşünülmektedir.

Dede Korkut kültürünü oluşturan destan, masal ve müzik içerisindeki dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan değerler, Türkiye'nin kültürel belleğinde canlılığını koruyor; geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine, kültürel devamlılığın, aidiyet ve kimlik anlayışının geleceğe taşınmasına katkıda bulunuyor. Birikimi ve değerleri sınırları aşan 'Dede Korkut' mirası bu yönüyle Türkçe konuşan ülkelerde de birleştirici bir unsur olarak son derece önemli

5.4.1.3.1. Makro Yapı

Haber metinleri makro önermelerden oluşmaktadır. Makro yapı bölümü, iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar: ''Tematik ve şematik çözümleme''dir. Başlıklar, haber girişleri, spotlar ya da haberin ilk paragrafı, haber kaynakları, olayın taraflarının yorumları, bağlam bilgisi, ana olay, fotoğraflar gibi unsurlar makro yapı altında incelenmektedir (Özer, 2011: 83).

5.4.1.3.1.1. Tematik Çözümleme

Haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır. Bunlar, çoğunlukla temalardır ve bir söylem birden fazla temayı içinde barındırabilmektedir. Temalar ise, söylem içerisinde yapılandırılmaktadır. Yapılar da, makro kurallar aracılığıyla söylemden elde edilmektedir. Bunlar da, üç aşamalıdır ve söz konusu unsurlar aracılığıyla söylem içerisinde enformasyon eksiltimine gidilir, haberin ana fikri verilir ve böylece özetleme yapılır:

1. Enformasyon eksiltimi: Başlıkta yer, zaman, dönem gibi enformasyonlara yer verilmemesi ile ortaya çıkmaktadır.

2. Genelleştirme: Örneğin, kanarya, horoz, kedi, köpek gibi hayvanların tamamının evcil hayvan olarak genelleştirilmesi ile anlamına gelmektedir.

3. Kurgulama: Genelleştirmeye benzemekle birlikte isimlerden çok fiillere, şahıslardan çok eyleme yönelik olarak ifadeler taşıması anlamına gelmektedir. Şemsiye bir kavram altında bir takım eylemlerin özetlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Özer, 2011: 87).

5.4.1.3.1.1.1. Başlık

Başlıklar haber anlatıları içerisinde ilk girişi oluşturmaktadır. Okuyucu başlığa bakarak habere bakıp bakmayacağına karar vermektedir.

'Dede Korkut', UNESCO Kültür Mirası listesine kabul edildi.

Başlıkta zaman ve mekân bilgisi gösterilmemekte ancak yer bilgisi liste adı olarak kabul edilebilir biçimde kurgulanmıştır. Bu sebeple haber başlığında enformasyon eksiltimine gidildiği kabul edilmektedir.

5.4.1.3.1.1.2. Haber Girişi

Haber girişleri başlık içerisinde öz şekilde verilen bilginin biraz daha detaylı olarak verilmesine dayalı oluşturulmaktadır. Haber girişleri haber akışını özetler mahiyette kullanılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca "Dede Korkut"un UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne oy birliğiyle kabul edildiği bildirildi.

BirGün gazetesi Hürriyet gazetesinden farklı olarak haber girişinde Türk vurgusuna yer vermeyerek haberi belli bir görüşe doğru yönlendirmemektedir.

5.4.1.3.1.1.3. Fotoğraflar

Tematik yapı içerisinde oluşturulmaya başlanan haber iması fotoğraflarla desteklenmektedir. Haber içerisinde kullanılan fotoğraflar haber ile ilişkili olmasına özen gösterilmektedir. Haber anlatısına bakıldığında haberde sadece bir fotoğraf kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan fotoğraf haber içeriğine uygun olarak birlikteliği sözlü kültür ürünlerine dayalı bir biçimde temsil edecek şekilde kullanılmıştır.

Fotoğraflar, haber anlatısının temasını oluşturan tematik yapının unsurlarıdır. Fotoğrafların haber metinleriyle ilgili olup olmadığı başlık ve giriş cümlesinden sonra haberin konusunun ilk bakışta anlaşılması için önemlidir (Öztürk, 2017:207). Haberde kullanılan görsel Dede Korkut denince akla gelebilecek unsurlarla resmedilmiştir. Elinde çalgı aleti olan Dede Korkut, çekik gözlü, geleneksel Türk giyimi içerisinde gösterilmektedir. BirGün gazetesinde kullanılan görsel Hürriyet ve İHA'da kullanılan görselden farklılık arz etmektedir. Hürriyet ve İHA'da kullanılan görselde Dede Korkut elinde çöğür olduğu düşünülen çalgı aleti ile sembolize edilmektedir. Her iki medya organında da Dede Korkut görselde tek gösteririrken BirGün gazetesinde haber metninde yer verilmeyen 'birleştirici unsur' vurgusu görsel üzerinden oluşturmaya çalışılmaktadır.

Her üç medya organında kullanılan görsellerde sembolize edilen kişiler Türk kültür yapısından önemli izler taşıyan kişiler olarak görülmektedirler. Giyim-kuşam, müzik aleti ve görünen insanların çekik gözlü olması Türk kültürünün köklerine dair bir vurgulamayı oluşturmaktadır.

BirGün gazetesinde Dede Korkut olarak gösterilen kişi elinde çöğüre benzeyen bir çalgı aleti ile gösterilmektedir. Dede Korkut'un görselde sembolize edilme biçimine bakıldığında görsel kültüre ve sözlü kültüre dair bir anlatım sunmaktadır.

Dede Korkut destanları sözlü kültür dairesi içerisinde çok önemli bir konumda yer almaktadır. Haberde kullanılan görsel buna dayalı olarak Dede Korkut'un birleştirici olma vasfını etrafında oluşan insanlar üzerinden oluşturmaktadır.

Kullanılan görselde elde edilen görüntülere bakıldığında Türk kültür yapısına dair atıflar bulunmaktadır. Orta Asya kültür yapısında çadır içerisinde yaşama kültürü, çadırın yakınında bir araya gelip üretimler yapmak sembolize edilmektedir. Görüntülerin yapısına dair çözümleme yapıldığında görselin birlikteliğe dair vurgulamalarda bulunduğu görülmektedir.

Resim 2. Sözlü kültüre ortamında Dede Korkut temsili

Kaynak: **https://www.birgun.net/haber/dede-korkut-unesco-kultur-mirasi-listesine-kabul-edildi-238358**

5.4.1.3.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik yapı makro yapıya bağlı olarak oluşturulan haberin sosyal bağlamına dönük incelemeyi esas alan kısım olarak kabul edilmektedir. Tematik yapı ile birlikte haber anlatısının ortaya koyduğu tema burada sosyal dokuya bağlanarak devam ettirilmektedir.

5.4.1.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi ana olaya bağlı olarak haberin sosyal temelde var olma biçimi olarak kabul edilmektedir.

1. *Türkiye'nin bir kültür mirası daha UNESCO listelerindeki yerini aldı*

Burada Türklük ifadesi yerine Türkiye kelimesinin kullanılması itibariyle olayda herhangi bir taraf belirtilmemekte, genele hitap eden bir dil kullanımı söz konusu olmaktadır. Bu durum gazetenin bağlı olduğu ideolojik zemin doğrultusunda birlikteliğe işaret etmektedir.

2. '*Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

BirGün gazetesinde ardalan ve bağlam bilgisi sözlü kültür ürünlerine bağlı olarak bu ürünlerin bir araya getirme işlevi üzerinde durulmaktadır. Toplumsal yapının dinamik çerçevesi folklor ürünlerinin kapsamı içerisinde ele alınmaktadır.

5.4.1.3.2. Mikro Yapı

Mikro yapı, Van Dijk'ın oluşturmuş olduğu ikili şablonun ikinci kısmını oluşturmaktadır. Mikro yapı içerisinde sentaktik çözümleme ile cümle yapılarına bakılır. Kullanılan cümlelerin etken, edilgen yapı da olması aktörlerin belirlenmesi açısından işlevsel bir değer taşımaktadır. Semantik çözümleme kısmında haberin genel anlam ilişkisine bakılır. Kelime seçimi haber içerisinde kullanılan kelimelerin hangi anlama dönük kullanıldığı çözümlenir. Retorik çözümleme ise haber içerisinde yer alan sayısal veriler, kurum kişi isimleri, şahsi görüşler olarak ele alınır.

5.4.1.3.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme kısmında cümlelerin etken, edilgen, basit, birleşik yapısına bakılır.

1**.***'Dede Korkut' UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne oy birliğiyle kabul edildi.*

2.*“Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik” çok uluslu dosyası olarak geçtiğimiz yıl mart ayında UNESCO’ya gönderilen Türkiye'nin kültür mirası temsili listesine 17’nci unsur olarak bugün itibariyle dâhil edildi.*

3.*“Dede Korkut: Destan, Masal ve Müzik” dosyası Kazakistan’ın moderatörlüğünde, Azerbaycan ve Türkiye’nin katılımıyla çok uluslu olarak hazırlandı.*

Yukarda kullanılan cümle yapıları edilgen olarak kurulmuş, buna bağlı olarak aktörler belirsiz bir biçimde gösterilmiştir. Bu belirsizlik haberin herhangi bir yönlendirme amacı taşımadığı fikrini de oluşturmaktadır

4. *Morityus Cumhuriyeti’nin başkenti Port Louis’de gerçekleştirilen UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması 13. Hükümetlerarası Komite Toplantısı’nda temsili listeye alınan Türk destanı artık insanlığın somut olmayan kültürel mirası oldu.*

5.*Türkiye bu kararla temsili listeye en çok unsur kaydettiren ilk 5 ülke arasındaki yerini de korudu.*

6.*‘Dede Korkut’ etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.*

7. *Türkiye’nin bir kültür mirası daha UNESCO listelerindeki yerini aldı*

Yukarda kullanılan cümle yapıları ise etken düzene bağlı olarak oluşturulmuştur. Buradaki cümle yapılarında aktörler açık bir biçimde gösterilmektedir. Cümleler okuyucular üzerinde etki uyandırması amacıyla basit ve teken bir biçimde kullanılmıştır.

5.4.1.3.2.2. Semantik Çözümleme

Haber akışı Hürriyet gazetesinden farklı olarak toplumsal birlikteliği kapsam içerisine alan bir dil ile düzenlenmiştir. Bahse konu dil, sözlü kültür ürünlerine bağlanarak oluşturulmaktadır.

5.4.1.3.2.3. Kelime Seçimi

Sözcük seçimleri dilin çözümlemesine olanak vererek aynı zamanda dilin ardına ulaşmayı da mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda gazetenin haberi ele alış şekline bakıldığında seçilen kelimeler genellikle; kültür ürünlerine, isimlerine dönük atıfları taşımaktadır.

'Dede Korkut' etrafında şekillenen destan, masal ve müzik geleneği Türkiye'nin başta kuzeydoğusu olmak üzere ülke genelinde yaşatılıyor.

Türkiye'nin kültür mirası

"Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik" çok uluslu dosyası…

5.4.1.3.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

BirGün gazetesinin 28/11/2018 tarihli haberinde retorik zemin UNESCO adının kullanımına, ülke adlandırmalarına, liste adına, bakanlık adına ve bazı sayısal verilere dayalı olarak var olmaktadır.

1. *Kültür ve Turizm Bakanlığınca "Dede Korkut"un UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne oy birliğiyle kabul edildiği bildirildi.*

2. *"Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik" çok uluslu dosyası olarak geçtiğimiz yıl mart ayında UNESCO'ya gönderilen Türkiye'nin kültür mirası temsili listesine 17'nci unsur olarak bugün itibariyle dâhil edildi.*

3. *Morityus Cumhuriyeti'nin başkenti Port Louis'de gerçekleştirilen UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması 13. Hükümetlerarası Komite Toplantısı'nda temsili listeye alınan Türk destanı artık insanlığın somut olmayan kültürel mirası oldu.*

4. *Dede Korkut: Destan, Masal ve Müzik" dosyası Kazakistan'ın moderatörlüğünde, Azerbaycan ve Türkiye'nin katılımıyla çok uluslu olarak hazırlandı.*

5.4.1.4. Yeni Şafak Gazetesinde 02/12/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.4.1.4.1. Makro Yapı

Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan haberin analiz çalışmasına makro yapıyla başlanacaktır. Tematik ve şematik çözümleme yapıldıktan sonra mikro yapıya dayalı olarak çözümleme tamamlanacaktır.

2 Aralık 2018 tarihinde Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan haberde başlıklarda kullanılan ifadeler Hürriyet gazetesinde kullanılan medya diline biraz yakın ancak daha toparlayıcı, geniş bir kesime yönelik olarak kullanılmaktadır. Esas olarak Hürriyet ve BirGün gazetelerinden farklı bir medya dilini kullanarak çeşitli şekillerde habere inandırıcılık ve ikna edilebilir durumu sağlamaya çalışmıştır.

5.4.1.4.1.1.Tematik Çözümleme

Haberin ana fikrini veren tematik yapı enformasyon eksiltimi, kurgulama ve genelleştirme şeklinde sıralayabileceğimiz üç aşamalı bir şekilde oluşturulmakta, böylece uzun bir metin kısaltılarak okuyucuya özetleme yapılmaktadır. Tematik yapıda; başlıklar, haber girişleri, spotlar, spot olmadığı durumlarda haber metninin ilk paragrafı, haberin tek paragraftan oluştuğu durumlarda haberin ilk cümlesi incelenmektedir (Doruk, 2013: 116).

5.4.1.4.1.1.1. Başlık

Dede Korkut bizi geleceğe taşıyor.

Haberlerde başlıklar okuyucuyu habere hazırlayan, habere yönlendiren öğedir. Yeni Şafak gazetesinde verilen haberde hiyerarşik olarak en üstte yer alan başlıkta dikkat çekici, okuru haberin devamını okumaya yönlendiren ifadeler kullanılmıştır. Haberde kullanılan başlıkla Dede Korkut destanlarının belli bir geçmişe sahip olduğu gelecekte destanların Türk tarihi açısından önemli olacağı ima edilmektedir. Başlıkta kullanılan "bizi" kelimesi ile gazete kullandığı aidiyete dair dili "geleceğe" ile birlikte kullanılmıştır.

Başlıkta kullanılan '*Dede Korkut bizi geleceğe taşıyor'* önermesine bağlı olarak gelecekte de kültürel unsurların insanları bir arada bulunduracağı sezdirilmektedir. Burada kullanılan ifadeler sloganik bir aktarımı temsil ederek ani etkileyici bir düzeni işaret etmektedir. Dilin toplumsal yönüne vurgu yapılarak toplumsal dilin kışkırtma yönünü anlatıma dâhil etmektedir. Başlık, haberin bağlamı hakkında okuyucuya ayrıntı sunmaktadır. Haber anlatımına geçilmeden önce sunulan başlığa bakıldığında başlığın Türk birlikteliğini kültür temelinde savunduğu aidiyetin bu temelde var olacağını okuyucuya sezdirmektedir.

Sosyal yapının güçlü tutulmasında çok önemli görevler yüklenen halk edebiyatı ürünleri, en önemli kapalı işlevlerinden gelenek taşıyıcılığı fonksiyonuyla kültürel, sosyal, ahlaki kabulleri yansıtmakta ve onlara destek olmaktadır. Sahip olunan değerlerin halk edebiyatı aracılığıyla gelecek nesillere aktarılması, ortak kültür ortamı oluşturarak gelenek, görenek, inanç gibi kültürel yapıyı yansıtan unsurların yeni nesiller tarafından bilinmesine sebep olacaktır. Kültürün gelecek nesillere iletilmesinde toplumun göstergesi kabul edilmektedir (Eker, 2010:403). Bu doğrultuda bakıldığında Yeni Şafak gazetesinde kullanılan başlığın gelecek inşasının sözlü kültür vasıtasıyla oluşacağı imasını oluşturduğu söylenebilir.

5.4.1.4.1.1.2. Haber Girişi

Başlıklardan sonra kullanılan haber girişleri esas olarak spotlara dayalı olarak oluşturulmaktadır. Spot kullanılmadığı durumlarda bir paragrafla habere giriş yapılır. Haber girişleri haber anlatımını özetleyen bir biçimde kullanılır.

İlker Nuri Öztürk imzalı haberde giriş için hazırlanan kısımda hemen yorumlamaya dayalı bir dil kullanılmıştır. Haberde Türk kültürünü anımsatan Yeni Şafak gazetesi, Dede Korkut destanlarını kök değerlere dayalı olarak ele alarak girişte ikna edilebilir haber anlayışını benimsemiştir.

Türklerin kök değerlerinden Dede Korkut, UNESCO'nun Somut Olmayan Kültür Mirasları listesine alındı. Bu mirasın Türk dünyası için önemine değinen proje sorumlusu Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş, "Bu miras geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine ve aidiyet hissinin geleceğe taşınmasına katkı sağlıyor" dedi.

Gazete daha haberin içeriğini sunmadan Dede Korkut destanlarını Türk kültürüne ait olarak vurgulayan ifadeler kullanmaktadır. Destanların UNESCO listesine dâhil edilmesini "*Türklerin kök değerlerinden Dede Korkut"* şeklinde Türk kültürüne dayalı olarak ele almıştır.

5.4.1.4.1.1.3. Fotoğraflar

Fotoğraflar makro yapı içerisinde bulunur. Gazete haberlerinde kullanılan fotoğrafların haberi tamamlayıcısı olmasına dikkat edilir. Haber anlatısı tematik olarak fotoğraf aktarımı ile tamamlanmaktadır.

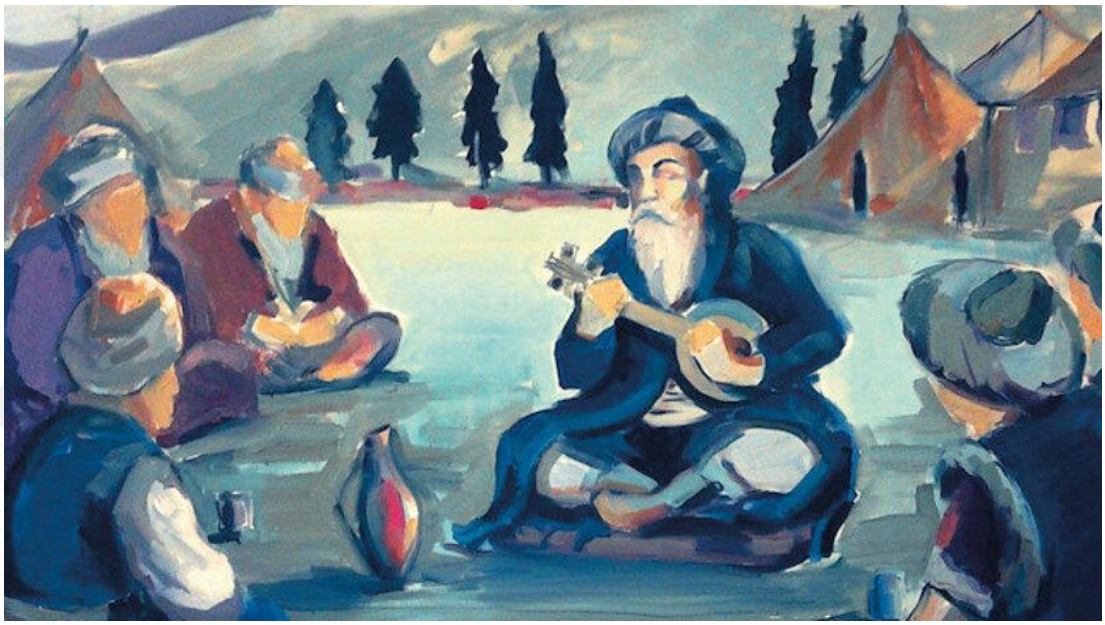

Resim 3. Sözlü Kültür ortamında Dede Korkut temsili

Kaynak:https://www.yenisafak.com/hayat/dede-korkut-bizi-gelecege-tasiyor-3412503

Yeni Şafak gazetesinin kullandığı görsel Türk sözlü kültür yapısına ve halk yaşamına dair veriler sunmaktadır. Dede Korkut olarak sembolize edilen kişinin elinde bulunan çalgı aleti ile Dede Korkut'un Türk kültür dairesi içerisindeki yeri vurgulanmaktadır. Etrafında oturan kişiler üzerinden yapılan aktarım ise Dede Korkut'un toplum içerisindeki konumuna ve sosyal dokuyu güçlendiren yapısına dikkat çekilmektedir. Fotoğrafın arka planında bulunan çadır yapıları ve dağlar geleneksel Türk halk yaşamını sembolize etmektedir. Fotoğrafta bulunan kişilerin üzerindeki elbiseler de geleneksel Türk giyimine dair veri sunmaktadır.

Resim 4. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş

Kaynak:https://www.yenisafak.com/hayat/dede-korkut-bizi-gelecege-tasiyor-3412503

Bu haberde Okan İbiş ile bir söyleşi yapılmış, söyleşide ortaya çıkan konuşmalar haberde yer edinmiştir. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş'in Türk bayrağının olduğu görsel kullanılarak haberin inandırma özelliği desteklenmektedir.

Söylemde söyleşinin toplumsal açıdan oldukça değişik işlevleri olduğu açıktır. Hem birleştirici hem ayrıştırıcı yanları vardır. (Kerbrat-Orecchioni ve bşk., 1987:325) Söyleşinin bir tümlemeci bir işlevi vardır. Topluluğu birbirine bağlayan bireyler arasındaki ilişkinin kurulması, sürmesi ve geliştirilmesinde söyleşi önemlidir. Aynı söyleşinin ayrıştırma işlevinin de söz edilebilir. Söyleşinin toplum içerisinde olmaması durumunda iletişim kesilecek, toplum olma özelliği yitirilecektir. Söyleşi toplumsal olmanın yanında bireysel durumla da ilgilidir. Birey söyleşileri yoluyla kızgınlık, sevgi, nefret, coşku, tutku gibi her türlü duygu değerini açıklama ve alıcısına iletme yolu kazanır (Günay, 2013:44).

5.4.1.4.1.1. Şematik Çözümleme

Haber olayı hakkındaki bilgileri içerir ve ana olayın ele alınış biçimini değerlendirir. Bağlam ve artalan bilgilerini içerebilir (durum). Haber kaynakları ve olayın taraftarlarının sözlü tepkilerine yer verilir (Mora, 2018:18).

Toplumsal yaşam içerisinde yer alan bireyler, dil aracılığıyla anlaşarak sözlü ve yazılı kültürün oluşmasına katkıda bulunurlar. Dil, dünyaya bakışımızda ve yaşananları yorumlamada kullandığımız bir araç olarak aynı zamanda ideolojinin aktarılmasını ve işlemesine de olanak sağlamaktadır. Kelimeler, dile getirdikleri şeyleri temsil etmekte olan işaretlerdir ve kullanımları sırasında bir varlık/değer kazanırlar. Bireyler, dil ve dilin içerdiği ideolojiyi paylaşarak, toplumsal yaşam içindeki varlıklarını sürdürebilirler (Talimciler, 2007:486). Gazete haberinde kullanılan dil birey üzerinde etki oluşturarak devamında topluma yönelik çeşitli açılımlarla etkisini sürdürmektedir.

Birey medya dili karşısında ağırlıklı olarak edilgin bir durumda yer almaktadır. Kitle iletişim aygıtları bu durumun bilincinde kullanılmaktadır. Medya süreçleri içerisinde okuyucu, izleyici, dinleyici olarak konumlanan birey dilden oluşan söylem vasıtasıyla çeşitli şekillerde yönlendirilmektedir.

İdeoloji, her özneyi, ne olduğu, neyin iyi olduğu ve neyin mümkün olduğunu fark etmeye yetenekli kılmaktadır. Böylesine bir yetenekli kılma süreci, sistem içine yaratıcı bir katılıma eşanlı olarak elverirken, belirli olası algılamaları ve eylem tarzlarını, sona erdirmesi anlamında hem sınırlayıcı hem de olanak sağlayıcıdır. Diğer bir deyişle, ideoloji hem verili bir toplumsal düzene boyun eğmeyi hem de verili bir toplumsal düzenin öznelerini üretir (Mumby, 2004:137).

"Van Dijk'a göre, söylem üzerine çoğu eleştirel çalışmalarda merkez kavram güçtür ve daha spesifik olarak grupların ya da kurumların sosyal gücüdür. Sosyal gücü kontrol kavramıyla tanımlayan Van Dijk, eğer gruplar az ya da çok diğer grupların eylemlerini ya da düşüncelerini kontrol edebiliyorsa, o gruplar az ya da çok bir güce sahiptir (Van Dijk, 2015:469-470'ten akt. Karaduman, 2017:36). Bu bağlamda Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri incelemeye esas olan haberlerde oluşturmak istedikleri sosyal gücü kültür ürünleri üzerinden kurgulamaktadırlar.

5.4.1.4.1.1.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Haberin ardalanı ve bağlam bilgisi incelenirken eleştirel söylem analizi yöntemi itibariyle güç/iktidar ve sosyal dokudan ayrılmadan çözümleme yapılır. Bütün haber metinleri belli bir ideoloji çerçevesinde okura sunulur. Haberin bağlı bulunduğu ideoloji kültürel kodlama ve sosyoekonomik gibi süreçler içerisinde okuyucuya sunulmaktadır. Haberin ardalanı, Türk kimliği etrafında örülen sosyal doku ve birlikteliği esas alan bir yaklaşım olarak belirlenmiştir. Haberin birçok yerinde Türklüğe, değerlere, sözlü kültür ürünlerine dayalı aktarımlarla tarihi ve kültürel yapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yeni Şafak gazetesi haber dilinde ikna edilir olmaya yönelik sözel tepkilere, kurum ismine ve komisyon ismine yer vermiştir. Proje sorumlusu ile yapılan röportaj inandırıcılığı artırmaya yönelik olarak ele alınmıştır. İnandırıcılığa dayalı olarak kullanılan ifadeler kişi isminden önce kullanılmıştır. "*Bu mirasın Türk dünyası için önemine"* Bu temelde kurulan haber metni haberin tamamında farklı biçimlerde devam ettirilmektedir.

"*Bu mirasın Türk dünyası için önemine değinen proje sorumlusu Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş"*

"Proje, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesindeki Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldü. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş ile Dede Korkut üzerine konuştuk." Gazete haberi bireysel olmaktan çıkarıp kişilerin sözel tepkileri ile kolektif bir anlatmaya dayandırıp okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır.

"Kazakistan, Azerbaycan ve Türkiye ortaklığında hazırlandı." Ülke ismi kullanılarak inandırıcılık devam ettirilmiştir.

"*Uluslararası alanda ise iş birliğini geliştirmeyi hedefleyen, dosyaya paydaş olan ve diğer TURKSOY üyesi ülkelerle birlikte de Dede Korkut Mirası ile ilgili kültürel değişim programları kapsamında ortaklaşa çeşitli kültürel etkinlikler gerçekleştirmeyi planlıyoruz."* Burada yer verilen sözel yorumlamalar destanları sadece Türkiye özelinde değerlendirmeyip Türk dünyasına yönelik bir çerçeve

içerisinde ele alarak okuyucuyu oluşturmak istediği inandırıcılığın kapsamı içerisine almak istemektedir. Gazete kullandığı dille, inandırıcılığın çatısını kültür unsurlarına dayalı olarak oluşturmak istemektedir.

5.4.1.4.2. Mikro Yapı

Van Dijk'a göre, söylem analizi, dile ve dilin kullanımına dair teorik ve yöntemsel bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu anlamda çözümlemenin konusunu oluşturan söylemler; metinler, mesajlar, konuşmalar, diyaloglar ve haberleşmeler tarafından belirlenmektedir (Dijk, 1988'den akt. Toruk ve Sine, 2012:358). Haber olarak ele alınan konular değerler ve güç ekseninde ekseninde irdelenmektedir.

Çalışmanın bu kısmında haber metninde kullanılan kelimelerin seçimi, cümle yapıları ve retorik çözümleme konuları kapsama dâhil edilecektir.

5.4.1.4.2.1. Sentaktik Çözümleme

Van Dijk'ın çözümleme modelinde sentaktik çözümleme yapılırken cümlelerin uzun-kısa, basit-karmaşık, aktif-pasif durumları incelenmektedir (Van Dijk, 1988, 71). Haberde kullanılan cümleler ağırlıklı olarak etkin bir cümle sistemi ile oluşturulmuştur. Bu sayede aktörler belirgin bir şekilde gösterilmektedir. Haberin tamamında Türk kültürüne, Türk kimliğine, sözlü kültür ürünlerine dair olumlu bir aktarım göze çarpmaktadır. Aktörlerin sözel tepkilerine yer verilen kısımlarda cümlelerin etken olma durumu sağlam bir düzene oturtulmaktadır. Cümleler ağırlıklı olarak olumlu anlam düzeninde ve basit cümle yapısına bağlı olarak kurulmuştur.

1. *Dede Korkut, UNESCO'nun Somut Olmayan Kültür Mirasları listesine alındı.*

2. *Türk kültürünün temel değerlerinden Dede Korkut UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirasları listesine alındı.*

Bu cümlelerde aktörler belirgin olarak gösterilmemektedir, buna bağlı olarak cümle edilgin cümle düzeni içerisinde kurulmuştur.

3. *Dede Korkut daha önce meddahlık, Karagöz, Hıdırellez, çini, ebru, keşkek, ince ekmek, Türk kahvesi gibi farklı alanlardaki değerimizin yer aldığı listeye 17'nci unsur olarak dâhil oldu.*

Bu cümle de aktör belirgin olduğu için etken cümle yapısı kullanılmış, sıralı cümle yapısıyla değerler olumlanarak art arda sıralanmıştır.

4. *Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş ile Dede Korkut üzerine konuştuk.*

Aktörler birlikteliği işaret eden bir düzende kullanılarak etken cümle düzeninde kullanılmıştır. Etken cümle yapısı, okuru etkilemeye dönük bir çaba ile düzenlenmiştir.

5. *Dede Korkut karakteri altında sözlü gelenek olarak ortaya çıkan destan, hikâye ve masalların millî kimliğimizin en önemli yapı taşı olan Türkçemizin oluşumuna önemli katkıları olmuştur.*

Cümle düzeni sıralı olarak; kültür ürünlerine yer vererek kurulmuştur. Etken yapıya bağlı olarak kurulan cümle de sözlü kültür ürünlerinin milli kimliğin ve Türkçenin oluşumuna olan katkıları ön planda tutularak sözlü geleneğe atıflarla cümle oluşumu tamamlanmıştır.

6. *Ayrıca Türklerin geçmişteki sosyal ve kültürel yaşamlarıyla ilgili önemli bilgiler verilmektedir.*

7. *Bu tarihsel bilgiler geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine ve kültürel devamlılık, aidiyet hissinin geleceğe taşınmasına katkıda bulunması açısından sadece ülkemiz için değil tüm Türk dünyası için son derece önemlidir.*

8. *Yüzlerce yıldan günümüze ulaşan Türk dünyası ile ortak kültürel kimliğimizin bir parçası olan Dede Korkut mirasının, ülkemizin kültürel belleğinde canlı bir şekilde yaşatılmaya devam etmesi ve bu mirasın yaşatıldığı Türk dünyası coğrafyasındaki ülkelerle kültürel bağlarımızın güçlendirilmesi gayesiyle geçtiğimiz yıl çalışmalara başladık.*

9. *Dede Korkut mirası meddahların anlatılarında, masallarda ve âşıkların sazlarında yaşatılmaktadır.*

10. *Kuşaktan kuşağa millî kültür, örf ve adetleri ile ahlaki değerlerini bugüne taşıyarak millet olmanın temel dayanağı olan kültürel kimliğimizin devamlılığını sağlamaktadır.*

11. *Dede Korkut Mirası'nın bugüne söyledikleri, özellikle genç nesillerimizi millî kültürlerine bağlı ve sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerleri onlara kazandırmak açısından önem arz etmektedir.*

12. *Dede Korkut Kazakistan'da kopuz ile icra ediliyor.*

13. *Kazakistan'da ise Dede Korkut Mirası 13 geleneksel müzikal anlatı olarak kopuz ile icra edilmektedir.*

14. *Dede Korkut Mirası ile ilgili kültürel faaliyetlerde bulunan STK'lara hali hazırda maddi destek verilmektedir.*

15. *Ayrıca dosyamız UNESCO'ya sunulurken 3 ülke Dede Korkut'un gelecek kuşaklara aktarımı için eylem planı hazırladı.*

16. *Türkiye olarak tanıtıcı yayınlar ve yarışmalar yapmayı planladık.*

17. *Uluslararası alanda ise iş birliğini geliştirmeyi hedefleyen, dosyaya paydaş olan ve diğer TURKSOY üyesi ülkelerle birlikte de Dede Korkut Mirası ile ilgili kültürel değişim programları kapsamında ortaklaşa çeşitli kültürel etkinlikler gerçekleştirmeyi planlıyoruz.*

Yukarda verilen cümlelerin tamamında gazete aktif cümle yapısı tercih ederek Türk kültürünü, sözlü kültür ürünlerini olumlu bir akış içerisinde okuyucuya sunmaktadır. Gazete haberinde başlıkta ifade edilen cümle gazete haberinin temasını sezdirmektedir. Aidiyete dair anlatmalar sözlü kültür ürünleri üzerinden bir ağ oluşturarak Türk kültürünü birleşik bir düzen içerisinde sunmaktadır. Buna dayalı olarak kurulan cümleler ağırlıklı olarak sözlü kültür ürünlerini bir akış içerisinde sunmaktadır. Gazete kullandığı haberde Türk kimliğinin sözlü kültür ürünleri ile ilişkilendirilerek tamamlanacağı aidiyetin de buna dayalı olarak oluşacağını

savunduğu için bu haber dilini kullanmıştır. Bu eksende yapılan çözümlemeler medya dilinin rolü üzerine fikir sunmaktadır.

5.4.1.4.2.2. Semantik Çözümleme

Semantik çözümlemede sözcüklerin, cümlelerin, kısaca bütün söylemin anlamı üzerinde durulması öngörülmektedir (Doruk, 2013: 116). Yeni Şafak gazetesi haberi ele alırken medya diline dayalı olarak kurguyu oluşturup ideolojisini bu şekilde bireylere ve topluma dönük pompalamaktadır. Yeni Şafak gazetesi benimsediği muhafazakâr ve milliyetçi yayın anlayışını kültür ürünlerine dayalı olarak aktarmaktadır. Eldeki bulgular bu durumun sistematik olarak sunulduğunu ve hiyerarşik düzen içerisinde akışın sağlandığını göstermektedir. Başlıktan itibaren kurulan anlam ağı, Türk kimliğinin öznel temsilini folklor ürünlerine dayalı oluşturup işlevselleşmesini bu kültürel akış ile sağlamaktadır.

Sözlü kültür ürünleri bölgesel uyum bakımından birbiri ardınca sıralanmaktadır. Gazete de kullanılan semantik ağ belli bir düzen içerisinde sunulmaktadır. Tarihsel ve sosyal doku bu sistematik akış içerisinde kültür ürünleri ile oluşturulmaktadır.

Dede Korkut karakteri altında sözlü gelenek olarak ortaya çıkan destan, hikâye ve masalların millî kimliğimizin en önemli yapı taşı olan Türkçemizin oluşumuna önemli katkıları olmuştur. Ayrıca Türklerin geçmişteki sosyal ve kültürel yaşamlarıyla ilgili önemli bilgiler verilmektedir. Bu tarihsel bilgiler geçmişle bugün arasındaki kültürel bağın güçlenmesine ve kültürel devamlılık, aidiyet hissinin geleceğe taşınmasına katkıda bulunması açısından sadece ülkemiz için değil tüm Türk dünyası için son derece önemlidir.

ÂŞIKLAR SÖYLÜYOR MEDDAHLAR ANLATIYOR

** Dede Korkut bugüne ne söylüyor?*

Dede Korkut mirası meddahların anlatılarında, masallarda ve âşıkların sazlarında yaşatılmaktadır. Kuşaktan kuşağa millî kültür, örf ve adetleri ile ahlaki değerlerini bugüne taşıyarak millet olmanın temel dayanağı olan kültürel kimliğimizin devamlılığını sağlamaktadır. Dede Korkut Mirası'nın bugüne söyledikleri, özellikle

genç nesillerimizi millî kültürlerine bağlı ve sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerleri onlara kazandırmak açısından önem arz etmektedir.

Dede Korkut Kazakistanda kopuz ile icra ediliyor.

Müzikal anlatı yaygın

** Türkiye'deki Dede Korkut algısıyla Azerbaycan ve Kazakistan'daki algı arasında ne gibi farklar var?*

Örneğin bizde ve Azerbaycan'da Dede Korkut destan, masal ve hikâyeleri âşık ve ozanların, hikâye ve masal anlatıcıları ile meddahların epik anlatımlarıyla yansıtılmaktadır. Hatta âşıklık geleneğinin Dede Korkut'tan doğduğuna inanılır.

Sosyal gücü elinde bulunduran iktidar kesimi, birey üzerindeki etkisini medyaya dayalı olarak artırmaktadır. Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberde sözlü kültür ürünlerinin bir arada kullanılması, başlıktan itibaren oluşturulmaya çalışılan anlam ağı toplumsal iktidarın kurulumunu sağlayacak biçimde sergilenmektedir. "Kültürel çalışmalarda medya, egemen iktidarın kurumsal ve ideolojik yeniden üretim merkezi olarak nitelendirilmektedir. Söylem çözümlemesi ile medya metinlerinin, haberlerin toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolü sergilenmeye çalışılmaktadır. Söylem çözümlemesi ile yazılı, sözlü ve görsel metinlerin içindeki ideolojik unsurların ortaya konması sağlanmaktadır. Söylem çözümlemesi ile dilin ve temsilin nasıl üretildiğinin yanı sıra, temsil, anlam, iktidar arasındaki ilişkiler, kimlikler ve öznelliklerin oluşumu da incelenmektedir (Özer, 2001: 48, 49).

Söylem çözümlemesi vasıtasıyla hâkim ideoloji dilsel temsiller üzerinden aktarılmaktadır. Haberde milliyetçi çizgiye folklor ürünleri kaynaklık etmektedir: *Yüzlerce yıldan günümüze ulaşan Türk dünyası ile ortak kültürel kimliğimizin bir parçası olan Dede Korkut mirasının, ülkemizin kültürel belleğinde canlı bir şekilde yaşatılmaya devam etmesi ve bu mirasın yaşatıldığı Türk dünyası coğrafyasındaki ülkelerle kültürel bağlarımızın güçlendirilmesi gayesiyle geçtiğimiz yıl çalışmalara başladık.*

Semantik anlatımda göze çarpan durumlardan biri de haberde halkbilime dair sık sık vurgulamalar yapıldığıdır. Folklor ürünleri bir arada kullanılarak haber anlatısı

desteklenmiştir. Değerlerin aktarılması, kültürel süreçlerin oluşumu, yeni neslin eğitimi gibi konular sözlü kültür ürünlerine dayalı olarak sağlanmaktadır.

Dede Korkut daha önce meddahlık, Karagöz, Hıdırellez, çini, ebru, keşkek, ince ekmek, Türk kahvesi gibi farklı alanlardaki değerimizin yer aldığı listeye 17'nci unsur olarak dâhil oldu.

Dede Korkut mirası meddahların anlatılarında, masallarda ve âşıkların sazlarında yaşatılmaktadır. Kuşaktan kuşağa millî kültür, örf ve adetleri ile ahlaki değerlerini bugüne taşıyarak millet olmanın temel dayanağı olan kültürel kimliğimizin devamlılığını sağlamaktadır. Dede Korkut Mirası'nın bugüne söyledikleri, özellikle genç nesillerimizi millî kültürlerine bağlı ve sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerleri onlara kazandırmak açısından önem arz etmektedir.

5.4.1.4.2.3. Kelime Seçimi

Sözcük seçimleri, sosyal aktörler hakkında toplumdaki yaygın inanç ve ideolojileri ortaya koyması açısından çözümlemenin en önemli bölümlerinden biridir. Seçilen sözcükler habercinin sahip olduğu dünya görüşünü yansıtması açısından oldukça önemlidir. Haberin sunumunda aynı insanın terörist ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlanabilmesi, muhabirin ve gazetenin ideolojisini ve de bağlı oldukları ideolojik atmosferi göstermektedir. Sözcük seçimleri haber söyleminin mikro yapıları içinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir ve okuyucunun olaylar hakkında genel bir çerçeve kurmasını sağlar (Özer, 2008: 417).

Haber anlatısında kullanılan kelimeler bilinçli bir düzen içerisinde sıralanmaktadır. Seçilen kelimeler geleneksel Türk yaşamında önemli bir yerde bulunan sözlü ürünleri işaret etmektedir. Kurulmak istenen ideolojik hat halk yaşamına bağlı olarak oluşturulmaktadır. Türk kimliğine ve kültürüne sıklıkla yapılan vurgular aidiyetin, birlikteliğin oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

Eleştirel söylem analizi yönteminin en önemli öğelerinden olan "ima" etme durumu kelimelerle sıklıkla yapılmaktadır. Haber anlatısı içerisinde kullanılan folklora dair kelimeler vasıtasıyla muhafazakâr ve milliyetçi aktarım oluşturulmaya çalışılmıştır.

5.4.1.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Haberin retoriğinde ise haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal veriler, taraf ve tanık ifadeleri, fotoğraflar, tırnak içinde aktarılan görüşler vb. unsurlar incelenmektedir (Özer, 2001: 84). Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan haberde retorik analiz edilmeye müsait bazı veriler bulunmaktadır. Haberde kişi anlatımları, tırnak içi kullanımlar, sayısal veriler fotoğraflarla inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır.

1. *"Dede Qurqud / Korkyt Ata / Dede Korkut Mirası: Destan, Masal ve Müzik" adlı dosya Kazakistan, Azerbaycan ve Türkiye ortaklığında hazırlandı.*

Dosya isminin sunulmasında diğer ülke isimleri kullanılarak haberde ikna etmeye dair bir haber dili kullanılmıştır.

Dede Korkut daha önce meddahlık, Karagöz, Hıdırellez, çini, ebru, keşkek, ince ekmek, Türk kahvesi gibi farklı alanlardaki değerimizin yer aldığı listeye 17'nci unsur olarak dâhil oldu.

2. Sayısal veriler ve folklor unsurları kullanılarak inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır.

3. *Proje, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesindeki Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldü. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş ile Dede Korkut üzerine konuştuk.*

Haberin bu kısmında hem kurum ismi, hem müdürlük ismi hem de kişi anlatımı esas alınarak inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır.

4. *Dede Korkut Mirası ile ilgili kültürel faaliyetlerde bulunan STK'lara hali hazırda maddi destek verilmektedir. Ayrıca dosyamız UNESCO'ya sunulurken 3 ülke Dede Korkut'un gelecek kuşaklara aktarımı için eylem planı hazırladı.*

Burada hem STK'lar işaret edilmiş hem UNESCO ismi kullanılmış devamında sayısal veri kullanılarak inandırmaya dair anlatım devam ettirilmiştir.

5.4.2. Kakava

Kökeni ve tarihi üzerinde tartışmalar ve farklı öneriler olsa da Hıdrellez veya Kakava, büyük bir coğrafyada yaşayan farklı inanç ve kültürün bir belleği aynı zamanda bu belleğin nesillere aktarılmasıdır. Ritüelleri açısından yöreye göre az çok çeşitlilik gösterse de özü itibariyle ayrıştırıcı değil, birleştirici ve bütünleştiricidir. En azından bu yanıyla, Hıdrellez ve Kakava'nın taşımış olduğu evrensel değerlerinden dolayı, inanç, dil ve renk farkı gözetmeksizin bu geleneklerin yaşamasına çaba sarf etmek, sürekliliğini sağlamak gerekmektedir (Şanlıer, 2019: 2).

Kakava, halk yaşamında önemli bir yere sahip olmakla birlikte halk hafızası içerisinde de anlatılar itibariyle işlek bir konuma da sahiptir. Kakava şenlikleri farklı temsillerle gerçekleştirilmektedir. Bunlardan biri de Türkiye'de her mayıs ayında gerçekleştirilen 5 Mayısı 6 Mayısa bağlayan gecenin sabahında uygun görülen bir yerde suya girmektir. Kakava anlatılarına göre sabaha doğru suya girmek arınmayı ve temizlenmeyi sağlamaktadır.

Hıdrellez'in kökenine ve kimliğine ilişkin bir hayli tartışma bulunmakta ve bu tartışmaların kimisi de kökenlerinin Hıristiyan geleneklerinde olduğunu iddia etmektedir. Oysaki nerdeyse insanoğlunun kendini bildiğinden beridir benzeri gelenekler var ve var olmaya da devam edecektir. Diyanet Vakfı'nın yayınlamış olduğu İslam Ansiklopedisi Hıdrellez'i şu şekilde ifade etmeye çalışıyor: *"... Müslümanlarca Hızır ve Hıristiyanlarca Aziz Yorgi adına kutlanmasına rağmen doğrudan doğruya İslâm'la da Hıristiyanlıkla da ilgisi olmayan, Ortadoğu ve Balkanlar'da hem Müslümanların hem de Hıristiyan halkların kutladığı bu yaz bayramının kökü İslâm ve Hıristiyanlık öncesi İlkçağ Anadolu, Mezopotamya ve Orta Asya kültürlerinde aranmıştır… Hızır ve İlyâs'a tahsis edilen bu gün, İslâm dünyasının her tarafında kutlanmadığı gibi kutlandığı yerlerde de adı, tarihi ve yapılan merasimler aynı değildir…"* (Şanlıer, 2019: 2).

Hıdrellez'in yöresel isimlerinden biri ise Kakava'dır ve sadece Türkiye Trakyasında kullanılmaktadır. Birbirinden uzak-yakın bu kelime üzerine yapılan kimi açıklamalar, tanımlamalar vardır. Edirneli kültür insanı İsmail Hakkı Soyyanmaz şöyle açıklamış: *"Rumeli Beylerbeyi'nin, Voyvoda ve Veziran sınıfının, paşa, ulema ve diğer*

saray erkanın konutlarının bulunduğu saray-ı atik'in Tekkekapı, Menzilahırı, ve Umurbey mahalleleri yöresi yüksek kaliteli halkının Edirne'nin fethinden 92 yıl sonra İstanbul'un fethi ile İstanbula göç etmeleriyle boşalan konutları göçebe çerge Kıptilerinin doldurup yerleşmeleri, devletin ilgisizliği yüzünden yöreyi mesken tutup kirletmeleri, yerlerde hayvan ve insan pisliklerinin görülmesi "ka'kaa" sözcüğünün pislik var anlamına gelen "kaka var" ve "kaka vağ", çocuk dili ile "kaka vay" diye uyarıda bulunmaları, ka'kaa sözcüğünün kaka var, kaka vay ve kakavağ şeklinde teleffuzları sonucu, ka'kaa sözcüğü günümüzde Kakava şeklinde söylenmeye başlandı." (Şanlıer, 2019:2).

5.4.2.1. Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

Kakava halk yaşamında diğer adıyla Hıdırellez töreni, baharın gelişini sembolize eden ve buna dayalı olarak çeşitli şekillerde kutlanmaktadır. Halk muhayyilesinde önemli bir yere sahip olup kültürel bir süreç olarak tamamlanmaktadır. Hürriyet gazetesi mayıs ayında kutlanan bu töreni gündemine taşıyarak arka planını da okuyucuya sözlü kültür üzerinden sunmaktadır.

Geleneksel halk anlatmaları gündelik yaşam pratikleri içerisinde bireyin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel aktarmalar içerisinde olan Kakava Hürriyet gazetesinde kültürel ve tarihi bağlamı içerisinde ele alınmıştır. Enformasyon olarak bazı ritüellere yer verilen haberde folklor unsurları ve ritüeller işlek bir zeminde kullanılmaktadır. Roman kültüründe simgesel değeri olan Kakava Hürriyet gazetesi tarafından tarihi bağlamı içerisinde verilerek toplumsal birlikteliğin arzusu sezdirilmektedir.

Tematik çözümleme de başlayan haber aktarımı başlık ve spotla kurgu oluşturulmaya başlanmıştır. Folklor unsurları haber anlatımını çeşitli şekillerde kuvvetlendirmektedir. Şematik çözümleme kısmında haberin örgülenmeye başlandığı görülmektedir. Buradaki örgülenme haberin retorik temelini de oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kurulan haber Yeni Şafak gazetesinde ana olay, Kakava coşkusunun kutlanması olarak görülmektedir. Sunuş biçiminde ekonomik temelin yanında folklor unsurları sayesinde halk yaşamına dair detaylar sunulmaktadır

Makro yapıyla birlikte söylem üzerinden başlayan haber çözümleme yöntemi ana olay kısmında haberin esas olarak vermek istediği mesaja odaklanmaktadır. Haberin tamamında kurulan anlam ağı ana olay ve sunuş biçiminde bir yere bağlanıp bütünlüklü bir çerçeve oluşturmaktadır. BirGün gazetesinde yayımlanan Kakava haberi kültürel doku içerisinde başlayıp geleneklere bağlanarak ritüeller üzerinden anlatılmaktadır. Kakava haberi, Roman kültüründe önemli bir yere sahip olan Baba Fingo söylencesiyle folklorik öğelerle halkbilimsel dokuyu yaratmaktadır. Ana olay olarak Kakava şenliklerinin kutlanması olarak verilmekte devamında sunuluş biçimi olarak folklor unsurları işbirliği esas alınmaktadır.

Nehir ritüeli

Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.

5.4.2.2. Hürriyet Gazetesinde 04/05/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.4.2.2.1. Makro Yapı

Wodak'a göre söylem: "Belli bir sosyal durumda iletişim olayını mümkün kılan bir spesifik dil kullanımı ve spesifik sosyal etkileşimdir." (Sözen, 1999:45). Van Dijk'a göre söylem: "Metinler takımıdır, metin yazılı olmak, söylem de sözlü olmak zorunda değildir." (Sözen, 1999: 45).

Makro yapılar, tematik ve şematik analiz olmak üzere iki boyutta ele alınır. Tematik analize dâhil olan alanlar, haber başlıkları (üst başlık, başlık, alt başlık), haber girişi ve spotlardan oluşur. Tematik yapı, haberin içeriğinin anlamıyla ilgili bilgileri verir. Bu noktada, başlıkların birbirleriyle ve haber metniyle olan ilişkisi sorgulanır, başlık ve haber metninin içerdiği bilgiler açısından uzunluğu dikkate alınır (İnceoğlu ve Çomak, 2009:31; Durna ve Kubilay, 2010:68).

Eleştirel söylem analizinde haber incelenmesi ilk olarak makro yapı ile başlamaktadır. Bölüm iki ana başlıktan oluşmaktadır. Haber anlatısı tematik ve şematik çözümleme kapsamı içerisinde iki alt başlıkla çözümlenmeye çalışılır.

5.4.2.2.1.1. Tematik Çözümleme

5.4.2.2.1.1.1. Başlık

Tematik çözümlemeye ilk olarak başlık incelenmesi ile başlanır. Başlık haberin hiyerarşik düzeni içerisinde en üstte yer alıp okuyucuyu habere hazırlayan kısımdır. Haber anlatısı okuyucuyu haberin içine çekmek için dikkat çekici ifadelerle oluşturulur. Ana fikri belirtip, haberin tamamını ele vermemektedir, haberin geriye kalan kısmı ima etme yöntemiyle okuyucuya sezdirilmeye çalışılır.

Kakava Şenliği nedir? Kakava Şenliği ne zaman yapılacak?

Haberde soru şeklinde hazırlanan başlık tanımlamaya dair bir biçimde hazırlanmıştır. Bu şekilde hazırlanan başlıkta okuyucuyu haberin içeriğini merak ettirmeye çalışılmıştır. Ana fikir ile haber içeriği arasında anlamsal bakımdan kopukluk bulunmamaktadır. Haberin veriliş tarihi olan 04.05.2018 Kakava törenlerinin yapıldığı zaman aralığına denk gelmektedir. Yukarda halk yaşamında önemli bir yere sahip olan Kakava isminin kullanılması habere dair dikkat çekmeyi esas almaktadır.

5.4.2.2.1.1.2. Haber Girişi

Haber girişleri genellikle spotlarla yapılmaktadır. Spotların kullanılmadığı yerlerde bir paragraflık bir aktarım ile habere giriş yapılır. Haber girişinin ilk cümlesinde hem Roman kültürü hem de kültürün yaşatıldığı bölgeyi tarif eden söylemsel aktarım üzerinden okuyucunun dikkati çekilmeye çalışılmaktadır. Devamında Kakava kültürünün internette görünür olduğunu belirten ifadeler kullanılmaktadır. Bu durum folklorik unsurların dönemsel olarak popülerleştiğini göstermektedir.

Haber girişinde iki yerde Kakava'nın ne olduğuna dair yanıt aranmakta aynı zamanda Kakava'nın kökleri işaret edilerek değerleri ima eden bir çağrışım

oluşturulmaktadır. En sonda da halk yaşamında önemli temsillerden olan Kakava'nın neden yapıldığı sorularak haberin çatısı örülmeye başlanmaktadır. Haber girişinde kullanılan cümleler folklorik değeri olan Kakava töreni üzerinden yapılmaktadır. Haber girişi ile başlık arasında tematik olarak kopukluk bulunmamaktadır. Tematik olarak ön planda tutulan konu Kakava'nın geleneksel halk anlatmaları ile toplumsal bağı oluşturduğu fikri yer almaktadır.

Roman kültürünün ayrılmaz bir parçası olan ve Edirne bölgesinde her yıl yöre halkının yanı sıra on binlerce turistin katılımıyla gerçekleştirilen Kakava Şenlikleri için geri sayım başladı. Sosyal medyada ya da internette Kakava Şenliği hakkında haberleri gören ve bu şenliği ilk kez duyan vatandaşlar, Kakava ne demek? Sorusuna *yanıt arıyor. Ayrıca, Kakava şenliklerinin kökeni ve şenlik boyunca ne gibi etkinlikler yapıldığı da merak ediliyor. Peki, Kakava nedir? Kakava şenlikleri neden yapılır?*

5.4.2.2.1.1.3. Fotoğraflar

Fotoğraflar, retorik unsurlar olmalarının yanı sıra, makro yapılarda yer alan tematik yapı unsuru olarak da ele alınabilmektedir (Özer, 2009:91-7).

"Haberde görsel imge, diğer bir deyişle haberin kullandığı göstergeler içinde oluşan gösterenler, göndergeye dönüşür. İzleyici, gösterenlerle değil, göndergenin kendisi ile karşı karşıya olduğunu varsayar, buna inanır ve sorgulamaz. Bu özelliği ile görsel medya haber metinleri, okuyucunun gerçeklikle girdiği oyunu asla bozmaz, tersine pekiştirir" (İnal, 1996:104). Haberlerde kullanılan görseller okuyucuyu ikna etmeye yönelik, haber içeriğine uygun olarak kullanılır.

Resim 5. Kakava şenliklerinin temsili

Kaynak:https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kakava-senligi-nedir-kakava-senligi-ne-zaman-yapilacak-40825797

Hürriyet gazetesinin kullandığı fotoğraf, Kakava törenini temsil eden bir görsel olarak değerlendirilebilir. Kakava zamanında birlikteliğin, dayanışmanın önemi üzerine halk anlatısında yaygın bir söylem zemini vardır. Görselde insanların bir arada olduğu, simgesel anlam taşıyan ateşin yakıldığı ve ateş etrafında bazı figürlerin gerçekleştiği görülmektedir. Toplumsal zemin ve medya dili içerisinde sıklıkla ötekileştirilen Romanlar, haberin ilk girişi, devamında görselle birlikte toplumsal yapının önemli bir dinamiği oldukları ve dayanışmayı sağladıkları sezdirilmektedir.

5.4.2.2.2. Şematik Çözümleme

Şematik yapı, durum ve yorumlara odaklanır. Temel ölçütleri, arka plan bilgisi, bağlamsal bilgi, olayın gerçekleştiği ve haberin verildiği tarihler, sonuçlar ve haber kaynaklarıdır. Durum bölümünde, incelenen hikâye örgüsüdür. Durumla ilgili verilen bilginin eksiksiz olup olmadığına bakılarak ortaya çıkmış olayın işleniş biçimi ve sonuçları incelenir. Arka plan bilgisinin verilmesiyle, olayın toplumsal ve politik yönü ortaya konulabilir. Şematik yapının diğer alanı olan yorum bölümündeyse, haber

kaynakları ile haberdeki olayın taraflarının sözlü tepkileri incelenir (Van Dijk, 1988a; 1988b akt. Durna ve Kubilay, 2010:68).

5.4.2.2.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Haberi oluşturan ham maddenin zamana uygun olması gerekmektedir. Bu yönden, haberi oluşturan olayın, fikrin, sorunun dikkati çekebilmesi bakımından şimdiki zamanda olması zorunludur. Olanlar, sanki şimdi oluyormuş gibi haberde yer almaktadır. Daha başka bir deyişle, haber şimdidir, şimdiki zamandan biraz geçmişe bakar ama genelde geleceğe dönüktür. Aslında, dakikalar, saatler söz konusu olunca, haberler çabuk bozulabilen, istenmeyen bir fikir ürünü olduğu açık ve seçik ortaya çıkar. (Tokgöz, 1981: 56). Haber anlatısı geçmişe odaklanıp Kakava'yı günümüz temsili içerisinde ele almaktadır.

Haber, genellikle bir olaya, fikre ve soruna dayanmaktadır. Bunlar olmadan haber yapılamaz. Haberin var olabilmesi için olaya, fikre, değişmeye veya soruna ihtiyaç vardır. Bu olmadan haber yazılamaz. Olaylar fikirler özetlenerek verilmelidir (Hicks'ten akt. Güz: 2005: 61). Haberin arka planına bakıldığında Kakava etkinlikleri farklı katmanlara dayalı olarak ele alınmıştır. Hürriyet gazetesi Kakava'nın tarihsel ve sosyal bağlamına odaklanarak haberi bu düzlemde kurgulamıştır. Haberin diğer bölümlerinde geleneksel halk anlatmalarına yer verilerek Kakava'nın ticarete dönük bir bakışla ele alındığı da görülmektedir.

5.4.2.2.2. Mikro Yapı

5.4.2.2.2.1. Sentaktik Çözümleme

1. *Kakava şenliği en anlaşılır tanımıyla Hıdırellez kutlamalarının Roman kültüründeki yansıması olarak açıklanabilir. Baharın gelişinin kutlandığı Kakava Şenlikleri'nin kökeni Mısır ve Ön Asya'dan gelmektedir. Edirne ve Kırklareli ile Türkiye'nin bazı batı şehirlerde bugün bile Kakava sevinçle kutlanmaktadır. Ateş üstünden atlama, su kenarlarında piknik yapma, müzik, dans bugün gerçekleştirilen eğlencelerdir. Kırklareli'nde bu festivaller Şeytan Deresi'nden geçilerek yapılır. Kakava Şenliği günümüzde Edirne Valisi ve Belediye Başkanı tarafından desteklenen uluslararası bir festival oldu.*

Bu paragrafla olaya giriş yapılmaktadır. Cümleler bu paragrafta aktif yapıya dayalı olarak kurulmuştur. Pasif cümleler kullanmak yerine aktif ifadeler kullanılarak olayın hem tarihi hem de kültürel yönü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Haber anlatısı kullanılırken halkbilimin önemli araştırma konularından olan ritüeller üzerinden aktarım yapılmaktadır.

2. *Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştuğu anı simgeleyen Hıdırellez'in Romanlar arasındaki ismi Kakava. Neredeyse bir yıl boyunca Kakava kutlamalarına hazırlanan Romanlar için mayıs ayı daha da heyecanlı geçiyor. Kakava'nın yaklaştığı her gün katlanan heyecanla hazırlıklara son şekli veriliyor. Şenlik boyunca Romanlar tarafından Tunca Nehri suyuyla el ve yüz yıkayıp sıhhatli olunacağına inanılması, nehir kenarındaki ağaçlardan muratların kabul olması için yeşil dal koparılması ve Baba Fingo'nun şafak vakti Tunca'dan çıkacağının beklenmesi gibi ritüeller yerine getiriliyor.*

3. *Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.*

4. *Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.*

5. *Kakava'nın Hıdrellez'in Roman kültürüyle beslenerek küçük nüanslarla farklılaşan bir kutlamadır. Her ikisinde de uygulanan adet ve ritüeller birbiriyle pek çok benzerlik göstermektedir. Kakava geleneği XVI. yy. ile birlikte Trakya'da görülmeye başlanır. Bu dönemle birlikte Osmanlı'nın geri hizmetlerinde Romanların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Romanların kendi içinden temsilen seçtikleri*

Çeribaşı'nın hizmetlerinin karşılığı olarak senede bir gün vergi toplaması için Hıdrellez günü seçilmiştir. Bu toplananlar ile Romanlar Osmanlı'ya gösterdikleri yararlılıkları sebebiyle ödüllendiriliyor, bunun yansıması olarak da bir kutlama gerçekleştiriyorlardı. Bunun adına ise bir arada yemek olup yemek içmek, fakir ve muhtaçların senede bir gün olsun layıkıyla doyurulması amacından yola çıkarak Kakava-Tencere Bayramı deniliyordu.

6. *Bazı sözlü anlatımlarda ise bu sözcüğün Romanlar'ın neşe dolu yaşayışlarına binaen "Kahkaha-Eğlence-Cümbüş Bayramı" anlamını karşılamak için kullanıldığı ifade edilmektedir. Günümüzde ise daha ziyade Edirne'de rastladığımız üzere; çeribaşı beraberindeki davul-zurna heyetiyle sokakları dolaşıp herkesi bu coşku dolu Kakava kutlamasına davet etmektedir. Günümüzde Edirne ve Kırklareli'nde, diğer Hıdrellez kutlamalarıyla bir arada anılan Kakava kutlamaları, Kırklareli'nin kent festivaline de adını vermiştir. "Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali…"*

Haberin tamamına bakıldığında aktif cümlelerin habere egemen olduğu görülmektedir. Cümle yapıları uzun tutularak Kakava'ya dair anlatım sağlanmaktadır. Enformasyon eksilimine gidilmeyerek olayın neden ve nasıl gerçekleştiği ortaya konulmuştur. Olayın gerçekleşmesi folklor unsurlarına bağlı olarak ele alınmaktadır.

5.4.2.2.2.2. Semantik Çözümleme

Medya tarafından tasarlanan gerçeklikte, bazı "gerçek" unsurlar dışarıda bırakılırken, bazı "yan" öğeler şiddetle vurgulanmakta ve hatta gerekirse, dışarıdan "olmayan" öğeler bile habere dâhil edilebilmektedir. Haber esasta gerçekliği inşa eder, ancak "gerçeği" ilettiği iddiasındadır; ideolojik rolünü gizler. Oysaki haberin oluşturulma sürecinde farklı yapılanmalar ve ideolojik bakış açıları nedeniyle aynı olay, çok faklı biçimlerde kurgulanabilmektedir. Bu yüzden haber metinlerinde bulunan birçok öğe, bağlamdan –haberin üretim sürecindeki arka planından- bağımsız yorumlanamaz. Medya analizlerinde olguları bağlamdan koparak anlamak mümkün değildir (Arık, 2009: 247'den akt. Bilişli, 2016:96). Medya da oluşturulan haberler bir şekilde medya organının oluşturduğu ideolojik hat doğrultusunda ortaya çıkmaktadır.

Arka plana bakıldığında haber metninde oluşturulan anlam, ideolojik zemin ile haber kurgusu içerisinde oluşturulmaktadır.

Hürriyet gazetesinde Kakava bayramı ile ilgili kullanılan haber de halk iletişim biçimlerine, halk arasında oluşan ritüellere, yemek düzenine dikkat çekilmektedir. Haber de oluşan semantik ağ bu düzlem üzerinden oluşmaktadır. Kullanılan görsel halk yaşamını ve birlikteliği temsil eden bir şekilde kullanılmıştır. Roman kültürüne atıflar yapılarak halkbilimin çalışma sistematiğine değinilmektedir.

Haberin tamamında oluşan semantik aşağıda verilen şekliyledir. Semantik ağ folklora dayalı olarak oluşmaktadır.

Halk yaşamında Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak oluşan temsiller bir bütün halinde ele alınmaktadır.

Bazı sözlü anlatımlarda ise bu sözcüğün Romanların neşe dolu yaşayışlarına binaen "Kahkaha-Eğlence-Cümbüş Bayramı" anlamını karşılamak için kullanıldığı ifade edilmektedir. Günümüzde ise daha ziyade Edirne'de rastladığımız üzere; çeribaşı beraberindeki davul-zurna heyetiyle sokakları dolaşıp herkesi bu coşku dolu Kakava kutlamasına davet etmektedir. Günümüzde Edirne ve Kırklareli'nde, diğer Hıdrellez kutlamalarıyla bir arada anılan Kakava kutlamaları, Kırklareli'nin kent festivaline de adını vermiştir. "Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali…"

5.4.2.2.2.3. Kelime Seçimi

Sözcük ve sözcük öbeklerinin seçimi, ideolojik yapılanmayı göstermeleri bakımından önemlidir. Diğer bir deyişle sözcük seçimi, toplumsal aktörler hakkındaki temel inanç ve ideolojileri yansıtabilmektedir (Van Dijk'tan akt. Özer, 2009:92).

“Edirne Valisi” “Belediye Başkanı” “tarafından” “desteklenen” “uluslararası” “bir festival” “oldu.” Gibi ifadelerle devletin ve devlete ait kurumların elinde bulundurduğu güç sezdirilmeye çalışılmaktadır.

Hızır, İlyas, peygamberlerin yeryüzünde buluştuğu anı simgeleyen Hıdırellez'in Ateş üstünden, atlama, Tunca Nehri suyuyla el ve yüz yıkayıp sıhhatli olunacağına inanılması, nehir kenarındaki ağaçlardan muratların kabul olması için yeşil dal koparılması ve Baba Fingo'nun şafak vakti Tunca'dan çıkacağının beklenmesi gibi ritüeller yerine getiriliyor. Yukarda verilen ifadeler doğrultusunda Kakava’nın halk inanışlarıyla sıkı olan bağına değinilmeye çalışılmaktadır.

“…dilekler nehre bırakılacak, Baba Fingo söylencesiyle, Kahkaha-Eğlence-Cümbüş Bayramı, halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak, davul-zurna heyetiyle, Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali. Bu kullanımlar Kakava’nın halkbilime dönük olan ağını ortaya çıkarmak adına işlevsel olarak kullanılmıştır. Kültür ve folklor insan hayatının her alanında çeşitli şekillerde yansımalar gerçekleştirmektedir. Haberin bu kısmı bahse konu yansımaların nasıl sık bir şekilde gerçekleştiğine dair veri sunmaktadır.

Kakava geleneği XVI. yy. ile birlikte Trakya’da görülmeye başlanır. Bu dönemle birlikte Osmanlı’nın geri hizmetlerinde Romanların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Romanların kendi içinden temsilen seçtikleri Çeribaşı’nın hizmetlerinin karşılığı olarak senede bir gün vergi toplaması için Hıdrellez günü seçilmiştir. Bu toplananlar ile Romanlar Osmanlı’ya gösterdikleri yararlılıkları sebebiyle ödüllendiriliyor, bunun yansıması olarak da bir kutlama gerçekleştiriyorlardı. Bunun adına ise bir arada yemek olup yemek içmek, fakir ve muhtaçların senede bir gün olsun layıkıyla doyurulması amacından yola çıkarak Kakava-Tencere Bayramı deniliyordu. Paragrafta kullanılan kelimeler üzerinden Kakava’nın tarihi ve kültürel dokusuna dair enformasyona gidilmiştir. Kelimelerle Kakava’nın nedenine odaklanılmıştır.

Pek çok turizm şirketinin günübirlik paketleri içerisine aldığı "Kakava" turu sayesinde özellikle İstanbul, Bursa, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale gibi illerden binlerce turistin geldiği Sarayiçi'ndeki kutlamalar, Kakava ateşinin yanmasına saatler

kala başlayacak. Roman grupların müzikleri eşliğinde eğlencelerin başladığı Sarayiçi'nde protokol üyelerinin karşılanması sonrası üst üste dizilen odunların ateşlenmesiyle devam edecek kutlamalarda katılımcılara Kakava pilavı ikram edilecek. Paragrafta ekonomik yaşama dair kelimeler kullanılarak Kakava'nın ekonomik yapısına odaklanılırken aynı zamanda kültürel doku üzerinde de durulmuştur. Ekonomik aktarımlar yapılarak Kakava gerçek dokusundan uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.

5.4.2.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Dijk'a göre haber retoriği şeyleri nasıl söylediğimizle ilgilidir. Haberde retorik yapıların kullanımı; iletişimin tasarlanmış ve amaçlanmış etkilerine bağımlıdır. Haber retoriğinin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi haberin inandırıcı olması gerekliliği, ikincisi ise haberin, alıcının davranışını istenen yönde değiştirebilmesidir. Nitekim haber ikna için vardır (Özer, 2011:172-173).

Haberlerin retoriği açısından ise hem sayılar ve istatistikler verilerek haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmakta hem de haberin ikna edici olması için alıntılara başvurulmaktadır. Dolayısıyla haberde tarafsızlığı sağlamanın en genel geçer yolunun alıntılara başvurmaktan geçtiği söylenebilmektedir (İnal, 1996: 157).

Haber retoriğinde inandırıcılığı oluşturmak ve artırmak adına bazı sayısal veriler ve kurum isimleri ve alıntılar kullanılmaktadır.

1. *Baharın gelmesiyle birlikte her yıl Mayıs ayında Edirne'de düzenlenen Kakava şenlikleri için artık sayılı günler kaldı. Kakava şenliklerini daha önce duymayan vatandaşlar ise Kakava Şenlikleri hakkında bilgi sahibi olmak için araştırma yapıyor. İşte, Kakava Şenlikleri hakkında merak edilen detaylar ve "2018 Kakava Şenliği programı"*

2. *Kakava Şenliği günümüzde Edirne Valisi ve Belediye Başkanı tarafından desteklenen uluslararası bir festival oldu.*

Haberde Kakava'nın kökeni inanç esaslı olarak açıklanarak retorik anlam güçlendirilmiştir.

3. *Kakava şenliği en anlaşılır tanımıyla Hıdırellez kutlamalarının Roman kültüründeki yansıması olarak açıklanabilir. Baharın gelişinin kutlandığı Kakava Şenlikleri'nin kökeni Mısır ve Ön Asya'dan gelmektedir.*

Haberin devamında sayısal veriler üzerinden retorik hat güçlendirilmeye çalışılmıştır.

4. *Romanların, doğanın uyanışını bolluk ve bereket dileği ile eğlenceli şekilde kutladığı Kakava Şenlikleri bu yıl 5 Mayıs Cumartesi günü Edirne'de geleneksel at yarışlarıyla başlanacak. Roman gençleri, yaklaşık 2 kilometrelik parkurda yük atlarıyla hünerlerini sergileyecek. Aynı gün saat 17.30'da kutlamalar tarihi Sarayiçi'nde devam edecek.*

5. *Kakava geleneği XVI. yy. ile birlikte Trakya'da görülmeye başlanır.*

5.4.2.3. Yeni Şafak Gazetesinde 04/05/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.4.2.3.1. Makro Yapı

Makro yapılar, haber başlıkları, alt başlıklar, haber spotları, haber girişleri, haberde hangi temaların birbirlerini izlediğinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan tematik yapı ve bu temaların şematik yapılarından oluşur (Arık, 2009: 248'denn akt. Bilişli, 2016:95).

5.4.2.3.1.1. Tematik Çözümleme

Haberin ana fikrini veren tematik yapı enformasyon eksiltimi, kurgulama ve genelleştirme şeklinde sıralayabileceğimiz üç aşamalı bir şekilde oluşturulmakta, böylece uzun bir metin kısaltılarak okuyucuya özetleme yapılmaktadır. Tematik yapıda; başlıklar, haber girişleri, spotlar, spot olmadığı durumlarda haber metninin ilk paragrafı, haberin tek paragraftan oluştuğu durumlarda haberin ilk cümlesi incelenmektedir (Bilişli, 2016:95).

5.4.2.3.1.1.1. Başlık

Başlıklar ve spotlar aynı zamanda haberi özetler ve okuyucunun dikkatini haber üzerine toplar; ancak bu aşamadan sonra okuyucu istekli ise ve vakti varsa, haberin tamamını okumaktadır. Bu sebeple tematik çözümleme yapabilmek için de başlıklar ve alt başlıklar önemlidir (Bilişli, 2016:95).

Kakava Coşkusu

Kullanılan başlıkta yer ve zamana dair bilgi verilmeyerek enformasyon eksilimine gidilmiştir. Başlıkta belli bir kesime yönlendiren kelimeler kullanılmamıştır. Başlık kurgulamasının genel kesime hitap ettiği görülmektedir. Gazete başlığında coşku kelimesi kullanılarak Kakava'nın halk hafızasında yer alma biçimi hatırlatılıp Kakava'yı coşku, neşe ile özdeşleştirmektedir.

5.4.2.3.1.1.2. Haber Girişi

Haber şeması içinde başlıklardan sonra gelen spotlar, haber girişleri, haber metnini özetleyen ve ana olayı aktaran bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bilişli, 2016:95)

4 Mayıs 2018 tarafında Yeni Şafak gazetesinde Kakava Coşkusu başlığıyla verilen haberde spot kullanılmıştır. Spotta Kakava'nın Romanlara ait bir olduğu vurgulanmaktadır. Haberde Kakava'nın nerede kutlandığı tam olarak söylenmektedir. Devamında Kakava'nın ekonomik temellerine vurgu yapılarak halk yaşamında yeri işaret edilmektedir.

Romanların bahar bayramı olarak kutladığı Edirne'deki Kakava Şenlikleri'ne yerli yabancı çok sayıda turist ilgi gösterdi. Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava, kentteki esnafın da yüzünü güldürdü. Kentteki oteller tamamen doldu.

Kakava ile halk anlatmaları arasında ilişki kurularak halk yaşamına dair etkisi vurgulanmaktadır. *Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava, kentteki esnafın da yüzünü güldürdü.*

5.4.2.3.1.1.3. Fotoğraflar

Makro yapı içinde yer alan fotoğraflar haber anlatısındaki temayı oluşturan tematik yapının bir unsuru olarak ele alınmaktadır. İncelenen haberlerde kullanılan fotoğraflara bakıldığında haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler niteliktedir. (Bilişli, 2016:96)

Yeni Şafak gazetesinde kullanılan habere bakıldığında haber anlatısında üç fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflara bakıldığında spotta oluşturulmaya çalışılan temaya uygun görseller seçildiği göze çarpmaktadır. Fotoğraflarda ekonomik temel halk yaşamında simgesel değeri olan Kakava kurabiyesi ve yiyecekler üzerinden desteklenmektedir.

Resim 6. Kakava temsili

Kaynak: https://www.yenisafak.com/gundem/kakava-coskusu-3269141

Resim 7. Kakava temsili.

Kaynak: https://www.yenisafak.com/gundem/kakava-coskusu-3269141

Görsel 8. Kakava temsili**.**

Kaynak: https://www.yenisafak.com/gundem/kakava-coskusu-3269141

Yukardaki görsel de gösterilen kişinin üzerindeki giysiler Edirne'de yaşayan insanların kültürel dokusuna dair bir temsili sergilemektedir. Kakava'nın folklorun bir parçası olduğu ve halk yaşamından şekillendiği izlenimi ortaya çıkmaktadır.

5.4.2.3.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik yapı unsurları durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu ve sonuçlar, yorum bölümünde ardalan ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır (Doruk, 2013:120'den akt. Bilişli, 2016:97).

5.4.2.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Van Dijk'a göre ardalan bilgisi olayların sosyal ve politik yönüdür, yapısal ve tarihseldir (Özer, 2001:122). Haberin ardalan ve bağlam bilgisini her yıl bahar aylarında halk tarafından kutlanan Kakava bayramı oluşturmaktadır. Haberin sosyal bağlamı Kakava'nın bolluk, bereket ve birlik getirdiğine dair olan inanmadır. Bununla birlikte gazete Kakava'nın Romanlara ait olduğu söylemini oluşturarak bu coşkuyu sadece bir kesime dayalı olarak ele almaktadır. Kakava'nın coşku ve bereket getirmesinde folklor unsurlarının payı olduğu söylemi de oluşmaktadır.

Romanlar tarafından 'bahar bayramı' olarak kutlanan ve yerli yabancı çok sayıda turistin katıldığı Kakava Şenlikleri öncesi Edirne'de ekonomik yaşam hareketlendi.

Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava, kentteki esnafın da yüzünü güldürdü.

Şekerlemeci Arif Meriç, birçok turistin şenlikleri görmeye geldiğini kaydetti. Meriç, "Misafirlerimize tarihimizden gelen 40 baharatlı deva-i miskimizi, badem ezmemizi, kavala ve kallavi kurabiyelerimizi, luk-i ala ve luk-i leziz dediğimiz lezzetleri hazırladık" dedi.

Kakavanın adetleriyle korunan, ananevi bir faaliyet olarak turizm ateşini de yaktığını belirten Bacıoğlu, "Her yıl Edirne'ye ve bölgedeki birçok turistik tesise

Kakava odaklı turist gelmekte. Bu anlamda çok önemli bir faaliyet noktası olarak ortaya çıkıyor. Biz bu heyecanı ve bereketi turizmciler olarak yaşıyoruz" diye konuştu.

5.4.2.3.2. Mikro Yapı

Haber metninin mikro yapısının çözümlenmesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümlelerin yapılarına, basit/karmaşık, etken/edilgen durumlarına, kelime seçimlerine, haber metninde ardı ardına gelen cümleler ile oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkilere, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, taraf ve tanık ifadelerine, fotoğraflara, tırnak içinde aktarılan görüşlere vb. unsurlara bakılmaktadır (Özer, 2001a: 83, 84'ten akt. Bilişli, 2016:99).

5.4.2.3.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme kapsamında genel olarak haberlerde kullanılan cümle yapılarının aktif/pasif, uzun/kısa ve basit/karmaşık olup olmadığı incelenmektedir. Cümlelerin etken ya da edilgen yapıda olup olmadığının yanı sıra öznenin nasıl konumlandığına ve cümlenin nasıl kurulduğuna bakılmaktadır (Bilişli, 2016:100). Yeni Şafak gazetesinde kullanılan haberin sentaktik çözümlemesi esas olarak etken cümle yapısına bağlı olarak Kakava'nın olumlanması üzerine kuruludur.

Kullanılan cümlelerde etken yapıya sahip cümleler kullanılmıştır. Her iki cümle de de aktörler belirgin bir şekilde gösterilmektedir. İkinci cümlede Kakava vurgusu kullanılarak (Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava) özne Kakava üzerine çekilip olumla yapılmıştır.

1. *Romanların bahar bayramı olarak kutladığı Edirne'deki Kakava Şenlikleri'ne yerli yabancı çok sayıda turist ilgi gösterdi.*

2. *Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava, kentteki esnafın da yüzünü güldürdü.*

Etken cümle yapısı kullanılarak Kakava'nın ekonomiye dair olumlu etkisi *Edirne'de ekonomik yaşam* öznesi ile olumlanarak gösterilmektedir.

3. *Romanlar tarafından 'bahar bayramı' olarak kutlanan ve yerli yabancı çok sayıda turistin katıldığı Kakava Şenlikleri öncesi Edirne'de ekonomik yaşam hareketlendi.*

Yiyecek ve içecek tesislerinin seferberliği öne çekilerek yetkilerin kim olduğu söylenmemiş ancak somut bir izlek oluşturulmaya çalışılmıştır.

4. *Yiyecek ve içecek tesisleri, Kakava odaklı müşterilerine uygun çeşitler hazırlıyor.*

5.4.2.3.2.2. Semantik Çözümleme

Semantik çözümlemede sözcüklerin, cümlelerin, kısaca bütün söylemin anlamı üzerinde durulması öngörülmektedir (Doruk, 2013: 116).

"Haber, insanları ilgilendirecek zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özetidir." (Tokgöz: 2000: 167).

Küreselleşmenin bir yandan tek biçimliliği hızlandırırken, diğer yandan yerelliğe duyulan merakı artırdığını gözleyen ülkeler, halkbilimi alanında yeni ve stratejik yapılaşmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu yapılanış, kültür turizmine yeni bir boyut kazandırmış, halkbilimi alanında yeni kuramlar ortaya çıkarmıştır. XIX. yüzyılda 'yaşatmak için saklamak' amacıyla derlenen halkbilim ürünleri, artık 'yaşatmak için yaymak' düşüncesiyle uygulanmaktadır (Oğuz, 2002:8'den akt. Eker, 2010:405). Yeni Şafak gazetesinde Kakava ile ilgili haber, sözlü kültür dokusuyla birlikte kültür turizmini hedefleyen bir biçimde yayınlanmıştır.

Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan haberin semantiği temelde Kakava'nın ekonomik yapısı üzerinde durulmaktadır. Haber anlatısı ön planda ekonomik yapı ile bütünleşik görünürken arka planda Kakava'nın folklorik yönü ve halk arasındaki birlikteliğe vurgusu ile devam ettirilmektedir. Haberin tamamı esas olarak bu düzen üzerine kurulmaktadır. Halk anlatmaları ve ekonomik yaşam iç içe bir anlatımla sunularak haberin sosyal dokuya dönük yanı güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Bahar ayının bereketini heybesinde taşıyan Kakava, kentteki esnafın da yüzünü güldürdü.

Meriç, "Misafirlerimize tarihimizden gelen 40 baharatlı deva-i miskimizi, badem ezmemizi, kavala ve kallavi kurabiyelerimizi, luk-i ala ve luk-i leziz dediğimiz lezzetleri hazırladık" dedi.

5.4.2.3.2.3. Kelime Seçimi

Haberlerde kulllanılan kelimeler bütünlüğü oluşturan yapıyı sağlam bir zemine oturtan unsurlardır. Gazetenin vermek istediği mesaj ile yayın politikası itibariyle bağlı olduğu ideoloji kelime seçimleri ile çözümlenebilmektedir. Eleştirel söylem analizinin önemli hususlarından olan "ima" etme durumu kelime seçimleri üzerinden de gerçekleşmektedir.

Yeni Şafak gazetesi haberin ekonomik ve folklor yanını birleştirmek için *bahar bayramı"* tamlamasını kullanmıştır.

Kakava'nın olumlu etkisi *"ekonomik yaşam hareketlendi."* kelime grupları ile gösterilmiştir.

Kamusal yaşam içerisinde sıklıkla kullanılan kelimeler toplumun yaşamına dair veriler sunmaktadır. Kalıplaşmış söz takımı ya da sıklıkla kullanılan herhangi bir kelime insanların acı, sevinç, mutluluk gibi duyguların yaşanmasını sağlayarak toplumsal hafıza içerisinde uzlaşı yollarını açarak kültürün dinamik yapısı içerisinde işlevsel olarak kalır.

Haber anlatısında toplumsal birlikteliğe ve dayanışmaya dayalı imalar sıklıkla kullanılmaktadır. Toplumsal dayanışma folklor unsurları üzerinden de sağlanmaktadır. *Kılıç, "Annelerimizin baharın gelişini kutlamak için hazırladığı Hıdırellez kurabiyelerini biz de ürettik ve paketledik. Kurabiye paketlerimizi de baharın gelişini ifade eden çiçeklerle süsleyerek hazırladık. Cıvıl cıvıl renkleri olan paketler hazırladık, bunu sadece bahar ayına şenliklere özel üretiyoruz. Şehre gelen misafirlerimizin alıp hediye olarak götürdükleri lezzetli ve keyifli bir ürün oldu" ifadelerini kullandı.*

5.4.2.3.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Dijk′a göre haber retoriği şeyleri nasıl söylediğimizle ilgilidir. Haberde retorik yapıların kullanımı; iletişimin tasarlanmış ve amaçlanmış etkilerine bağımlıdır. Haber retoriğinin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi haberin inandırıcı olması gerekliliği, ikincisi ise haberin, alıcının davranışını istenen yönde değiştirebilmesidir. Nitekim haber ikna için vardır (Özer, 2011:172-173'ten akt. Bilişli, 2016:101). Bu verilere dayalı olarak yapılan analiz çalışmasında Yeni Şafak gazetesinde kullanılan haber anlatısının inandırıcılığını artırmak için sayısal verilerden, kurum isimlerinden ve alıntılamalardan yararlanıldığı görülmektedir.

1. Haber anlatısında hem dernek ismi hem de dernek başkanının açıklamalarına yer verilerek ikna etme durumu oluşturulmaya çalışılmıştır. *Edirne Tanıtım ve Turizm Derneği Başkanı Bülent Bacıoğlu, her 5-6 Mayıs'ta olduğu gibi bu yıl da Trakya'yı Kakava heyecanının sardığını söyledi.*

2. *Bacıoğlu, "Her yıl Edirne'ye ve bölgedeki birçok turistik tesise Kakava odaklı turist gelmekte. Bu anlamda çok önemli bir faaliyet noktası olarak ortaya çıkıyor. Biz bu heyecanı ve bereketi turizmciler olarak yaşıyoruz" diye konuştu.*

3. *Kılıç, "Annelerimizin baharın gelişini kutlamak için hazırladığı Hıdırellez kurabiyelerini biz de ürettik ve paketledik. Kurabiye paketlerimizi de baharın gelişini ifade eden çiçeklerle süsleyerek hazırladık.*

Halk anlatıları üzerinden alıntılama yapılarak retorik hat güçlendirilmeye çalışılmıştır. *Meriç, "Misafirlerimize tarihimizden gelen 40 baharatlı deva-i miskimizi, badem ezmemizi, kavala ve kallavi kurabiyelerimizi, luk-i ala ve luk-i leziz dediğimiz lezzetleri hazırladık" dedi.*

5.4.2.4. BirGün Gazetesinde 26/04/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.4.2.4.1. Makro Yapı

Makro yapılar, haber başlıkları, alt başlıklar, haber spotları, haber girişleri, haberde hangi temaların birbirlerini izlediğinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan tematik yapı ve bu temaların şematik yapılarından oluşur (Arık, 2009: 248'den akt. Bilişli, 2016: 94).

5.4.2.4.1.1. Tematik Çözümleme

Tematik çözümleme başlığında haberin vermek istediği mesajı hangi şekilde yaptığı ve vermek istediği mesajı ulaştırmak istediği kitleyi kurgulama biçimi incelenmektedir. İlk olarak başlık ile başlanan çözümleme ardından haberin spot kısmına bakılmaktadır. Eğer spot kullanılmamışsa haberin ilk paragrafına dikkat edilir.

5.4.2.4.1.1.1. Başlık

Haberlerde kullanılan başlıklar haberi kitlelere en kısa şekilde ulaştırmanın yolu olarak kullanılmaktadır. Başlık dikkat çekici olduğu oranda haber okunup yayılabilir.

Kakava-Hıdırellez Şenlikleri kutlama programı açıklandı

26.04.2018 tarihinde BirGün gazetesinde Yaşam kategorisinde yayınlanan haber başlığında Kakava'nın halk yaşamında yaygın biçimde kullanılan Hıdırellez kelimesi ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Başlıkta Kakava kutlaması yapılan şenlik olarak değerlendirilmektedir. Halk kültüründe önemli bir yeri olan Kakava bu başlıkla geniş halk kesimine yönelik olarak başlıklandırılmıştır. Şenlikler geniş halk kesimlerinin bir arada olduğu etkinlik ve kutlamalardır. Başlıkta kullanılan ifadeler üzerinden yapılan inceleme de başlığın halk birlikteliğini esas aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

5.4.2.4.1.1.2. Haber Girişi

Haber metni önemli bilgiden önemsiz bilgiye doğru hiyerarşik yapıya sahiptir. Haberi üreten kendi bakış açısına göre topladığı verileri önem sırasına koyarak iletir. En önemli bilgiyi, haber metninin genel tavrını da yansıtacak biçimde başlıkta kullanır. Haberin spotu ise önemli bilginin yoğunlaştığı bir kesittir (Keskin,2004:392'den akt. Güngör, 2013:250).

Haber girişleri habere özet mahiyetinde oluşturulan kısımdır. Haber girişleri genel olarak spot olarak kullanılmaktadır. Spotun kullanılmadığı durumlarda ya bir cümle ya da paragraf şeklinde habere giriş yapılır.

Kullanılan spotta enformasyon eksilimine gidilmeden yer ve zaman hakkında bilgilere yer verilmektedir. *"geleneksel at yarışları, Roman gençleri"* kelime grupları üzerinden yapılan aktarım haberi folklor öğelerine ve belli bir kitleye dayalı olarak kurgulama yaparak okuyucuyu belli bir görüş okumasına yönlendirmektedir. Bu kısımda spot ile özetlenen haber okuyucunun ilgisini çekerse okunabilmektedir.

Programa göre kutlamalara 5 Mayıs Cumartesi günü geleneksel at yarışlarıyla başlanacak. Roman gençleri, yaklaşık 2 kilometrelik parkurda yük atlarıyla hünerlerini sergileyecek. Aynı gün saat 17.30'da kutlamalar tarihi Sarayiçi'nde devam edecek.

5.4.2.4.1.1.3. Fotoğraflar

Haberlerin içeriğinde kullanılan görseller başlık ve spotta verilmek istenen mesaja uygun olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde kullanılan görsel haber anlatısını çeşitli şekillerde güçlendirmektedir. Tematik yapının bir parçası olan görseller gazetenin yaslandığı ideolojik zemini de çözümlemeyi sağlamaktadır.

BirGün gazetesinde kullanılan habere baktığımızda sadece bir fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir. Haberde yer alan fotoğraf başlığı destekler nitelikte kullanılmıştır. Kakava şenliklerinin önemli bir kısmı olan ateş yakma, insanların ateşin çevresinde konumlanması ritüeli haberde kullanılarak başlıkta verilmek istenen birliktelik mesajına vurgu yapmaktadır. Folklorik bir öğe olan Kakava bu fotoğrafla sembolize edilmiştir.

Resim 9. Kakava temsili.

Kaynak:https://www.birgun.net/haber/kakava-hidirellez-senlikleri-kutlama-programi-aciklandi-213638

5.4.2.4.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik yapı unsurları durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu ve sonuçlar, yorum bölümünde ardalan ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır (Doruk, 2013:120'den akt. Bilişli, 2016:97).

5.4.2.4.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Van Dijk'e göre söylem bağımsız bir yapı değildir, sosyal ve kültürel bağlam içerisinde var olur (Ülkü, 2004:274'ten akt. Güngör, 2013:250). Van Dijk medya söylemini metne dayalı yorumsal ve bağlama dayalı sosyal gelenek biçimindeki yaklaşımların harmanlandığı bir çerçeve de ele alır. Ona göre ideoloji söylemde ifadesini bulur ve söylem aracılığıyla yeniden üretilir (Ülkü,2004:278'den akt. Güngör, 2013:250). Haberlerde kullanılan ardalan bilgisi haberin sosyal ve tarihsel arka planını oluşturmaktadır. BirGün gazetesinde kullanılan ardalan bilgisi Roman kültürüne ve folklor unsurlarına dayalı olarak Roman halkının sosyokültürel dokusunun oluştuğu bağlam ele alınmaktadır.

Roman grupların müzikleri eşliğinde eğlencelerin başladığı Sarayiçi'nde protokol üyelerinin karşılanması sonrası üst üste dizilen odunların ateşlenmesiyle devam edecek kutlamalarda katılımcılara Kakava pilavı ikram edilecek.

Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak.

Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.

Kakava'nın tarihsel yapısına dikkat çekip Edirne belediye başkanının açıklamasına yer verilmesi Roman kültürünün resmi kurumlar tarafından desteklendiği söylemi oluşturulmaktadır.

Bin 400 yıllık bir gelenek

Edirne Belediye Başkanı Recep Gürkan, yaptığı yazılı açıklamada, şenliklerin yaklaşık 1,5 asırlık kökeni olduğunu belirtti.

5.4.2.4.2. Mikro Yapı

Haber anlatısının mikro yapı çözümlenmesi sentaktik çözümleme, semantik ağ, kelime seçimleri ve retorik çözümleme vasıtasıyla yapılmaktadır**.**

5.4.2.4.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme, kısmında cümlelerin yapısına odaklanılarak aktif/pasif, etken/edilgin çerçevesine dikkat edilerek öznenin cümle içinde konumlanışına bakılır.

1. Basit cümle yapısıyla kurulan bu cümle de Roman gençleri özne konumunda gösterilerek kültürel değerlerin etkin bir şekilde belirtilmesi söz konusudur. *Roman gençleri, yaklaşık 2 kilometrelik parkurda yük atlarıyla hünerlerini sergileyecek***.**

2. Haberde kutlama ve şenlik kelimelerinin kullanıldığı kısımlarda özne aktif biçimde gösterilerek bahse konu kelimelerin olumlanması yapılmaktadır. *Sarayiçi'ndeki kutlamalar, Kakava ateşinin yanmasına saatler kala başlayacak.*

3. Kakava şenlikleri haberde tamamen kültürel doku içerisinde ele alınmaktadır. Kakava'nın önemli ritüellerinden olan Kakava pilavı özne konumunda gösterilmektedir. *Kutlamalarda katılımcılara Kakava pilavı ikram edilecek.*

4. Kültürel doku ve folklor unsurları haberin birçok kısmında olumlanarak, aktif bir biçimde göstererek özne etken yapısıyla yer almaktadır. *Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak*

5. Resmi açıklamalara yer verilen kısımlarda özne etken yapı içerisinde kullanılarak aktörler açık biçimde gösterilmektedir. *Edirne Belediye Başkanı Recep Gürkan, yaptığı yazılı açıklamada, şenliklerin yaklaşık 1,5 asırlık kökeni olduğunu belirtti. Gürkan, günden güne ağırlanan turist sayısının daha da artacağına inandığını kaydetti.*

6. Belediye başkanı kültürel öğelere dair değinmeleri gazete tarafından geniş bir perspektifle ele alınmaktadır. *Hıdırellez'in geçen yıl aralık ayında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ne girdiğini anımsatan Gürkan, "Baharın gelişini müjdeleyen Kakava-Hıdırellez Şenlikleri'ne bir kez daha ev sahipliği yapmanın onurunu ve gururunu yaşıyoruz. Yurt içi ve dışından her yıl binlerce kişinin katıldığı şenliklerimizde dev Kakava ateşini yine tüm dünyaya barış, sağlık ve mutluluk getirmesi için yakacağız. Baharı, Türkiye'nin en kadim şehirlerinden biri olan Edirne'de karşılamak, bu heyecana ortak olmak isteyen herkesi medeniyetler şehri Edirne'ye davet ediyorum." ifadelerini kullandı***.***

5.4.2.4.2.2. Semantik Çözümleme

Van Dijk'e göre, metnin öncelikle ne söylediği, neyle ilgili olduğu, yani metnin anlamı üzerinde durulmalıdır. Bu anlamda metnin semantik çözümlemesi yapılır. Sözcükler, tümceler, paragraflar metnin semantik yapısını oluşturan öğelerdir. Tümcelerin kavramsal yapıları semantik bir değer taşır. Metnin toplumsal bağlamı, tümceler arasındaki anlamsal ilişki de semantik yapı kapsamında ele alınır (Güngör,2013:248).

BirGün gazetesinde yayınlanan haberde sosyokültürel doku hiyerarşik bir düzen içerisinde sıralanmaktadır. Haberin başlıktan retorik çözümlemeye kadar giden

akışı sosyokültürel yapıya bağlı olarak sözlü kültür ürünlerinin çerçevesinde ele alınmaktadır. Kakava'nın Roman kültürü içerisinde gösterilmesiyle birlikte sözlü kültür ürünlerinin toplumsal beraberliği oluşturduğu iması haber içerisinde sezdirilmektedir. "Kültürel yapıdaki zenginliği ortaya çıkaran halk edebiyatı ürünleri, sosyal hayattaki beraberliğin, ortak değer yargılarındaki birliğin sağlanmasında önemli rol üstlenen bir iletişim yöntemidir. Kültür hayatının temelini oluşturan, insanlık tarihi kadar eski olan iletişim, toplumu meydana getiren insanların duygu, düşünce ve yargılarını ifade eden anlam yüklü mesajların aktarımıdır. İnsan yaratıcılığının, tasarım gücünün, anlam yükleme yeteneğinin göstergesi olan mesajlar, her toplumda geçerli olan davranış ve tutumları oluşturarak olaylara o topluma özgü olma vasfı kazandırır" (Eker, 2010:394).

Programa göre kutlamalara 5 Mayıs Cumartesi günü geleneksel at yarışlarıyla başlanacak. Roman gençleri, yaklaşık 2 kilometrelik parkurda yük atlarıyla hünerlerini sergileyecek.

Halk yaşamı simgesel gösterimlerle anlatılmaktadır**.** *Roman grupların müzikleri eşliğinde eğlencelerin başladığı Sarayiçi'nde protokol üyelerinin karşılanması sonrası üst üste dizilen odunların ateşlenmesiyle devam edecek kutlamalarda katılımcılara Kakava pilavı ikram edilecek.*

Haberde önemli yer tutan halk anlatmaları, haber kurgusunu çeşitli şekillerde desteklemektedir**.** *Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.*

Haber metninde politik göndermeler Kakava'ya uygun bir biçimde sunulmaktadır. *Hıdırellez'in geçen yıl aralık ayında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ne girdiğini anımsatan Gürkan, "Baharın gelişini müjdeleyen Kakava-Hıdırellez Şenlikleri'ne bir kez daha ev sahipliği yapmanın*

onurunu ve gururunu yaşıyoruz. Yurt içi ve dışından her yıl binlerce kişinin katıldığı şenliklerimizde dev Kakava ateşini yine tüm dünyaya barış, sağlık ve mutluluk getirmesi için yakacağız. Baharı, Türkiye'nin en kadim şehirlerinden biri olan Edirne'de karşılamak, bu heyecana ortak olmak isteyen herkesi medeniyetler şehri Edirne'ye davet ediyorum." ifadelerini kullandı.

5.4.2.4.2.3. Kelime Seçimi

Van Dijk söylemin üreticisinin ve izleyicisinin bilişsel yapılarına da özel bir önem verilmesi gerektiğini vurgular. Biliş yapısının söylemin, dolayısıyla metnin hem üretim aşamasında hem de alımlanma aşamasında büyük rol oynadığı vurgulanır. (Güngör, 2013:248) Haberde kullanılan kelimeler hem üreticinin zihin kodlarının çözümlenmesi hem de mesajın iletildiği okuyucu kesimini anlamak açısından önem taşımaktadır.

BirGün gazetesinde 26.04.2018 tarihinde yayınlanan habere bakıldığında gazete ideolojisine uygun düşecek kelimelerin seçildiği söz dizimsel yapının da seçilen kelimelere göre oluşturulduğu görülmektedir. "*Halkın gazetesi"* söylemini kullanan BirGün gazetesi haberinde halk yaşamına, folkloruna değinerek kelimeleri bu eksende seçmiştir.

Kakava-Hıdırellez Şenlikleri, geleneksel at yarışlarıyla, Roman gençleri, yük atlarıyla, medeniyetler şehri Edirne'ye…

Roman grupların müzikleri eşliğinde eğlencelerin başladığı Sarayiçi'nde protokol üyelerinin karşılanması sonrası üst üste dizilen odunların ateşlenmesiyle devam edecek kutlamalarda katılımcılara Kakava pilavı ikram edilecek.

Efsaneye göre nehirden çıkacağı beklenen Baba Fingo söylencesiyle günden güne büyüyen Kakava şenlikleri sabaha karşı Tunca Nehri kenarında devam edecek. Şafak sökmeden Tunca Nehri kenarına gelen Romanlar ise ritüel gereği nehirde yüzlerini yıkayacak, bazı Romanlar nehre girecek, dilekler nehre bırakılacak. Hıdırellez Şenlikleri kapsamında 6 Mayıs Pazar günü de Saraçlar Caddesi'nde halk oyunları gösterileri, yumurta tokuşturma, niyet çekme gibi etkinlikler olacak.

Bin 400 yıllık bir gelenek

5.4.2.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Haberlerin retoriği açısından ise hem sayılar ve istatistikler verilerek haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmakta hem de haberin ikna edici olması için alıntılara başvurulmaktadır. Dolayısıyla haberde tarafsızlığı sağlamanın en genel geçer yolunun alıntılara başvurmaktan geçtiği söylenebilmektedir (İnal, 1994: 157'den akt. Bilişli, 2016:101).

BirGün gazetesi haberin retorik zeminini sayısal verilere ve Edirne belediye başkanından yaptığı alıntılara dayalı olarak oluşturmuştur.

1. *Programa göre kutlamalara 5 Mayıs Cumartesi günü geleneksel at yarışlarıyla başlanacak. Roman gençleri, yaklaşık 2 kilometrelik parkurda yük atlarıyla hünerlerini sergileyecek. Aynı gün saat 17.30'da kutlamalar tarihi Sarayiçi'nde devam edecek*

2. *Bin 400 yıllık bir gelenek*

3.*Edirne Belediye Başkanı Recep Gürkan, yaptığı yazılı açıklamada, şenliklerin yaklaşık 1,5 asırlık kökeni olduğunu belirtti.*

4. *Gürkan, "Baharın gelişini müjdeleyen Kakava-Hıdırellez Şenlikleri'ne bir kez daha ev sahipliği yapmanın onurunu ve gururunu yaşıyoruz. Yurt içi ve dışından her yıl binlerce kişinin katıldığı şenliklerimizde dev Kakava ateşini yine tüm dünyaya barış, sağlık ve mutluluk getirmesi için yakacağız. Baharı, Türkiye'nin en kadim şehirlerinden biri olan Edirne'de karşılamak, bu heyecana ortak olmak isteyen herkesi medeniyetler şehri Edirne'ye davet ediyorum." ifadelerini kullandı.*

5.5.3.Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca, Türk dünyasındaki müşterek bir şahsiyeti temsil yeteneği kazanmış ve şöhreti bütün dünyada yayılmış ortak bir fıkra tipimizdir. Türk irfanının ve Türk nüktedanlığının yedi yüz yıldan beri yaşayan müşahhas bir örneğidir. Nasreddin Hoca fıkraları Kırgızistan'dan Balkanlara, Tataristan sahasından Erbil ve Kerkük'e kadar uzanan Türk coğrafyasında hem sözlü hem de yazılı gelenek halinde günümüze kadar yaşama imkânı bulmuştur. Onun adı çeşitli Türk boylarından Özbeklerde Nasreddin Afandı, Uygurlarda Nasreddin Ependi, Kazaklarda Koja Nasr, Tatar ve Başkurtlarda Huca Nasredtin, Azerilerde Molla Nasreddin gibi adlarla anılır (Özkan, 1996:195-196'dan akt. Şişman, 2010:132).

Onun fıkraları genellikle "Hoca" merkezli olarak ele alınır; ancak onun kadar olmasa da fıkralarında yapıya ve anlama doğrudan etki eden; Hoca'nın kimliğinin ve kişiliğinin ortaya çıkarılmasında etkin olan ikinci dereceden şahıslar kadrosu vardır. Bu şahısları cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleklerine, gerçek ya da hayali oluşlarına veya sosyal statülerine göre sınıflandırmak mümkündür (Yıldırım:1999:9'dan akt. Şişman, 2010:133).

Esas itibariyle fıkraların şahıs kadrolarında kesin bir belirlilik de yoktur ve bunlar genellikle cemiyetin her kesiminde görülebilen insanlardır. Subaşı, yeniçeri ağası, imam, kâhya, molla, derviş, muhtar, vali, bakkal, şâir, hekim vb. unvanlarla anlatı içinde yer almalarına karşın her birinin gerçek kimliğini tespit etmek çoğunlukla mümkün olmamaktadır. Her ne kadar Nasreddin Hoca fıkralarında Timur, Sultan Ala'addin, Sarı Saltuk ve Şeyyad Hamza gibi tarihî şahsiyetler geçse bile bu durum hiçbir zaman, fıkraların şahıs kadrolarındaki umumi belirsizliği değiştirmemektedir (Yıldırım:1999:8'den akt. Şişman, 2010:133).

Türk kültür dairesi içerisinde işlek bir zemine sahip olan fıkraların önemli bir kısmı Nasreddin Hoca'nın şahsına atfedilerek anlatılmaktadır. Geleneksel halk anlatmaları içerisinde önemli bir yere sahip olan bu anlatmalar günümüze kadar ulaşabilmişlerdir. Gündelik hayatta dilin kullanımı içerisinde kullanılan fıkralar folklorun dinamik yapısı içerisinde varlığını sürdürmektedir.

5.5.3.1. Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

Hürriyet gazetesinde 13/04/2018 tarihli haber ana olay olarak Nasreddin Hoca'nın kabrine dair yerin Anadolu Üniversite tarafından yapılan çalışma ile Sivrihisar olduğu anlatılmaktadır. Ana olay bu şekilde aktarılmaya başlanıp haber anlatısı da bu düzlemde güçlendirilmeye çalışılmıştır. Sunuş biçimi ise halk anlatmalarına dayalı olarak okuyucuya sunularak Nasreddin Hoca'nın folklorik yönüne dayalı ilişki içerisinde sunulmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde verilen haberde ana olay olarak Nasreddin Hoca'ya yeteri kadar değer verilmediği onun Türk kültür hayatında çok önemli bir yere sahip olduğu sezdirilmektedir. Haberin girişinde hemen Nasreddin Hoca'nın Türk kültür hayatı açısından önemi ifade edilmektedir. Sunuş biçimi ise röportaja dayalı olarak Nasreddin Hoca'nın şahsiyetinin sözlü kültür içerisinde ve buna bağlı olarak Türk kültür dairesi içerisinde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ana olay ve sunuş biçimi ele alınırken gazete tarafından sözlü anlatmalara da vurgu yapılmaktadır.

Dr. Mustafa Duman, Türkiye'nin en büyük Nasreddin Hoca kitapları koleksiyonunu elinde bulunduruyor. Biri el yazması, 30'dan fazlası taşbaskı olmak üzere her dilde toplam 2500 kadar Nasreddin Hoca kitabı var kütüphanesinde. 72 yıllık ömrünün 35 yıldan fazlasını Nasreddin Hoca'yı araştırmakla geçirdiğini, 50 yaşından sonra el yazması ve eski yazı basma Nasreddin Hoca kitaplarını okumak için eski yazıyı öğrendiğini söylüyor.

BirGün gazetesinde yer alan haberde ana olay Nasreddin Hoca'ya ait heykelin düzenlenme biçimi olarak belirlenmiştir. Haberin sunuluş biçimi eleştirel söyleme dayalı olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Söylemin içerisinde geleneksel halk anlatmalarına dair atıflar yer almaktadır.

Konya-Afyonkarahisar Karayolu üzerindeki bir dinlenme tesisine konulan ve Nasreddin Hoca'nın çanakla göle maya çalmasını tasvir eden heykel sosyal medyada alay konusu oldu.

5.5.3.2. Hürriyet Gazetesinde 13/04/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.5.3.2.1. Makro Yapı

Wodak'a göre söylem: "Belli bir sosyal durumda iletişim olayını mümkün kılan bir spesifik dil kullanımı ve spesifik sosyal etkileşimdir. "Metinler takımıdır, metin yazılı olmak, söylem de sözlü olmak zorunda değildir." (Sözen, 1999:45).

Söylem analizi modeli bir metini oluşturan dilsel ve görsel içeriğin deşifre edilmesi ve anlamları dilsel birimlerden hareketle öznel olarak açıklanmasıdır. Bu yöntem bütüncede kullanılan dilin yalnızca görünen anlamların ortaya koymakla yetinmeyip dilin dizgesel yapısını ve unsurların içinde bulundukları ilişkileri de inceleme konusu olarak ele alır. Söylem analizinde Van Dijk'in ortaya koyduğu temel ilkelerden hareketle inceleme metninin neyi ifade ettiği, ilişkileri ve anlamı üzerinde durmak gerekir (Güngör, 2013: 248).

Eleştirel söylem analizine ilk olarak makro yapı üzerinden analiz çalışması yapılmaktadır. Haber anlatısı tematik ve şematik bağlama dayalı olarak çözümlenmektedir.

5.5.3.2.1.1. Tematik Çözümleme

Tematik çözümleme okuyucuyu haberin dokusuna bağlayan kısımdır. Gazete kullandığı başlık çalışmasıyla kendi ideolojik zeminini okuyucunun odak noktasına yönelik kullanarak okuyucuyu haberin kalan kısmına bakmasına yönlendirmektedir.

5.5.3.2.1.1.1. Başlık

Haber anlatısı ilk olarak başlık analizine dair çalışma ile yapılır.

Nasreddin Hoca ile ilgili bildiklerinizi unutun! O iddialar güçlendi…

Gazete kullandığı başlık ile halk anlatısında işlek bir zemin içerisinde yer alan Nasreddin Hoca ile ilgili önemli bir durumun değiştiğini okuyucuya ima ederek okuyucuyu haber akışının kalan kısmına yönlendirmektedir.

5.5.3.2.1.1.2. Haber Girişi

Haber metni önemli bilgiden önemsiz bilgiye doğru hiyerarşik yapıya sahiptir. Haberi üreten kendi bakış açısına göre topladığı verileri önem sırasına koyarak iletir. En önemli bilgiyi, haber metninin genel tavrını da yansıtacak biçimde başlıkta kullanır. Haberin spotu ise önemli bilginin yoğunlaştığı bir kesittir (Keskin,2004:392'den akt. Güngör, 2013:250).

Nasreddin Hoca hakkındaki bilinmeyenler ya da yanlış bilinen bilgiler yapılan araştırmalar sonucu gün yüzüne çıkmaya devam ediyor. Hoca'nın asıl ismi Nasrüddin Hoca Nusrat olarak okundu. Hocanın asıl kabrinin ise Sivrihisar'da olduğu iddiaları güçleniyor. Nasreddin Hoca'nın oğluna ait sanılan mezar taşı da aslında kendisininmiş…

Hürriyet gazetesi haber girişi olarak bir paragraf kullanarak haberin içeriğine dair detay sunmaya başlamıştır. Sunulan girişte halk hafızasında yer alan Nasreddin Hoca ile ilişkili isimlendirme ve mezar bilgisine yer vermektedir. Verilen bilgiye dayanılarak Nasreddin Hoca ile ilgili önemli bir durumun yeniden ele alındığı anlatılmaktadır.

5.5.3.2.1.1.3. Fotoğraflar

Gazete haberlerinde kullanılan fotoğraflar haber akışını güçlendiren unsurlardır. Buna dayalı kullanılan aktarımlar haberin ikna edilebilir bağlamını da güçlendirmektedir.

Resim 10. Nasreddin Hoca temsili

Kaynak:https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nasreddin-hoca-ile-ilgili-bildiklerinizi-unutun-o-iddialar-guclendi-40803648

Hürriyet gazetesinin kullanmış olduğu fotoğraf, halk hafızasında kolektif bir biçimde yer alan Nasreddin Hoca olarak temsil edilmektedir. Görsel içerisinde kullanılan heykelde Nasreddin Hoca'nın gülen şekilde gösterilmesi Türk toplumunda ortak hafıza içerisinde yer alan şekli olarak kabul edilmektedir. Nasreddin Hoca'ya ait olarak gösterilen elbiseler geleneksel Türk giyimine örnek oluşturmaktadır.

5.5.3.2.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik yapı unsurları durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu ve sonuçlar, yorum bölümünde ardalan ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır (Doruk, 2013:120'den akt. Bilişli, 2016:97).

5.5.3.2.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi haberin sosyal bağlamını ima eden kısım olarak kabul edilmektedir. Ardalan ve bağlam bilgisi haber anlatısının sosyal ve politik kodlarını çözümlemeye yaramaktadır.

Hürriyet gazetesinin kullandığı haber Nasreddin Hoca'ya dair yanlış bilinen bir gerçeğin varlığından bahsederek Nasreddin Hoca'yı tarihsel ve sosyal doku içerisinde yer alan izleğe bir düzeltme yapmayı amaçlamaktadır. Bahse konu düzeltme hocayı Türk sosyal dokusu içerisinde sahiplenen bir çerçeve ile almaktadır. Manevi değer olarak addedilen öncü isimlere dair çalışmaların varlığı sayesinde bu bahse konu değerlere sahip çıkıldığı iması oluşmaktadır.

Hoca'nın asıl ismi Nasrüddin Hoca Nusrat olarak okundu. Hocanın asıl kabrinin ise Sivrihisar'da olduğu iddiaları güçleniyor. Nasreddin Hoca'nın oğluna ait sanılan mezar taşı da aslında kendisininmiş…

Çalışmalar sırasında Hoca'nın asıl isminin Nasrüddin Hoca Nusrat olduğu ve oğlu Şeyh Ömer'in sanılan mezar taşının kendisine ait olduğu ortaya çıktı. Bu sonuçların yanı sıra Sivrihisar'dan Akşehir'e giden mezar taşlarının belgelerine de ulaşıldı.

Mesela Sivrihisar'da Peygamber Efendimize ait bir asadan bahsediyor. Burada 1888 yıllarında bulunuyormuş. Son cümleye bakalım, 'Kasabaya şark ceddinden giren yolun sol tarafında Hoca Nasreddin'in kerimelerinin kabri vardır' kaydı düşülmüş" dedi.

5.5.3.2.2. Mikro Yapı

Haber metninin mikro yapısının çözümlenmesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümlelerin yapılarına, basit/karmaşık, etken/edilgen durumlarına, kelime seçimlerine, haber metninde ardı ardına gelen cümleler ile oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkilere, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, taraf ve tanık ifadelerine, fotoğraflara, tırnak içinde aktarılan görüşlere vb. unsurlara bakılmaktadır (Özer, 2001a: 83, 84'ten akt. Bilişli, 2016:99).

5.5.3.2.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme başlığı içerisinde haber anlatısında kullanılan cümlelerin etken, edilgen kuruluş biçimine buna bağlı olarak öznenin cümle içerisinde konumlanışına dikkat edilmektedir. Hürriyet gazetesinde yer alan haber anlatısında

kullanılan cümlelerin ağırlıklı etken cümle yapısına bağlı kurulduğu birkaç yerde de edilgen cümle yapısı kurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte Nasreddin Hoca ile ilgili kısımlarda bazı olumlumalar yapıldığı da görülmektedir.

1. Aşağıda belirtilen kısımlarda pasif cümle yapısı içerisinde öznenin konumu belirsizleştirilmiştir. *O iddialar güçlendi…*

2. *Bu sonuçların yanı sıra Sivrihisar'dan Akşehir'e giden mezar taşlarının belgelerine de ulaşıldı.*

3. *Bu detaylı açıklama öncesi Nasreddin Hoca ve ailesine dair yeni bulguların gün ışığına çıkarıldığı 'Sivrihisarlı Sinan Paşa ve Nesir Edebiyatı' kitabının tanıtımı yapıldı.*

Bu kısımda edilgen cümle yapısı kullanılarak öznenin konumu belirsizleştirilmektedir. Buna bağlı olarak okuru bir fikre yönlendirme gibi bir çaba da görülmemektedir.

4. *Bu tanıtımda konuşan Anadolu Üniversitesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Mahur Tulum, yapılan çalışmaları kısaca anlattı.*

5. *"Aslında elimizde 2 tane taş var. Sadece Nasreddin Hoca'ya ait olduğunu söylediğimiz taşı değerlendirerek, bu sonuçlara varamayacaktık.*

6. *Nasreddin Hoca'nın kızına ait olan taşı da inceledikten sonra 2 taşı mukayese ederek filolojik çalışmalar ile sonuçlara vardık. 1888 Ankara Salnamesi ile başlamak istiyorum.*

7. *Taşın buradan alınmasını, taşınmasını, teferruatını ve macerasını daha sonraki yayınlarda paylaşacağız.*

8. Nasreddin Hoca'ya dair haber anlatısının bu kısmında hocanın sosyal doku içerisinde yer alış biçimine dikkat çekerek Nasreddin Hoca'ya dair bir olumlanma yapılmaktadır. *Bu çalışmalar ışığında hazırcevap ve mizah anlayışına haiz bir bilge olarak tanınan Nasreddin Hoca'nın Sivrihisar'a dönerek hayatını kaybettiği belirtiliyor.*

5.5.3.2.2.2. Semantik Çözümleme

Van Dijk'e göre, metnin öncelikle ne söylediği, neyle ilgili olduğu, yani metnin anlamı üzerinde durulmalıdır. Bu anlamda metnin semantik çözümlemesi yapılır. Sözcükler, tümceler, paragraflar metnin semantik yapısını oluşturan öğelerdir. Tümcelerin kavramsal yapıları semantik bir değer taşır. Metnin toplumsal bağlamı, tümceler arasındaki anlamsal ilişki de semantik yapı kapsamında ele alınır (Güngör, 2013:248).

Hürriyet gazetesinde kullanılan haber içeriği sosyal dokuya önem vererek Nasreddin Hoca'yı Türk halk hayatı içerisinde yer alan toplumsal hafıza içerisinde işlemektedir. Buna bağlı olarak Nasreddin Hoca'nın manevi değeri de haber içerisinde gösterilmektedir. Haber akışı içerisinde dini öğelere de yer verilerek haber dokusu güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Nasreddin Hoca'nın 1208 yılında Sivrihisar Hortu'da doğduğu tüm kesimler tarafından kabul görüyor. Fakat son yıllarda Sivrihisar'da yapılan çalışmalar, kabrinin bu ilçede olduğu iddiasını güçlendiriyor. Bu durum Akşehir tarafından pek hoş karşılanmasa da 38 akademisyenin çalışmalarında sona doğru gelindi.

Bu çalışmalar ışığında hazırcevap ve mizah anlayışına haiz bir bilge olarak tanınan Nasreddin Hoca'nın Sivrihisar'a dönerek hayatını kaybettiği belirtiliyor.

Mesela Sivrihisar'da Peygamber Efendimize ait bir asadan bahsediyor. Burada 1888 yıllarında bulunuyormuş. Son cümleye bakalım, 'Kasabaya şark ceddinden giren yolun sol tarafında Hoca Nasreddin'in kerimelerinin kabri vardır' kaydı düşülmüş" dedi.

5.5.3.2.2.3. Kelime Seçimi

Haberlerde kullanılan kelime seçimlerine bağlı olarak haber anlatısının arka planı çözümlenebilmektedir. Kullanılan kelimelere bakıldığında haber anlatısının aidiyete bağlı kelimelerden ve anlatımdan seçildiği görülmektedir. Bununla birlikte seçilen kelimelerin haber anlatısını destekleyen biçimde bazı noktalarda belirsizliklerden oluştuğu da göze çarpmaktadır. Bahse konu kelime seçimleri cümle düzeni içerisinde gösterilecektir.

Fakat son yıllarda Sivrihisar'da yapılan çalışmalar, kabrinin bu ilçede olduğu iddiasını güçlendiriyor. Bu kısımda bahse konu haberin net olmadığı ima edilmektedir.

Bu detaylı açıklama öncesi Nasreddin Hoca ve ailesine dair yeni bulguların gün ışığına çıkarıldığı 'Sivrihisarlı Sinan Paşa ve Nesir Edebiyatı' kitabının tanıtımı yapıldı. Bu tanıtımda konuşan Anadolu Üniversitesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Mahur Tulum, yapılan çalışmaları kısaca anlattı.

Nasreddin Hoca'nın oğlu Şeyh Ömer'e ait olduğunu düşünülen sandukanın aslında Hoca'ya ait olduğunu belirten Tulum,

"Aslında elimizde 2 tane taş var. Sadece Nasreddin Hoca'ya ait olduğunu söylediğimiz taşı değerlendirerek, bu sonuçlara varamayacaktık."

Nasreddin Hoca'nın kızına ait olan taşı da inceledikten sonra 2 taşı mukayese ederek filolojik çalışmalar ile sonuçlara vardık.

İnşallah taşı ait olduğu yere aktaracağız.

5.5.3.2.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Hürriyet gazetesinde 13/04/2018 tarihli "*Nasreddin Hoca ile ilgili bildiklerinizi unutun! O iddialar güçlendi…"* başlığı ile verilen haber içerisinde retorik incelemeye dair bazı hususlar bulunmaktadır. Haber içerisinde Nasreddin Hoca'nın şahsına atfen sunulan bilgiler, sayısal veriler, belge, kurum, kişi, kitap isimleri verilerek retorik hat güçlendirilmeye çalışılmıştır.

1. Nasreddin Hoca'nın 1208 yılında Sivrihisar Hortu'da doğduğu tüm kesimler tarafından kabul görüyor.

2. 1888 Ankara Salnamesi ile başlamak istiyorum.

3. Burada 1888 yıllarında bulunuyormuş.

4. Daha sonra 5 Nisan 1923 ile 31 Aralık 1928 tarihleri arasında Sivrihisar'da Evkaf Memuru olarak görev yapmış Mehmet Necmeddin Efendi'nin yürüttüğü vakıf eserlerinin tadilat işlemlerine dair arşiv belgeleri bulunuyor.

5. Nasreddin Hoca'nın kızına ait olan mezar taşının Sivrihisar'dan Akşehir'e götürüldüğü tescil fişlerini kaynak göstererek açıklayan Prof. Dr. Mehmet Mahur Tulum, "Taşın buradan alınmasını, taşınmasını, teferruatını ve macerasını daha sonraki yayınlarda paylaşacağız.

6. *Bakın tescil fişinden bahsediyorum, merhum Müze Müdürü Dursun Çağlar ve Prof. Dr. Erol Altınsapan ki kendisi aramızdadır.*

7. *1962-1966 yılları arasında Eskişehir Valisi olan İhsan Tekin, bu taş sanduka üzerindeki ismi okumuş. 'Şeyh Ömer, İbn-i Nasreddin Hoca' olarak okumuş. Bu bilgi de 2013 yılına kadar böyle gelmiş.*

5.5.3.3. Yeni Şafak Gazetesinde 15/07/2018 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.5.3.3.1 Makro Yapı

Van Dijk'ın kuramsal çerçevesini oluşturduğu eleştirel söylem analizi yöntemi medya da verilen haberlerin çözümlenmesini esas almaktadır. Medya içerisinde verilen haberlerin oluşturduğu söylem eleştirel söylem analizine bağlı olarak çözümlenmektedir. Bu doğrultuda yöntem hiyerarşik bir sıralamaya bağlı olarak haber anlatısını irdelemektedir.

Makro yapı, tematik ve şematik çözümleme başlıkları ve bu başlıkların alt başlıkları ile ele alınmaktadır.

5.5.3.3.1.1. Tematik Çözümleme

Van Dijk'ın oluşturmuş olduğu şablona göre tematik çözümleme hiyerarşik düzenin ilk basamağı olarak kabul edilmektedir.

5.5.3.3.1.1.1. Başlık

Haber anlatıları başlık ile oluşturulmaktadır. Düzenlenen başlık gazetenin bağlı olduğu ideolojik yapıya bağlı olarak oluşturulmaktadır. Alıcı konumunda bulunan okuyucu başlığa göre haberin geri kalan kısmına yönelmektedir.

Yeni Şafak gazetesinde 15/07/2018 tarihli haber başlığı şu şekilde verilmiştir: *Nasreddin Hoca'ya sahip çıkamadık.*

Verilen başlık eleştirel bir bakışa bağlı olarak düzenlenmiş olup alıcıyı merak ettirmeye dönük sunulmuştur. Sözlü kültür dünyası içerisinde önemli bir yere sahip olan Nasreddin Hoca'ya sahip çıkılmadığına dair bir sitem dile getirerek okuyucuyu haberin kalan kısmına yönlendirilmektedir. Haber başlığı ile kültürel değerlere dair bir bilinç oluşturulmak istendiği bu bilincin de gelenek taşıyıcısı olan isimlerle yapılabileceği iması oluşturulmuştur.

Bu habere Yeni Şafak gazetesinde incelenen haberler ve gazetenin son yıllardaki milli bilinç oluşturma yayın politikası doğrultusunda bakıldığında diğer haberlere benzer bir biçimde gazetenin sosyokültürel olana sahip çıkma ve yaşatma yönünde bir uğraşısı olduğu görülmektedir. Ele alınan haberlerde folklor unsurları işlek bir zemin içerisinde anlatılmaktadır.

5.5.3.3.1.1.2. Haber Girişi

Haber girişleri spot olarak verildiği gibi bir paragraflık bir giriş ile de verilebilir. Haber girişinde kullanılan ifadelerle Nasreddin Hoca'ya dair çalışmalar öne çekilerek kültür dünyasındaki önemi sezdirilmeye çalışılmaktadır.

Dr. Mustafa Duman, Türkiye'nin en büyük Nasreddin Hoca kitapları koleksiyonunu elinde bulunduruyor. Biri el yazması, 30'dan fazlası taşbaskı olmak üzere her dilde toplam 2500 kadar Nasreddin Hoca kitabı var kütüphanesinde. 72 yıllık ömrünün 35 yıldan fazlasını Nasreddin Hoca'yı araştırmakla geçirdiğini, 50 yaşından sonra el yazması ve eski yazı basma Nasreddin Hoca kitaplarını okumak için eski yazıyı öğrendiğini söylüyor.

5.5.3.3.1.1.3. Fotoğraflar

Fotoğraflar, haber metinlerini güçlendiren, ikna edilebilir hattı kuvvetlendiren unsurlar olarak kabul edilmektedir. Haber içerisinde iki adet görsel kullanılmıştır. Kullanılan görseller Nasreddin Hoca'nın kolektif hafıza içerisinde yer alma biçimine yönelik olarak değerlendirilebilir. Sözlü halk anlatmaları olan fıkra anlatılarında

Nasreddin Hoca eşeğe binmiş vaziyette, sarığı, kaftanı, uzun sakalı ve gülümseyen surat ifadesi ile idealize edilmektedir.

Halkbilim, geleneksel halk yaşamı içerisinde kullanılan elbiselere dönük bir çabayı da var etmektedir. Buna bağlı olarak gazete de verilen haber halkbilim açısından incelenmeye değer olarak kabul edilebilir.

Resim 11. Nasreddin Hoca temsili.

Kaynak: https://www.yenisafak.com/hayat/nasreddinhocayasahipcikamadik-3384020

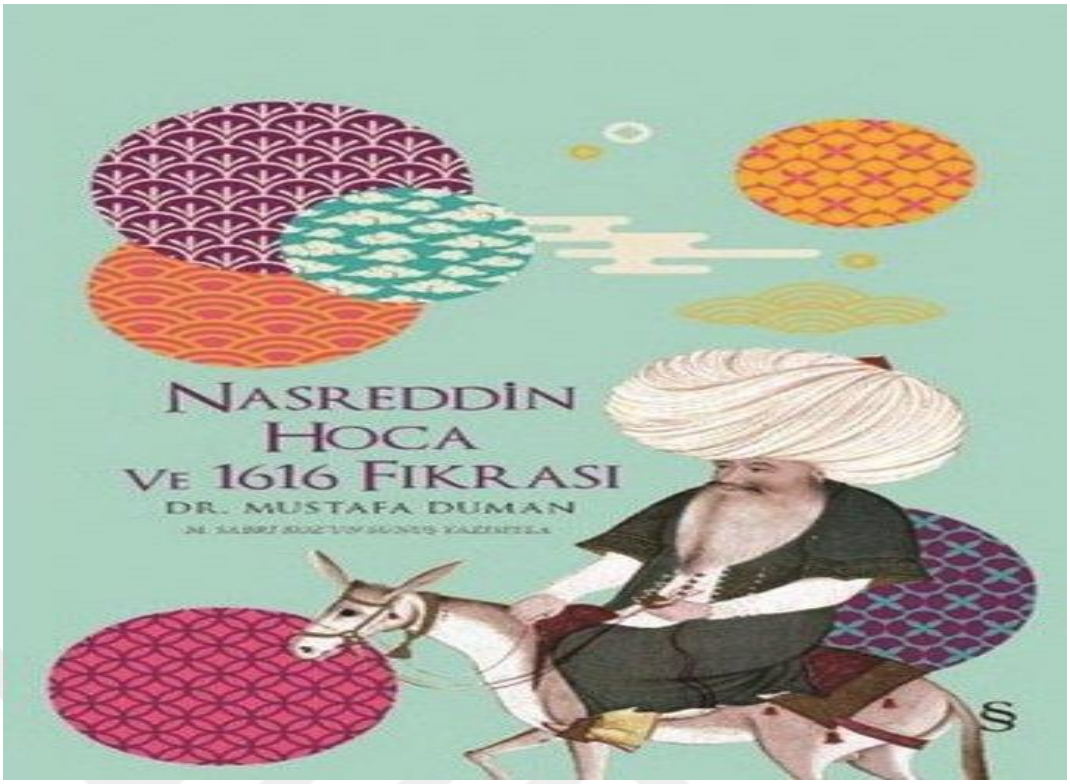

Resim 12. Nasreddin Hoca ile ilgili kitap.

Kaynak:https://www.yenisafak.com/hayat/nasreddinhocayasahipcikamadik-3384020

5.5.3.3.1.2. Şematik Çözümleme

Şematik çözümleme makro yapıya bağlı olarak oluşturulan ikinci aşamadır. Bu kısımda haberin arka planına odaklanılıp haberin sosyokültürel düzleme dayalı ima etmek istediği kısımlar çözümlenmektedir.

5.5.3.3.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi haberin arka planını sosyal doku içerisinde çözümlemeye dönük bir çabayı oluşturmaktadır. Haberin vermek istediği kodlar ardalan ve bağlam bilgisine dayalı olarak çözümlenmektedir.

Yeni Şafak gazetesi hem muhabir hem de gazete tercihine dayalı olarak milli bir söylem oluşturma gayreti içerisinde "*Nasreddin Hoca'ya sahip çıkamadık."* başlıklı haberi servis etmiştir. Haber anlatısı içerisinde sözlü kültürün ve manevi değerlerin önemi sık bir dokuyla işlenmektedir. Sosyal dokunun kültürel süreçlere

bağlı olarak devam ettiği ima edilmektedir. Bu durum haberin girişinden sonuna kadar devam ettirilmektedir.

Bir toplulukta söze 'Nasreddin Hoca bir gün' diye söze başlarsanız herkes bir anda kulak kesilir. Türklerin dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, tıpkı Yunus Emre, Mevlâna Celâleddini Rumî gibi toplumu şekillendirmiş. Halâ da yaşayan bir figür olarak şekillendirmeye devam ediyor. .

5.5.3.3.2. Mikro Yapı

Makro yapı da haber anlatısının genel akışı üzerinde durulurken mikro yapıda ise haber anlatısının arka planına dair incelemeyi esas almaktadır.

5.5.3.3.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme cümlelerin kuruluş biçimi üzerinden bir çözümlemeyi esas almaktadır. Cümlelerin etken ya da edilgen durumda olması öznenin konumu değiştirmektedir. Yeni Şafak gazetesinde, yer alan habere bakıldığında haber içerisinde sözlü kültür ürünlerinin ve bunların icracısı olan kişilere dair cümle yapıları etken yapı içerisinde sunulmaktadır. Folklor unsurları ve yaratıcılarına dair haberin birçok kısmında olumlamalar yapılmaktadır.

1. *Nasreddin Hoca'ya sahip çıkamadık…* Başlığa dayalı olarak verilen cümlede etken yapı ile cümle oluşturup öznenin konumu açık bir biçimde gösterilmektedir. Bununla birlikte kolektif olarak sorumluluk yüklenmesi yapılmaktadır.

2. *Dr. Mustafa Duman, Türkiye'nin en büyük Nasreddin Hoca kitapları koleksiyonunu elinde bulunduruyor.*

3. *Nasreddin Hoca'yı araştırmakla geçirdiğini, 50 yaşından sonra el yazması ve eski yazı basma Nasreddin Hoca kitaplarını okumak için eski yazıyı öğrendiğini söylüyor.*

4. *Mustafa Duman ile bir araya gelip Nasreddin Hoca'yı, devrini, fıkralarını konuştuk.*

5. *Ben Trabzonluyum. Biz fıkrayı çok severiz. Kendimizle bile alay edecek kadar çok severiz. Bu insanların olgunluğunu gösterir. Zaman içinde Nasreddin Hoca fıkralarını okuyup dinledikçe içinde farklı şeyler olduğunu gördüm ve çalışmaya başladım. 72 yaşındayım.*

6. *Yıllar içerisinde müzayedelerden, sahaflardan taşbaskısı Nasreddin Hoca kitapları satın alarak bu koleksiyonu oluşturdum. Bir hayli de para harcadım.*

Yukarda verilen cümleler etken yapı ile oluşturulup aktörler açık bir biçimde gösterilmektedir. Buna bağlı olarak haber belli bir fikir çevresini etkilemek amacıyla etken düzene bağlı oluşturulmuştur.

7. *Bir toplulukta söze 'Nasreddin Hoca bir gün' diye söze başlarsanız herkes bir anda kulak kesilir. Türklerin dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, tıpkı Yunus Emre, Mevlâna Celâleddini Rumî gibi toplumu şekillendirmiş. Halâ da yaşayan bir figür olarak şekillendirmeye devam ediyor.*

8. *Bu fıkralara bakınca Türklerin zekâsını, espri gücünü ve hazır cevaplılığını görürüz. Nasreddin Hoca bir semboldür.*

9. *Bazı ülkelerde esas fıkra kahramanıdır. Başta Türkiye, Azerbaycan, İran ve Orta Asya Türkleri... Uygurlar'da da "Efendi" adıyla esas kahramandır. Onlar için de millidir.*

Yukardaki cümlelerde Nasreddin Hoca ve sözlü kültür ürünleri olumlanarak gösterilmektedir. Gazetenin incelenen diğer haberlerinde de benzer durumlar görülmektedir.

5.5.3.3.2.2. Semantik Çözümleme

Van Dijk'e göre, metnin öncelikle ne söylediği, neyle ilgili olduğu, yani metnin anlamı üzerinde durulmalıdır. Bu anlamda metnin semantik çözümlemesi yapılır. Sözcükler, tümceler, paragraflar metnin semantik yapısını oluşturan öğelerdir. Tümcelerin kavramsal yapıları semantik bir değer taşır. Metnin toplumsal bağlamı,

tümceler arasındaki anlamsal ilişki de semantik yapı kapsamında ele alınır (Güngör, 2013:248).

Kültürel yapıdaki zenginliği ortaya çıkaran halk edebiyatı ürünleri, sosyal hayattaki beraberliğin, ortak değer yargılarındaki birliğin sağlanmasında önemli bir rol üstlenen bir iletişim yöntemidir. Kültür hayatının temelini oluşturan insanlık tarihi kadar eski olan iletişim, toplumu meydana getiren insanların duygu, düşünce ve yargılarını ifade eden anlam yüklü mesajların aktarımıdır. İnsan yaratıcılığının, tasarım gücünün, anlam yükleme yeteneğinin göstergesi olan mesajlar, her toplumda geçerli davranış ve tutumları oluşturarak, olaylara o topluma özgü olma vasfı kazandırır (Başgöz, 1986:140'dan akt. Eker, 2010:394).

Haber anlatısı sosyokültürel dokuya dönük olumlamalar yaparak Nasreddin Hoca'yı kültürel daire içerisinde ele alıp incelemektedir. Haber akışı içerisinde ima etme yoluyla sözlü kültür ürünlerinin ve yaratıcılarının önemi sık bir dokuyla ele alınmaktadır. Semantik akış, esas olarak milli değerler ve şahsiyetler etrafında örülü hatla verilmektedir.

Bir toplulukta söze 'Nasreddin Hoca bir gün' diye söze başlarsanız herkes bir anda kulak kesilir. Türklerin dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, tıpkı Yunus Emre, Mevlâna Celâleddini Rumî gibi toplumu şekillendirmiş. Halâ da yaşayan bir figür olarak şekillendirmeye devam ediyor.

Bu fıkralara bakınca Türklerin zekâsını, espri gücünü ve hazır cevaplılığını görürüz. Nasreddin Hoca bir semboldür.

Bazı ülkelerde esas fıkra kahramanıdır. Başta Türkiye, Azerbaycan, İran ve Orta Asya Türkleri... Uygurlar'da da "Efendi" adıyla esas kahramandır. Onlar için de millidir.

5.5.3.3.2.3.Kelime Seçimi

Haber anlatısı içerisinde kullanılan kelimeler gazetenin bağlı olduğu yayın politikasının çözümlenmesi açısından işlek bir hat sunmaktadır. Kelime seçimleri muhabir tercihine dayalı olarak işlenmiştir. Haber içerisinde kullanılan kelimeler genel

olarak Türk kültür dairesini işaret eden kelimeler olarak belirlenmiştir. Folklor unsurları haber içerisinde önemli bir yerde görülmektedir buna bağlı olarak folklor unsurlarının işlevi de gösterilmektedir. Aşağıda sunulacak kelimeler haber anlatısının kurulduğu bağlamı anlamak açısından cümle içerisinde verilecektir.

Biz fıkrayı çok severiz. Kendimizle bile alay edecek kadar çok severiz. Bu insanların olgunluğunu gösterir.

Bir toplulukta söze 'Nasreddin Hoca bir gün' diye söze başlarsanız herkes bir anda kulak kesilir.

Türklerin dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, tıpkı Yunus Emre, Mevlâna Celâleddini Rumî gibi toplumu şekillendirmiş. Halâ da yaşayan bir figür olarak şekillendirmeye devam ediyor.

Bir toplulukta söze 'Nasreddin Hoca bir gün' diye söze başlarsanız herkes bir anda kulak kesilir.

Türklerin dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, tıpkı Yunus Emre, Mevlâna Celâleddini Rumî gibi toplumu şekillendirmiş. Halâ da yaşayan bir figür olarak şekillendirmeye devam ediyor.

Bu fıkralara bakınca Türklerin zekâsını, espri gücünü ve hazır cevaplılığını görürüz.

Nasreddin Hoca bir semboldür.

Bazı ülkelerde esas fıkra kahramanıdır.

Başta Türkiye, Azerbaycan, İran ve Orta Asya Türkleri... Uygurlar'da da "Efendi" adıyla esas kahramandır. Onlar için de millidir.

Bu dünyada, insanlığın yararına ardında bir şeyler bırakacaksın. Ölsen de adın eserlerinle yaşar. Mimar Sinan gibi, Evliya Çelebi gibi...

Anadolu dışındaki Türk halklarının esprileri, latifeleri, fıkraları, nükteleri bir araya getirildi ve büyük bir kişilik olduğu için de ona bağlandı.

5.5.3.3.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Yazının icadı ve kullanıma girmesiyle birlikte insan iletişimine yeni bir boyut daha eklenmiş oldu. Yazı, sözlü iletişimin kayıtlara geçen biçimi olarak da kabul edilebilir. Başka bir deyişle yazının geliştirilmesi, sözün kalıcılaşması olanağını doğurmuş. O halde yazı bir bakıma sözlü iletişimin daha da güçlenmesine, süreklilik kazanmasına, zamansal ve uzamsal olarak yaygınlaşmasına, evrenselleşmesine fırsat yaratmıştır (Güngör, 2013:42). Haber retoriği yazılı olan haber anlatısını güçlendiren kısımdır. Haberde retorik ağ röportaj ile güçlü bir bağlama dönüştürülmüş. Haber içerisinde sayısal veriler, kurum, kişi isimleri ile retorik anlatım desteklenmiştir. Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberde tespit edilen retorik aktarımlar şunlardır:

1. *Dr. Mustafa Duman, Türkiye'nin en büyük Nasreddin Hoca kitapları koleksiyonunu elinde bulunduruyor.*

2. *Ortadoğu, Orta Asya, Azerbaycan ve daha birçok yerden, toplam 40 dilden fıkraları derledim.*

3. *Bibliotheque Nationale de France'da 12 tane Nasredin Hoca yazması var, bizim Milli Kütüphane'mizde bir tane yok.*

4. *Paris'te Bibliotheque Nationale'de 12 tane Nasredin Hoca yazması olduğunu söyleyen Duman, "Bizim Milli Kütüphane'mizde bir tane yok. Zamanında alıp götürmüşler, sahip çıkamamışız" diyor*

5. *Biri el yazması, 30'dan fazlası taşbaskı olmak üzere her dilde toplam 2500 kadar Nasreddin Hoca kitabı var kütüphanesinde. 72 yıllık ömrünün 35 yıldan fazlasını Nasreddin Hoca'yı araştırmakla geçirdiğini, 50 yaşından sonra el yazması ve eski yazı basma Nasreddin Hoca kitaplarını okumak için eski yazıyı öğrendiğini söylüyor.*

6. *Bu nedenle Nasreddin Hoca ve 1616 Fıkrası adlı bu kitabı hazırladım, içinde adından da anlaşıldığı gibi, 1616 fıkra var.*

7. *Mesela Arapların 7. ve 8. yüzyılda yaşamış Cuha'sı vardır. Onun fıkraları Akdeniz çevresinde yayılmıştır.*

5.5.3.4. BirGün Gazetesinde 17/07/2017 Tarihinde Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi

5.5.3.4.1. Makro Yapı

İletişimin temelde üç oluşturucu öğesinden söz edilebilir. Bunlar gönderici, ileti ve alıcı. İletişimin mümkün olabilmesi için öncelikle bir biçimde birileriyle iletişim kurmaya niyetli birinin ya da birilerinin olması gerekir. Gönderici olarak adlandırılan bu kişi veya kişilere ilişkin bazı niyetleri olmalıdır (Güngör, 2013:53). İletişimin temel öğeleri olan gönderici, ileti, alıcı üçgeninde iletilmek istenen ileti gönderici ile alıcı arasında çeşitli kodlamalar vasıtasıyla iletilmektedir. Eleştirel söylem analizi iletişim süreci içerisinde iletinin arka planına yönelip verilmek istenen mesajı çözmeye çalışmaktadır. Makro yapı yöntemin ilk aşaması olup hiyerarşik düzeni oluşturmaktadır.

5.5.3.4.1.1. Tematik Çözümleme

Tematik çözümleme aşamasında iletinin genel çerçevesine odaklanılır. Başlık ile başlayan çözümleme tekniği daha sonra haberin diğer kısımlarında devam etmektedir.

5.5.3.4.1.1.1. Başlık

Söylem çözümlemelerinde metnin anlamsal içeriğine ilişkin incelemeler okur alımlamalarıyla da birleştirilir. Okurun bilişsel ve psikolojik süreçleri, toplumsal ve kültürel ilişkileri, duygu yapısı vb. de metnin çözümlenmesi sürecinde dikkate alınır**.** (Güngör, 2013:242) Yazılı medya içerisinde konumlanan gazeteler haberi hazırlarken hedef kitle konumundaki okuyucunun içinde bulunduğu zihinsel ve çevresel faktörleri de dikkate almaktadırlar. Buna dayalı olarak oluşturulan başlıklar alıcıyı haberin geriye kalan kısmına çekebilecek durumda olmalıdır.

BirGün gazetesinde 17/07/2017 tarihinde yayınlanan haberde "*Nasreddin Hoca heykeli sosyal medyada alay konusu oldu."* Başlığı kullanılmıştır. Başlıkta

eleştirel bir söylem tercih edilerek okuyucuyu haberin içeriğine davet amaçlı merak öğesini sezdiren bir anlatım tercih edilmiştir.

5.5.3.4.1.1.2. Haber Girişi

Haber girişleri başlıktan sonra haber düzenini oluşturan öğedir. Alıcı başlıktan sonra haber girişleri ile karşılaşmakta haberi okuyup okumayacağı haber girişinin etkili bir biçimde kurulmasına bağlı olarak değişmektedir.

Haber girişinde Nasreddin Hoca'nın fıkralarından olan "göle maya çalma" anlatısı kullanılarak alıcıyı habere davet etmektedir. Haber girişi oluştururken sözlü kültür anlatması olan fıkra ile ilişki kurulmuştur.

Konya-Afyonkarahisar Karayolu üzerindeki bir dinlenme tesisine konulan ve Nasreddin Hoca'nın çanakla göle maya çalmasını tasvir eden heykel sosyal medyada alay konusu oldu.46

5.5.3.4.1.1.3. Fotoğraflar

Haberin söylemini çözümlemenin merkezine almakla birlikte Van Dijk okurun, metin üzerindeki yaratıcı etkisini önemsemekte. Her okur haber metnini kendi durduğu yerden, kendi dünya görüşünden, ideolojik bakışından ve en önemlisi de bilişsel algısından okurken, ona farklı bir yorum getirebilmekte, onu farklı bir etkiyle alımlayabilmektedir (Ülkü, 2004'ten akt. Güngör, 2013:247). Haberlerde kullanılan görseller okuru haberin içeriğine çeken, okur üzerinde çeşitli etkiler bırakan unsurlardır.

BirGün gazetesinin kullandığı haber anlatısında sadece bir görsel kullanılmaktadır. Kullanılan görsel Nasreddin Hoca'nın göle maya çalması fıkrasını tasvir etmektedir. Yapılan heykel Nasreddin Hoca'yı kolektif hafızada yer alma biçimiyle ele alınmıştır. Nasreddin Hoca halk anlatmalarında kaftanı, sarığı ve uzun sakalı ile tasavvur edilmektedir. Hocanın üzerindeki elbiseler geleneksel halk giyimini sembolize etmektedir.

Gelenek, statik olmayan; kültürün ihtiyaçlarına göre kendini yenilemeye açık, farklı kültürlerden gelecek yabancılaşmaya karşı kapalı olma özelliğine sahip sosyal

normdur. Öğrenilerek aktarılan kültürel normlar, sosyal etkileşme ortamı içinde doğal olarak öğrenilir. En küçük sosyal kurum olan aileden en büyük sosyal kurum olan millete kadar uzayan sosyalizasyon zincirinde nesiller arasında sözlü anlatım yoluyla ortak bir ruh oluşturan gelenek, yenilenme özellikleriyle varlığını korur. 'Gelenek bilinci, kültürel sürekliliği sağlar.' (Ayvazoğlu, 1995:11'den akt. Eker, 2010:407). Gazete haberinde kullanılan anlatım, geleneğin nesiller arasında aktarım esnasında yanlış şekilde aktarılmaması gerektiği imasını taşımaktadır.

Resim 13. Nasreddin Hoca temsili.

Kaynak: https://www.birgun.net/haber/nasreddin-hoca-heykeli-sosyal-medyada-alay-konusu-oldu-170145

5.5.3.4.1.2. Şematik Çözümleme

Van Dijk'ın söylem çözümlemesi çalışmalarında ısrarla üzerinde durduğu boyutlardan biri de söylemin toplumsal bağlamıdır (Ülkü,2004'ten akt. Güngör, 2013:248). Şematik çözümleme başlığı ile birlikte çözümleme haberin sosyal dokusuna doğru evrilmektedir.

5.5.3.4.1.2.1. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Haber metninde ardalan ve bağlam bilgisi Nasreddin Hoca'ya dair algılamanın yanlış olduğu bu durumun Nasreddin Hoca ile ilgili yaratmalara da yansıtılması olarak görülmektedir.

5.5.3.4.2. Mikro Yapı

Van Dijk medya söylemini, metne dayalı yorumsal ve bağlama dayalı sosyal gelenek içinde biçimindeki yaklaşımların harmanlandığı bir çerçevede ele alır. Metinde verilen bilgiyle birtakım mantıksal nedensellik ve ardışıklık bağları kurulur, karşılaştırmalar yapılır. Bu yanıyla metnin anlamlandırılması söylemin iletişimsel ve bilişsel boyutuyla ilgilidir. Anlam yalnızca dilsel bir yapı değildir, aynı zamanda bilişsel bir yapıdır (Ülkü,2004:374'ten akt. Güngör, 2013:250). Mikro yapı, metnin nedenselliği üzerinden sosyal aktarıma dayalı çözümlemelerin oluştuğu aşamadır.

5.5.3.4.2.1. Sentaktik Çözümleme

Söylem çözümlemesi metinde kullanılan dilin görünürdeki anlamlarına bakınmakla yetinmez, sözcüklerin, terimlerin, kavramların içerisinde üretildikleri ilişkilere, tarihsel süreçlere, paradigmaya da bakar. Söylem çözümlemesi metinlerin semantik ve sentaktik yapısını inceler. Buna göre söylem çözümlemesi bir bakıma dilden hareketle metnin sosyopolitik, psikolojik kültürel içerimlerinin incelenmesidir. (Güngör, 2013:242)

Sentaktik çözümlemede kelimelerin üretildiği bağlama odaklanılarak cümlelerin kuruluş düzenine odaklanılır. Cümlelerin etken, edilgen olma durumlarına bağlı olarak haber anlatısındaki aktörler konumlandırılmaktadır. Aktif bir şekilde gösterilen aktörler haber anlatımını sahiplenme bağlamına dayalı olarak haber dilini kuvvetlendirmektedir.

1. Etken cümle yapısı kullanılarak aktör açık bir biçimde gösterilmektedir. *Geçmişten günümüze kadar pek çok heykelin fotoğrafını paylaşan kullanıcılar, paylaştıkları heykeller ile Nasreddin Hoca heykeli arasındaki zaman farkına dikkat çektiler.*

2. Etken cümle yapısı kullanılmış ancak aktör açık bir şekilde gösterilmemiştir. *Bu figür Nasreddin Hoca'yı hokkabaz, hayatını şaka ve fıkralardan ibaret bir insan olarak görenlerin yaptığı saygısızlıklardan biridir.*

3. Etken cümle düzeni kurulmuş buna bağlı olarak aktör açık gösterilmektedir. Nasreddin Hoca burada olumlanarak kültür dairesi içerisinde ele alınmaktadır. *Nasreddin Hoca aslında hayatı fıkra ve mizahla yoğurup insanlara düşündürücü hikâyelerle anlatan değerli bir ilim, irfan insanıdır.*

4. Etken cümle düzeni ve açık aktör gösterilmektedir. *Tamamladığımızda Kültür ve Turizm Bakanlığı'mıza göndereceğiz.*

5. Etken cümle düzeni ve açık aktör gösterilmektedir. *Böylece bu tip ucube yapılar ve Nasreddin Hoca'mızın şahsiyetini küçültecek her faaliyetin önüne geçeceğiz" dedi.*

5.5.3.4.2.2. Semantik Çözümleme

Van Dijk'e göre, metnin öncelikle ne söylediği, neyle ilgili olduğu, yani metnin anlamı üzerinde durulmalıdır. Bu anlamda metnin semantik çözümlemesi yapılır. Sözcükler, tümceler, paragraflar metnin semantik yapısını oluşturan öğelerdir. Tümcelerin kavramsal yapıları semantik bir değer taşır. Metnin toplumsal bağlamı, tümceler arasındaki anlamsal ilişki de semantik yapı kapsamında ele alınır (Güngör, 2013:248).

BirGün gazetesinde yayınlanan haber sosyokültürel bağlam içerisinde ele alınmaktadır. Nasreddin Hoca'yı tasvir eden heykelin hocaya atfedilen "göle maya çalmak" fıkrası ile ele alındığı ifade edilmektedir. Haber akışı içerisinde Nasreddin Hoca şahsına dönük olarak belediye başkanı tarafından sahiplenme vurgusu önem taşımaktadır. Sahiplenme vurgusu yapılırken Nasreddin Hoca'nın sözlü kültür dairesi ve Türk kültür dairesinin tamamı içerisinde işlek bir konuma sahip olduğu anlatılmaktadır. Geleneksel anlatmalar içerisinde sık bir anlatıma sahip olan Nasreddin Hoca fıkraları onun şahsına dayalı olarak anlatılmaktadır. Haber içerisinde Nasreddin Hoca'ya adıyla patent başvurusu alınıp yanlış anlatmaların önüne geçilmek istendiği de görülmektedir.

Konya-Afyonkarahisar Karayolu üzerindeki bir dinlenme tesisine konulan ve Nasreddin Hoca'nın çanakla göle maya çalmasını tasvir eden heykel sosyal medyada alay konusu oldu.

Akşehir Belediye Başkanı Salih Akkaya, heykelden bilgileri olduğunu belirterek, "Bu bizim için aslında üzücü bir durumdur. Bu figür Nasreddin Hoca'yı hokkabaz, hayatını şaka ve fıkralardan ibaret bir insan olarak görenlerin yaptığı saygısızlıklardan biridir.

Nasreddin Hoca aslında hayatı fıkra ve mizahla yoğurup insanlara düşündürücü hikâyelerle anlatan değerli bir ilim, irfan insanıdır" diye konuştu.

Bazı açılış ve organizasyonlarda Nasreddin Hoca gibi giyinenlerin de olduğuna dikkat çeken Akkaya, "Nasreddin Hoca figürünün, isminin izinsiz kullanılmasının önüne geçmek için patent çalışmamız sürüyor. Tamamladığımızda Kültür ve Turizm Bakanlığı'mıza göndereceğiz. Böylece bu tip ucube yapılar ve Nasreddin Hoca'mızın şahsiyetini küçültecek her faaliyetin önüne geçeceğiz" dedi.

5.5.3.4.2.3. Kelime Seçimi

Haber metni içerisinde kullanılan kelimeler daha çok Nasreddin Hoca şahsına saygı içeren ifadeler olarak görülmektedir. Kelimeler cümle içerisinde kullanılma şekilleriyle birlikte ele alınıp cümle şekliyle yansıtılacaktır.

Gelişen ve değişen dünya düzeni içinde, 'geleneksel' olanın kullanım alanları, geleneğin modernlikle oluşturduğu sentez, halkbilimcilerin en önemli araştırma konusu olmalıdır. Geçmişi yeniden kurmadan, geçmişten gelenlerle günümüz ve geleceği değerlendiren halkbiliminin, çağın gelişmelerini kendi disiplini çerçevesinde analiz etmesi; eleştirel bakış açısıyla gerekli değişim ve gelişmeleri gerçekleştirebilmesi; kültür malzemelerini geçerliliği olan ortam ve şartlarda değerlendirerek fonksiyon devamlılığını sağlaması gerekmektedir (Eker, 2010:405). Haber içerisinde sözlü kültüre dayalı aktarımlar bu çalışma içerisinde yeni bir yöntemle ele alınmaktadır.

Geleneksel halk anlatmaları içerisinde sıklıkla kullanılan …Çanakla *göle maya çalması…* fıkrası gazete tarafından haber anlatısını destekler biçimde kullanılmıştır.

Sözel kültür içerisinde sık bir dokuyla anlatılan fıkralar haber içerisinde eleştirel bakışı destekleyen mahiyette kullanılmıştır.

Nasreddin Hoca'ya dair yanlış anlaşılmanın önüne geçilmek istenmektedir. *Bu figür Nasreddin Hoca'yı hokkabaz, hayatını şaka ve fıkralardan ibaret bir insan olarak görenlerin yaptığı saygısızlıklardan biridir.*

Nasreddin Hoca'nın halk hafızasında yer alma biçimine vurgu yapılarak yanlış anlaşılmayı engelleme çabası görülmektedir. *Nasreddin Hoca aslında hayatı fıkra ve mizahla yoğurup insanlara düşündürücü hikâyelerle anlatan değerli bir ilim, irfan insanıdır" diye konuştu.*

"Nasreddin Hoca figürünün, isminin izinsiz kullanılmasının önüne geçmek için patent çalışmamız sürüyor. Tamamladığımızda Kültür ve Turizm Bakanlığı'mıza göndereceğiz. Böylece bu tip ucube yapılar ve Nasreddin Hoca'mızın şahsiyetini küçültecek her faaliyetin önüne geçeceğiz" dedi.

5.5.3.4.2.4. Haberin Retorik Çözümlenmesi

Haber anlatısı içerisinde retorik aktarım sayısal verilere ve belediye başkanının anlatımlarına dayalı olarak kurulmaktadır. Gazete haber retoriği sağlanırken Nasreddin Hoca'ya dair aktarımlar üzerinden bilgi akışı sağlanmaktadır. Bu yolla retorik aktarım sağlam bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır.

1. *"İlk eser Michelangelo'nun 500 yıl önce yaptığı Musa heykeli, ikincisi ise Türkiye'de 'ya tutarsa' denilip yapılan Nasreddin Hoca heykeli"*

2. *"Şu ikisi arasında 30 bin yıl var"*

3. *Habertürk Gazetesi'nden Zafer Samancı'nın haberine göre, Akşehir Belediye Başkanı Salih Akkaya, heykelden bilgileri olduğunu belirterek, "Bu bizim için aslında üzücü bir durumdur. Bu figür Nasreddin Hoca'yı hokkabaz, hayatını şaka ve fıkralardan ibaret bir insan olarak görenlerin yaptığı saygısızlıklardan biridir. Nasreddin Hoca aslında hayatı fıkra ve mizahla yoğurup insanlara düşündürücü hikâyelerle anlatan değerli bir ilim, irfan insanıdır" diye konuştu.*

4. *Bazı açılış ve organizasyonlarda Nasreddin Hoca gibi giyinenlerin de olduğuna dikkat çeken Akkaya, "Nasreddin Hoca figürünün, isminin izinsiz kullanılmasının önüne geçmek için patent çalışmamız sürüyor. Tamamladığımızda Kültür ve Turizm Bakanlığı'mıza göndereceğiz. Böylece bu tip ucube yapılar ve Nasreddin Hoca'mızın şahsiyetini küçültecek her faaliyetin önüne geçeceğiz" dedi.*

SONUÇ

Kültür, kolektif bir payda yaratıp insanları yazısız kurallarla bir araya getiren, belli bir dinamizm içerisinde sirkülasyon oluşturan olgular toplamıdır. Gerek bireysel gerekse toplumsal açılımları olan kültür kavramı, insan hayatını derinlikli bir şekilde etkilemektedir. Kompleks bir yapıya sahip olan kültür kavramı, belirli anahatlar çerçevesinde farklı disiplinlerin kümesinde yer almaktadır. İletişim alanında yansımaları olan kültür kavramı yansımaların temelini farklı odak noktalarından almaktadır. Bu odak noktalardan biri medya biri de folklor olarak belirlenebilmektedir.

Popüler kültür ve teknoloji kitleleri baskı altında tutarak *kültür endüstrisi* sayesinde insanları kapitalist sistemin arzu ettiği yöne çekmeye çalışmaktadır. Tam da bu noktada popüler kültür halkbilime derin bir şekilde nüfuz etmeye başlamaktadır. Toplumun üst kesiminden en alt kesimine varana değin gelenekler değişmeye başlamaktadır. Sözlü kültür ürünleri değişme ve gelişmeye dönük bir sürecin içerisine girmektedir. Devam eden süreçle birlikte halkbilimin çerçevesi hem zayıflamakta hem de değişimle birlikte yeni metotları kullanmaya doğru giden süreci inşa etmektedir.

Söylem analizi yöntemi farklı disiplinler tarafından yaygın bir şekilde araştırmalara konu edilmektedir. Bu çalışma halkbilimsel içeriklerin söylem analizi yöntemi ile analiz edilmesini esas almaktadır. Yapılan çalışma Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemi çerçevesinde ele alınmaktadır. Daha önce halkbilim alanında eleştirel söylem analizi verileri doğrultusunda bu şekilde bir analiz çalışması yapılmamıştır.

Halkbilim araştırmacıları elektronik ortam içerisinde gelişen zemini disiplinlinlerarası bir ilişkiye dayanan yeni yöntemler üzerinde çalışmaya başlamalıdırlar. Medya içerisinde folklor hattı gittikçe gelişmektedir, buna dayalı olarak halkbilim araştırmacıları disiplinlerarası çalışmalara yönlenmeli medya içerisinde yer alan halkbilimsel içerikleri farklı yöntemlerle analiz etmelidirler.

İnsanlar arasında yaşanan iletişim çeşitlerinden biri de medya üzerinden sağlanan iletişim şeklidir. Kitle iletişim ağları üzerinden sağlanan iletişim, kendine has kodlamalar oluşturmaktadır. Göndericiden alıcıya doğru iletilmek istenen mesaj, farklı biçimlerle iletişim kapısını aralamaktadır. Bu çalışma, içerisinde halkbilimsel içerik

taşıyan üç haberin gönderici ile alıcı arasında oluşan ileti sürecinde ortaya çıkan kodlamaları çözmeyi esas almaktadır. Bu kapsamda Van Dijk'ın kuramsal çerçevesini oluşturduğu eleştirel söylem analizi yöntemi haber çözümünde tercih edilmiştir.

Eleştirel söylem analizi yönteminin en güçlü öğelerinden olan ima etme durumu çözümlemenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Buna dayalı olarak çözümleme yapılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda çıkan sonuçlar belli esaslara göre değerlendirilmiştir.

Üç gazetede yapılan incelemeler şu sonuçları ortaya çıkarmıştır:

Dede Korkut Destan'ı ile ilgili Hürriyet gazetesinde yayınlanan haber Türk kimliğine vurgulamalar yaparak sözlü kültür ürünlerine bağlantılanarak ele alınmıştır. Retorik anlatım görsel ile desteklenmiştir. Gazete haberinde kullanılan görsel haber akışını destekleyen bir biçimde ele alınmış olup Türklük vurgusunu haber akışına yayan biçimde ele alınmıştır. Türk kültür dairesi içerisinde kök değer olarak kabul edilebilecek Dede Korkut destanına dair sahiplenme iması öne çıkmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde İlker Nuri Öztürk imzalı Dede Korkut Destanı'nın UNESCO listesine kabul edilmesiyle ilgili haber de Hürriyet gazetesinin yaklaşımına benzer bir biçimde konunun ele alındığı görülmektedir. Buna ek olarak Hürriyet gazetesinde öne çıkarılan Türklük vurgusu Yeni Şafak gazetesinde biraz geriye çekilerek toplumsal birliktelik öne çıkarılmıştır. "Dede Korkut bizi geleceğe taşıyor." Başlığı ile verilen haber birlikteliği ve geleceğe dair birlikteliği işaret eden bir bağlamla ele alınmıştır. Bahse konu birliktelik ise sözlü kültür ürünleri ile oluşacağı iması verilmektedir. Toplumsal birliktelik sözlü kültür ürünleri ile birlikte oluşturulmaya çalışılmıştır. Kullanılan görsel bu durumu desteklemektedir. Hürriyet gazetesinde tek bir kişi ile temsil edilen Dede Korkut, Yeni Şafak gazetesinde toplum içerisinde yanında oturan insanlarla birlikte gösterilmektedir. Temsile bakıldığında geleneksel Türk yaşamından izler görülmektedir. Görsel üzerinden yapılan temsilde Dede Korkut ve yanında oturan kişiler geleneksel Türk giyimini yansıtan bir biçimde gösterilmiştir. Devamla, Dede Korkut geleneksel Türk çalgılarından biri ile gösterilmektedir. Haberde yapılan söyleşiyle birlikte söylem güçlendirilmiş, dilin toplumsal yönü harekete geçirilmeye çalışılmıştır. Yeni Şafak gazetesinde kullanılan

haberde geleneksel değerler sözlü kültür ürünleri üzerinden olumlanmaktadır. Haber akışının tamamına bakıldığında Yeni Şafak gazetesi retorik aktarımı güçlendirmek için bazı yöntemlere başvurmuştur. Haber de yapılan röportaj, kullanılan görseller, kurum isimleri, kişi isimleri ve sözlü kültür ürünlerinin kullanımı haberin ikna edilebilir hattını güçlendirmeye dönük olarak kullanılmıştır.

BirGün gazetesi Dede Korkut Destanı ile ilgili haberi ele alırken Hürriyet gazetesi ile ortak haber kaynağını kullanmıştır. Ancak BirGün gazetesi bazı hususlarda Hürriyet gazetesinden ayrı bir tutum sergilemiştir. Hürriyet gazetesinde ön plana taşınarak okuyucuyu yönlendirmeye dayalı dil BirGün gazetesinde kullanılmamıştır. Hürriyet gazetesinin Türk kimliğini sözlü kültür ürünlerine bağlantılayarak verdiği kısmı BirGün gazetesi kullanmayarak haberin sadece bilgi verme işlevini kullanmıştır. Hürriyet gazetesi sözlü kültür ürünleri üzerinden Türk kimliğine dönük aidiyet hissini oluşturmak çabasını öne çıkarırken BirGün gazetesinde böyle bir çaba görülmemektedir. BirGün gazetesi haberinde kullandığı görsel haber kaynağı olan İHA'dan ve Hürriyet gazetesinden farklılık arz etmektedir. BirGün gazetesinin kullandığı görsel Yeni Şafak gazetesinin kullandığı görsele yakın bir biçimde kullanılmıştır. Görsele dayalı olarak temsil edilen Dede Korkut, geleneksel Türk giyimi, geleneksel Türk çalgısı ile birlikte gösterilmektedir. Dede Korkut'un yanında yer alan insanlar Dede Korkut'un toplumsal birlikteliğe dönük yönünü işaret etmektedir. Bu durum gazetelerin benimsemiş olduğu yayın politikasının farklılığından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de yaşayan Roman vatandaşlar için simgesel öneme sahip olan Kakava-Hıdırellez üç gazete tarafından farklı biçimlerde ele alınmıştır.

Hürriyet gazetesi mayıs ayında kutlanan şenlikleri gündemine taşıyarak arka planını da okuyucuya sözlü kültür üzerinden sunmaktadır. Gazete, haber metnini Kakava'nın sosyal ve tarihsel dokusu üzerinden halk kültürüne bağlantılayarak ele almaktadır. Şenliklerin icra edilme biçimine yer vererek Kakava'nın ekonomik yaşam için var olan yanına dikkat çekilmektedir. Kullanılan görsel toplumsal dayanışmanın kültürel süreçlere bağlı olarak gerçekleştiği imasını oluşturmaktadır. Sözel tepkilere, tarihsel bilgilere, sayısal verilere dayanılarak retorik akış güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Yeni Şafak gazetesi, haber metnini oluştururken Kakava'nın Roman kültürüne ait olduğu vurgusunu ön plana çıkararak Kakava'ya dair aidiyet oluşturulmaya çalışılmıştır. Haber anlatısında tarihsel bağlama yer verilmeyerek, Kakava sözlü kültür üzerinden ekonomik hayat içerisinde gösterilerek olumlama yapılma yoluna gidilmiştir. Kullanılan görseller ve sözel tepkiler haber anlatısını halk yaşamına dayalı ekonomi ile göstermektedir.

BirGün gazetesi, haberi sosyal ve kültürel dokuya bağlı kalarak ele almıştır. Kakava'nın Roman halkı tarafından kutlandığını belirten gazete, kültürel arka planı haber akışı içerisinde sıklıkla kullanmıştır. Kullanılan görsel ve sözel tepkiler Kakava'yı toplumsal birlikteliğe dayalı olarak göstermektedir. Haberin ele alınış biçimi geleneksel halk anlatmalarına dayalı olarak oluşturulmuştur. Halk arasında yaygın bir zemine sahip olan ritüeller haber anlatısı içerisinde ön planda kullanılmaktadır. Haberin devamında BirGün gazetesi Yeni Şafak gazetesine benzer bir biçimde Kakava'yı ekonomik hayata dayalı olarak da ele almıştır.

Üçüncü haber olarak ele alınan bu haberde Nasreddin Hoca'ya bağlı olarak oluşturulan üç farklı habere odaklanılmaktadır. Haberlerin farklı olarak seçilmesinin nedeni ise Nasreddin Hoca'ya dayalı olarak aktarılan haberlerin hocayı ele alış biçimini çözümlemektedir.

Hürriyet gazetesinde 13/04/2018 tarihli haber ana olay olarak Nasreddin Hoca'nın kabrine dair yerin Anadolu Üniversite tarafından yapılan çalışma ile Sivrihisar olduğu anlatılmaktadır. Ana olay bu şekilde aktarılmaya başlanıp haber anlatısı da bu düzlemde güçlendirilmeye çalışılmıştır. Sunuş biçimi ise halk anlatmalarına dayalı olarak okuyucuya sunularak Nasreddin Hoca'nın folklorik yönüne dayalı ilişki içerisinde sunulmaktadır. Kullanılan görsel, sözel tepkilerle güçlendirilmeye çalışılmıştır. Nasreddin Hoca'ya dair değerin verilmesi gerektiği ve Nasreddin Hoca'nın Türk kültür hayatında önemli bir yere sahip olduğu haberin sonucu olarak belirlenmiştir.

Yeni Şafak gazetesinde verilen haberde ana olay olarak Nasreddin Hoca'ya yeteri kadar değer verilmediği onun Türk kültür hayatında çok önemli bir yere sahip olduğu sezdirilmektedir. Haberin girişinde hemen Nasreddin Hoca'nın Türk kültür

hayatı açısından önemi ifade edilmektedir. Sunuş biçimi ise röportaja dayalı olarak Nasreddin Hoca'nın şahsiyetinin sözlü kültür içerisinde ve buna bağlı olarak Türk kültür dairesi içerisinde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ana olay ve sunuş biçimi ele alınırken gazete tarafından sözlü anlatmalara da vurgu yapılmaktadır.

BirGün gazetesinde yer alan haberde ana olay, Nasreddin Hoca'ya ait heykelin düzenlenme biçimi olarak belirlenmiştir. Haberin sunuluş biçimi eleştirel söyleme dayalı olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Söylemin içerisinde geleneksel halk anlatmalarına dair atıflar yer almaktadır.

Geleneksel halk anlatmaları ve bu anlatılar çevresinde oluşan kültür dairesi halk yaşamında işlek bir zemine sahiptir. Anlatılar toplumsal bağlam ile oluşurken farklı disiplinlerin alanının içerisinde görülebilmektedir. Bu çalışma temelde bu ilişki üzerine odaklanarak medya ve halkbilim arasında gerçekleşen disiplinlerarası ilişkiyi çözümlemeyi esas almaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın çıktıları şu şekilde belirlenmiştir: Halkbilim, hayatın her alanında çalışma alanı olan bir disiplindir. Buna bağlı olarak medya ve halkbilim arasında disiplinlerarası çalışmaya dayalı araştırmalar her gün biraz daha artmaktadır. Bu sayede yöntem seçiminde alan, araştırmacılara daha geniş hareket alanı yaratmaktadır. Disiplinlerarası çalışmanın gereği olarak halkbilimin ele aldığı konuların çerçevesi ve buna bağlı olarak yöntem seçimi yeniden belirlenebilir. Gelişen dünya şartları içerisinde halkbilim disiplini, değişim dönüşüm kavşağında dinamik çizgiyi sürdürmelidir. Bu kapsamda çalışma alanları artmaya devam edecektir.

Halk yaşamına dair izlenimlerin oluştuğu elektronik ortam, söylem analizinin verileri ile üç gazete üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Zaman kısıtlamasından dolayı çalışma kapsamı, farklı yayın anlayışlarına sahip üç gazete ile sınırlandırılmıştır.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1998). ***Wilhelm von Humdolt'da Dil-Kültür Bağlantısı.*** İstanbul. İnkılâp Kitabevi.

Artun, E. (2011). ***Türk Halkbilimi***. (7. Baskı). Adana. Karahan Kitabevi.

Artun, E. (2019). ***Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı.*** Adana. Karahan Kitabevi.

Aygün Cengiz, Serpil (1999) "Folklor, Poplor ve Kitle İletişim Araçları". ***Folklor/Edebiyat Dergisi***, Cilt 5, Sayı 19, 5-12.

Aygün, E. (2011). ***Yazılı Basın Haber Söylemlerinde Cumhuriyet Mitinglerinin Sunumu***, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Balcı, A. H. (2009). ***Metindilbilime Kavramsal Açıdan Genel Bir Bakış.*** (1. Baskı) Ankara. 24 Saat Yayıncılık.

Balcı, A. H. (2017), "İnternetteki Metinlerin Özellikleri ve Metindilbilim" ***Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*** 12(5), 57-74.

Barındık, G. (2016). ***İndigo Dergisi***. Mayıs 14, 2016 tarihinde İndigo Dergisi Web Sitesi:https://indigodergisi.com/2016/03/teror-ve-medya-ikileminde-toplumsal-duyarsizlasma/ adresinden alındı

Bars, E. M. (2018). "İnternet Folkloru: Netlore". ***Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi***, 1(15). 160-179.

Başgöz, İ. (1986). ***Folklor Yazıları***. İstanbul. Adam Yayınları.

Benedict, R. (2011). ***Kültür Örüntüleri.*** (Çev. M. Topal). İstanbul. İletişim Yayınları.

Bilişli, Y. (2016), "Ermenek Maden Kazasının Yazılı Basında Yansımaları", ***Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*** Sayı 23, 2016, Sayfa 91-104.

Boyraz, Ş. (2009). "Okuntu" dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi". ***Milli Folklor Dergisi,*** Cilt:21. Sayı:84. s:87-96.

Bulduk, Ü. (1995), ***Dede Korkut, Oğuz Elleri ve Kafkaslar.*** I. Milli Kafkasya Sempozyumu, Kars.

Cuche, D. (2013). ***Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı***. (Çev. Turgut Amas). İstanbul. Bağlam Yayıncılık.

Çelebi, V. (2016). "Michel Foucault'da Arkeolojik Çözümleme ve Arkeolojik Çözümlemenin Süreksizlik Tezi". ***Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** sayı 7. 993-1014.

Çelik, H.,- Ekşi, H,. (2008). " Söylem Analizi", ***Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,*** Cilt:27, Sayı:27, s.99-117.

Çevik, M. (2016) Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Ortamlarında Bilmeceden Bulmaca ve Bilgi Yarışmasına Dönüşüm", ***Folklor/Edebiyat***, cilt:22, sayı:86. s:109-126.

Çevik, M. (2016). "Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Ortamlarında Bilmeceden Bulmaca ve Bilgi Yarışmasına Dönüşüm". ***Folklor ve Edebiyat Dergisi,*** cilt:22. sayı:86, s.109-126.

Çoban, B. (2003). ***Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi, Söylem ve İdeoloji,*** İstanbul. Su Yay.

Çobanoğlu, Ö. (2000) "Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni", ***Folklor ve Edebiyat Dergisi***, Sayı: 24, Sayfa: 27-42.

Çobanoğlu, Ö. (2000). ***Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü***. Ankara. Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu, Ö. (2001). "Türkiye'de Halkbilimi Eğitim ve Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler". ***Türkbilig Dergisi,*** Sayı:1. s:23-31.

Çobanoğlu, Ö. (2002). ***Halkbilimi Kuramları ve Araştırmaları Yöntemleri Tarihine Giriş***. (2. Baskı). Ankara. Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu, Ö. (2019). ***Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş***. (10. Baskı). Ankara. Akçağ Yayınları.

Çomu, T. (2012). ***Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi: You Tube Örneği,*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara.

Dağlı, A. (2015) "Halkbiliminde Saha Araştırması ve Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması Konusunda Problemler ve Bir Çözüm Önerisi", ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,*** cilt 8, sayı. 40, s.35-47.

Dağlı, A. (2015). "Halkbiliminde Saha Araştırması ve Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması Konusunda Problemler ve Bir Çözüm Önerisi". ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,*** cilt 5. sayı 40. 35-47.

Daşkın, T. M. (2019), ***"Hürriyet Gazetesi'nin Söz Varlığına Yönelik Bir İnceleme (1980-1996)"*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

Dedeoğlu, G. (2013). "Medya ve İletişim Çalışmalarında Teun A. Van Dıjk'ın Yaklaşımı Bağlamında Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Söylem Olarak Haberin Çözümlenmesi". ***Sosyal Bilimler Dergisi,*** 3(1), 38-58.

Demir, Ö., Acar, M., (1997). ***Sosyal Bilimler Sözlüğü***. (5. Baskı). Ankara. Vadi Yayınları.

Demir, Z. (2008), ***Bir Dini Söylem Analizi Psikolojik Bir Yaklaşım***. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, Cem. (2009). ***Ermeni Soykırım Tasarısı: Yazılı Basının Söylemi Üzerine Bir Deneme. Medyada Gerçekliğin İnşası.*** (ed. İsmet Parlak). Konya. Çizgi Kitapevi.

Doruk, Ö. (2013). "Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşağı Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellemesine İlişkin Haberlerin Çözümlenmesi" ***Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergi,*** cilt:2. sayı:1. 107-132.

Dundes, A. (1980). "Halk Kimdir?" (Çev. Metin Ekici), ***Milli Folklor Dergisi***, sayı: 37, 139-153.

Durmaz, U. (2018). "Türkiye Üniversitelerinde Halkbilimi Bölümlerinin Dünü, Bugünü, Yarını". ***Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi***, 38 (38) , 152-167.

Durna, T., Kubilay., Ç. (2010). ***Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. Medyadan Söylemler.*** (Der.) Tezcan Durna. İstanbul. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Dursun, Ç. (Der.2004). ***Haber Hakikat Ve İktidar İlişkisi.*** Ankara. Elips Yayınları.

Eagleton, T. (2005). ***Kültür Yorumları.*** (Çev. Ö. Çelik). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eker, G. Ö. (2010). Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı. M. Öcal Oğuz (Editör). ***Türk Halk Edebiyatı El Kitabı,*** Yedinci Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları, 393-410.

Ekici, M. (2007). ***Halkbilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri***. (2. Baskı). Ankara. Geleneksel Yayıncılık.

Ekici, M. (2011). "100. Yılında Türk Halk Bilimi Çalışmaları ve Türkiye Kültür Politikalarına Eleştirel Bir Bakış". ***Milli Folklor Dergisi,*** sayı 99. s. 41-50.

Eliade, M. (2018). ***İmgeler ve Simgeler***. (3. Baskı). Ankara. Doğu Batı Yayınları.

Eliot, T. S. (1987). ***Kültür Üzerine Düşünceler***. (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Erdoğan, İ. (2011). ***İletişim Anlamak***. Ankara: Kişisel Yayın.

Erdoğan, İ., Alemdar, K., (2005). ***Popüler Kültür ve İletişim***. (1. Baskı). Ankara. Erk Yayınları.

Erdoğan, İ., Alemdar, K., (2005). ***Popüler Kültür ve İletişim***. Ankara: Erk Yayınları.

Erdoğan, İ., Alemdar, K., (2010). ***Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi***. Ankara: Erk Yayınları.

Erdoğan, İ., ve Korkmaz, A., (2010). ***Öteki Kuram***. Ankara: Erk Yayınevi.

Erkenekli, M. (2013), "Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi". ***Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences,*** cilt:12, sayı 1, s.147-172.

Ersoy, R. (2012), "Halk Bilimi Çalışmalarının Gelişimine Paralel Olarak "Alan Araştırması" Kavramını Yeniden Düşünmek". ***Milli Folklor Dergisi***, sayı 94, 5-13.

Eser, D. (2018). “Bir Propaganda Aracı Olarak Toplumsal Mobilizasyon ve De-Mobilizasyon Süreçlerinde Yeni Medyanın Etkisi”. ***ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi,*** sayı 1. s. 35-50.

Evre, B. (2009). ***Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir sınıflandırma girişimi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşaası: Medyada Gerçekliğin İnşası***. ed. İsmet Parlak. Konya: Çizgi Kitapevi.

Goldsteın, K. S. (1983). ***Sahada Folklor Derleme Metotları.*** (Çev. Ahmet E. Uysal). (2. Baskı). Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları. Başbakanlık Basımevi.

Güdek, U. H. (2014), ***Dil, Kültür ve Medya İlişkisi Bağlamında Egemen Medya Diline Eleştirel Bir Bakış: 2003 Irak'ın İşgali Ya Da Amerika'nın Irak Savaşı Örneği,*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Günay D. V. (2013). ***Söylem Çözümlemesi***. (1. Baskı). İstanbul. Papatya Yayıncılık.

Günay, U. (1995). Ritüeller ve Hıdrellez. ***Milli Folklor Dergisi,*** 4. (26). 2-3.

Günay, U. (1996) "Folklor, Reklam ve Tarhana", ***Milli Folklor Dergisi***, 31-32: 3-13.

Güngör, E. (2010). ***Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik***. (10. Baskı). İstanbul. Ötüken Yayınları.

Güngör, N. (2013). ***İletişim Kuramlar Yaklaşımlar***. (2. Baskı). Ankara. Siyasal Kitabevi.

Güvenç, B. (1985). ***Kültür Konusu ve Sorunlarımız***. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güvenç, B. (2002). ***İnsan ve Kültür.*** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güvenç, B. (2019). ***Kültürün ABC’si.*** (8. Baskı). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Güz, N. (2005). ***Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları.*** Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

İnal, M.A. (1996). ***Haberi Okumak***. (1. Baskı). Temuçin Yayınları. Ankara.

İşkar, E. (2014), ***İspanya İle ETA Arasında Yürütülen Terör Müzakerelerinin Yazılı Basında Ele Alınış Biçiminin Söylem Analizi***, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),

T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

Kaplan, M. (2009). **Kültür ve Dil**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaduman, S. (2017). "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif''. ***Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,*** 4(2). 31-46.

Kocadaş, B. (2005). "Kültür ve Medya". ***Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,*** sayı. 34. s.1-12.

Koçak, A. (2005). "Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Menkıbeler: Mehmet Emin Tokadi Örneği" ***Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi***, s. 273-284.

Kulak, Ö. (2016). ***Theodor Adorno: Kültür Endüstrisinin Kıskacında Kültür,*** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Ankara.

Lavenda H. R,. - Schultz A. E., (2019). ***Kültürel Antropoloji Temel Kavramlar***. (2. Baskı). Ankara. Doğu Batı Yayınları.

Majuyev, V. (1998). ***Kültür ve Tarih***. Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Malinowski, B. (2016). ***Bilimsel Bir Kültür Teorisi***. (1. Baskı). Ankara. Doğu Batı Yayınları.

Mora, N. (2008). ***Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim***. (1. Baskı). İstanbul. Alt Kitap.

Mumby,K. Dennis (2004) "İdeoloji ve Anlamın Toplumsal İnşası: Bir İletişim Bakış Açısı". Çev : Ç. Dursun. ***Doğu Batı İdeolojiler-3,*** Sayı:30. Ankara.

Oğuz, M. Ö. (2016). ***Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir***?. (2. Baskı). Ankara. Geleneksel Yayıncılık.

Ong, W. J. (2018). ***Sözlü ve Yazılı Kültür / Sözün Teknolojileşmesi.*** (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). (8. Baskı). İstanbul. Metis Yayınları.

Ong. W. J. (2007). ***Sözlü ve Yazılı Kültür / Sözün Teknolojileşmesi.*** İstanbul. Metis Yayınları.

Orhan, Ş. G. (1995). ***Dede Korkut Hikâyeleri***. Dergâh Yayınları. İstanbul.

Oskay, Ü. (2007). ***İletişimin ABC'si***. (1. Baskı). İstanbul. Der Yayınları.

Örnek, S. V. (1973). "Türk Halkbiliminin Sorunları", ***Türk Dili Dergisi***, Ekim, Cilt XXVII, Sayı 257, 385- 391.

Örnek, S. V. (1974) "Türk Folkloru", ***Türk Dili Dergisi,*** Şubat, Cilt XXIX, Sayı 269, 455-459.

Örnek, S.V. (2000). ***Türk Halk Bilimi.*** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özakpınar, Y. (2014). ***İnsan Düşüncesinin Boyutları***. (7 Baskı). İstanbul. Ötüken Yayınları.

Özdemir, N. (2000). ***Türkiye'de Halkbilimi/Kültürbilimi-Medya İlişkisi.*** Hacettepe Üniversitesi, I. Türk Halkbilimi Araştırmaları ve Folklormetriks Kollokyumu**,** Ankara.

Özdemir, N. (2012). ***Medya Kültür ve Edebiyat.*** (2. Baskı). Ankara. Grafiker Yayınları.

Özdemir, S. (1998). ***Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme.*** İstanbul: Timaş Yayınları.

Özer, A. (2019). ***Türkiye'deki Türk Halkbilimi Lisans Programları İle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Folklor Lisans Programlarının İçerik Açısından Karşılaştırılması***, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özer, Ö. (2001). ***Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri.*** Konya: Literatürk Yayınevi.

Özer, Ö. (2015). ***İletişim Araştırmalarında Yöntemler,*** Konya: Literatürk Yayınevi.

Özkır, Y. 2013 "Hürriyet Gazetesi'nin Kimliği", ***Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, Nisan, Sayı:3, s.45-70.

Özlem, D. (2000). ***Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi***. İstanbul: İnkîlap Yayınları.

Öztürk, E. (2017). "Uluslararası Ajans Haberciliğinde Söylem: "Fırat Kalkanı" Harekâtı Bağlamında AP ve TASS Haber Ajanslarının Söylem Analizi" ***Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** Yıl:3. Sayı:4. s.186-221.

Rigel, N. (2000). ***İleti Tasarımında Haber***. (1. Baskı). İstanbul. Der Yayınları.

Saim, S. (1998). ***Dede Korkut Kitabı İncelemeler, Derlemeler, Aktarmalar***. C. I. Konya. Sel-Ün Vakfı Yayınları.

Saydam, B. M. (2017). ***Deli Dumrul'un Bilinci Türk İslam Ruhu Üzerine Bir Kültür Psikoloji Denemesi***. (4. Baskı). İstanbul. Metis Yayınları.

Shils, E. (2003). "Gelenek". ***Doğu Batı Dergisi***, Gelenek Özel Sayısı. Ankara. Sayı 25.

Sokolov, Y.M. (2009). ***Folklor: Tarih ve Kuram.*** (Çev. Yerke Özer). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Solak, Ö. (2011). "Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi", ***Akademik Bakış Dergisi,*** Sayı: 26, s:1-14.

Sözen, E. (1999). ***Söylem: belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite.*** İstanbul: Paradigma Yayınları.

Sözen, E. (1999). ***Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite***. (1. Baskı). İstanbul. Paradigma Yayınları.

Şanlıer, S. (Nisan 2019). ŞEYTANDERE: Suya Yazıldı, Denize Karıştı, *Edirne Gerçek Gazetesi,* Sayı. 67. Web: https://edirnegercek.com/ adresinden 24-30 Nisan tarihinde alınmıştır.

Şark, E. (2010). ***Yeni Şafak Gazetesi'nin Yayın Politikası ve Haber Söylemi,*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı, İstanbul.

Şişman, B. (2010). Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Şahısların Sosyal Statülerine Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi. ***On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,*** 28 (28) , 131-150

Talimciler, Ahmet (2007) "Türkiye'de Medya ve İdeoloji İlişkisinin Görün(mey)en Yüzü: Futbol-Magazin-Reklamlar ve Diziler", ***Medya ve Siyaset Sempozyumu,*** Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Tepeköylü, İ. (2017). Türkiye'deki Üniversitelerde Yeni Dönem Halk Bilimi Çalışmaları, ***Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi***, Sayı: 2, s. 313-319.

Titon, J.T. (2006). “Metin”. ***Millî Folklor Dergisi***, Yıl: 18. Sayı: 69. 148-163.

Tokgöz, O. (1981). ***Temel Gazetecilik.*** Ankara. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi. Ankara.

Tokgöz, O. (2000). ***Temel Gazetecilik***. Ankara. İmge Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (1998). ***Türkçe Sözlük*** (8. Baskı). Ankara: TDK.

Urhan, V. (2000). ***Michel Foucault ve Arkeolojik Çözümleme***. (1. Baskı) İstanbul. Paradigma Yayınevi.

Usluata, A. (1995). ***İletişim***. İstanbul. İletişim Yayınları.

Uygur, N. (1996). ***Kültür Kuramı***. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Üçler B. (1995). ***Dede Korkut, Oğuz Elleri ve Kafkasya. I. Milli Kafkasya Sempozyumu Kongreye Sunulan Bildiriler Kitabı.*** Kars.

Ülkü, Güler (2004) ***Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi, Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*** (içinde), Der: Ç. Dursun, Ankara: Elips Yayınları.

Van Dijk. T. (2003). ***Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım***, ***Söylem ve İdeoloji***. Su Yayınları.

Vardar, B. (2001). ***Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri***. İstanbul: Multilingual.

Vendryes, J.V. (2001). ***Dil ve Düşünce.*** (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual.

Yardım, G, Doğruel, H. (2019). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği. ***Erciyes İletişim Dergisi***, (1), 137-148.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). ***Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.*** (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, D. (1989). “Sözlü Kültür ve Folklor Kavramı Üzerine Düşünceler”. ***Milli Folklor Dergisi,*** Cilt:1. Sayı:3. S.16-18.

Yıldırım, D. (1999). ***Türk Edebiyatında Bektaşi Fıkraları***, Ankara, Akçağ Yayınları.

Yıldız, Ş. (2005). ***Dil Kültür İletişim ve Medya***. Ankara: Sinemis Yayınları.

https://m.bianet.org/bianet/medya/26785-birgun-neden-ve-nasil-bir-gunluk-gazete

https://www.birgun.net/haber/dede-korkut-unesco-kultur-mirasi-listesine-kabul-edildi-238358

https://www.birgun.net/haber/kakava-hidirellez-senlikleri-kutlama-programi-aciklandi-213638

https://www.birgun.net/haber/nasreddin-hoca-heykeli-sosyal-medyada-alay-konusu-oldu-170145

https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dede-korkut-unesco-listesine-girdi-41034398

https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kakava-senligi-nedir-kakava-senligi-ne-zaman-yapilacak-40825797

https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nasreddin-hoca-ile-ilgili-bildiklerinizi-unutun-o-iddialar-guclendi-40803648

https://www.yenisafak.com/gundem/kakava-coskusu-3269141

https://www.yenisafak.com/hayat/dede-korkut-bizi-gelecege-tasiyor-3412503

https://www.yenisafak.com/hayat/nasreddinhocayasahipcikamadik-3384020

www.indiana.edu/~folklore/faculty.hIml

RESİMLERİN DİZİNİ (EK 1)

Resim **Sayfa**

Resim 1. Dede Korkut Temsili.....62

Resim 2. Sözlü Kültür Ortamında Dede Korkut Temsili…….75

Resim 3. Sözlü Kültür Ortamında Dede Korkut Temsili…….81

Resim 4. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Okan İbiş…….82

Resim 5. Kakava Şenliklerinin Temsili……...97

Resim 6. Kakava Temsili……107

Resim 7. Kakava Temsili……107

Resim 8. Kakava Temsili……108

Resim 9. Kakava Temsili……115

Resim 10. Nasreddin Hoca Temsili……125

Resim 11. Nasreddin Hoca Temsili……133

Resim 12. Nasreddin Hoca İle İlgili Kitap…….....134

Resim 13. Nasreddin Hoca Temsili……143

ÖZGEÇMİŞ (EK 2)

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	:Başdinç Güngör
Uyruğu	: T.C
Doğum Tarihi ve Yeri	:01/03/1993
Telefon	:0544 439 63 92
Faks	:
E-mail	:gungor172@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	
Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev

Yabancı Dil
İngilizce

Yayınlar

Başdinç, G. (2014, 23-24 Haziran). ***Sabahattin Ali'nin Edebi Yaşamı ve Kuyucaklı Yusuf Romanı.*** V. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul.

Başdinç, G. (2019, 24-27 Nisan). ***Binbir Gece Masallarının Fantastik Unsurlar Açısından İncelenmesi.*** 8. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi, Malatya.

Başdinç, G. (2019, 1-3 Kasım). ***Medya Dilinin Suriye Vatandaşları Bağlamında***

Eleştirel Söylem Analizine Tabi Tutulması. Research Methodology Workshop, İstanbul Bilgi Üniversitesi Raoul Wallenberg Instıtute, İstanbul.

Hobiler

Fotoğraf çekmek, doğa yürüyüşü yapmak

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

22/07/2020

Tez Başlığı / Konusu:

ANA AKIM MEDYA DİLİNİN HALK BİLİMİ AÇISINDAN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİNE TABİ TUTULMASI

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ...184... sayfalık kısmına ilişkin, 28/06/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18 (On Sekiz) dır.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

22/07/2020
Günaydın BAŞDİNÇ
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Günaydın BAŞDİNÇ
Öğrenci No : 17920104 7
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Halk Bilimi
Statüsü : Y. Lisans ☒ Doktora ☐

DANIŞMAN
Metin EREN
22/07/2020

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR
...../...../202....
Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü